

114. Tiistaina 30 päivänä lokakuuta 1990

kello 14.15

		Siv.
Päiväjärjestys	Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38	
Ilmoituksia	Suuren valiokunnan mietintö n:o 103	
Ulkopuolella päiväjärjestyksen	4) Ehdotus laiksi vuodelta 1989 toimitettavan verotuksen viivästymisestä johtuvista poikkeusjärjestelyistä	3744
esitellään valtioneuvoston selonteko kestäväään kehitykseen tähtäävistä toimista	Hallituksen esitys n:o 187 Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41 Suuren valiokunnan mietintö n:o 116	3730
Kolmas käsittely:	5) Ehdotus valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksien lisäämisestä vuonna 1990	3748
1) Ehdotukset laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ja laiksi edustajanpalkkiosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta	Hallituksen esitys n:o 184 Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40 Suuren valiokunnan mietintö n:o 115	3741
Hallituksen esitys n:o 89 Toivomusaloite n:o 7/1987 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7 Suuren valiokunnan mietintö n:o 101	6) Ehdotus laiksi valuuttalain muuttamisesta Hallituksen esitys n:o 48 Pankkivaliokunnan mietintö n:o 7 Suuren valiokunnan mietintö n:o 108	„
Ainoa käsittely:	7) Ehdotukset laiksi kunnallislain muuttamisesta Hallituksen esitys n:o 254/1989 vp. Lakialoitteet n:ot 56, 76 ja 89/1987 vp., 111/1988 vp. sekä 19, 45 ja 49 Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17 Suuren valiokunnan mietintö n:o 104	„
2) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan vaalisäännön muuttamisesta	8) Ehdotus laiksi Punkaharjun luonnonsuojelualueesta	3743
Mainittu ehdotus Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 8	Hallituksen esitys n:o 78 Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 18	3751
Kolmas käsittely:		
3) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta		3744
Hallituksen esitys n:o 159		

Siv.

Suuren valiokunnan mietintö n:o 109	
9) Ehdotus laiksi Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista	3751
Hallituksen esitys n:o 79	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 110	
10) Ehdotus laiksi Valtavaaran ja Pyhävaaran luonnonsuojelualueesta ...	„
Hallituksen esitys n:o 80	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 111	
11) Ehdotus laiksi Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista	3753
Hallituksen esitys n:o 81	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 112	
12) Ehdotus laiksi Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	3754
Hallituksen esitys n:o 135	
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 117	
13) Ehdotus laiksi sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 170	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 24	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 113	
14) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 172	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 114	
15) Ehdotus laiksi valtion viran ja toimen haltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain kumoamisesta	3755
Hallituksen esitys n:o 25	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 105	

Siv.

16) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain muuttamisesta	3755
Hallituksen esitys n:o 92	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 106	
17) Ehdotus laiksi markkinatuo- mioistuimesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta	3756
Hallituksen esitys n:o 155	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 107	
18) Ehdotukset laeiksi kirkkolain 501 ja 529 §:n muuttamisesta sekä kirkon keskusrahastosta annetun lain 9 a ja 14 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 109	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 16	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 118	
Toinen käsittely:	
19) Ehdotukset laiksi fosforilannoite- verosta	„
Hallituksen esitys n:o 133	
Lakialoite n:o 74	
Toivomusaloitteet n:ot 118/1988 vp., 41/1989 vp. ja 124	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 102	
Ensimmäinen käsittely:	
20) Ehdotukset laiksi yhdyskunta- palvelun kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi	3763
Hallituksen esitys n:o 62	
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7	
21) Ehdotus laiksi rangaistusmää- räslain muuttamisesta	3770
Hallituksen esitys n:o 141	
Lakivaliokunnan mietintö n:o 8	
22) Ehdotus laiksi auto- ja mootto- ripyöräverosta annetun lain 3 ja 14 §:n muuttamisesta	3771

Siv.

Siv.

Hallituksen esitys n:o 106	
Toivomusaloitteet n:ot 95 ja 108	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39	
23) Ehdotus laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta	3772
Hallituksen esitys n:o 163	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42	
24) Ehdotus mielenterveyslaiksi	„
Hallituksen esitys n:o 201/1989 vp.	
Talousvaliokunnan mietintö n:o 6	
25) Ehdotus laiksi mittatekniikan keskuksesta	3801
Hallituksen esitys n:o 165	
Talousvaliokunnan mietintö n:o 7	
26) Ehdotus laiksi teknillisestä tarkastuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 166	
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8	
27) Ehdotus erämaalaiksi	3802
Hallituksen esitys n:o 42	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22	
28) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain muuttamisesta ..	„
Hallituksen esitys n:o 101	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 23	
29) Ehdotus laiksi pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 3 ja 17 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 171	
Toivomusaloitteet n:ot 911 ja 961/1987 vp., 809/1988 vp., 513, 542, 551 ja 596/1989 vp. sekä 686	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26	
30) Ehdotukset laiksi rintamasotilas-eläkelain 9 a §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 168	
Lakialoite n:o 89	
Toivomusaloitteet n:ot 681, 726 ja 729	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28	
31) Ehdotukset laeiksi työsopimuslain, vuosilomalain 3 §:n ja sairausvakuutuslain muuttamisesta	3804

Hallituksen esitys n:o 207	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29	
32) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1991 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksun perimättä jättämisestä vuodelta 1991	3804
Hallituksen esitys n:o 167	
Lakialoite n:o 59	
Toivomusaloitteet n:ot 665, 707 ja 816	
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30	
33) Ehdotus laiksi ulkomaanliikenteen lastialusten kilpailuedellytysten edistämisestä	3805
Hallituksen esitys n:o 152	
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5	
34) Ehdotus laiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	„
Hallituksen esitys n:o 134	
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 4	

Esitellään:

35) Hallituksen esitys n:o 200 laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta	„
36) Hallituksen esitys n:o 218 laiksi rikosasioiden käsittelystä yhden tuomarin istunnossa annetun lain muuttamisesta	„
37) Hallituksen esitys n:o 219 laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta .	„
38) Hallituksen esitys n:o 220 laiksi lääninoikeuslain 11 §:n muuttamisesta .	„
39) Hallituksen esitys n:o 223 laiksi verotuslain 72 §:n muuttamisesta	„
40) Hallituksen esitys n:o 226 laeiksi opintotukilain 10 §:n ja asumistukilain 2 §:n muuttamisesta	3809
41) Hallituksen esitys n:o 227 laiksi opintokeskusten valtionavusta annetun lain muuttamisesta	„

	Siv.		Siv.
42) Hallituksen esitys n:o 228 laiksi kansanopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta	3809	54) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 90 laiksi liikevaihtoverolain 3 §:n muuttamisesta	3810
43) Hallituksen esitys n:o 234 laiksi lapsilisälain 1 ja 8 §:n muuttamisesta .	„	55) Ed. Stenius-Kaukosen ym. laki-aloite n:o 93 laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1991 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta vuodelta 1991	„
44) Hallituksen esitys n:o 214 Amerikan yhdysvaltojen kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	„	56) Ed. Sasin ym. lakialoite n:o 97 laeiksi Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta sekä valtiopäiväjärjestyksen 52 ja 63 §:n muuttamisesta	„
45) Hallituksen esitys n:o 215 Euroopan ydinfysiikan tutkimusjärjestön perustamista koskevan yleissopimuksen ja siihen liittyvän rahoitusta koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä	„	57) Ed. Malmin ym. lakialoite n:o 103 laiksi Posti- ja telelaitoksesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta	„
46) Hallituksen esitys n:o 216 asunto-osakeyhtiölaiksi ja laiksi ulkomaa-laisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta	„	58) Ed. Sarapään ym. lakialoite n:o 104 laiksi kunnallisesta sähköntuotantomaksusta	3812
47) Hallituksen esitys n:o 217 laiksi vesilain muuttamisesta	„	59) Ed. Koistisen ym. lakialoite n:o 107 laeiksi kansaneläkelain 24 ja 25 §:n sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta	„
48) Hallituksen esitys n:o 221 laiksi poliisin hallinnosta	„	Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
49) Hallituksen esitys n:o 224 laiksi ulkomaalaisen oikeudesta omistaa suomalaisen luottolaitoksen osakkeita ja harjoittaa pankkitoimintaa Suomessa annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi	„	Nimenhuudon asemesta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Heikkinen ja Järvisalo.	
50) Hallituksen esitys n:o 229 metsähallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta	„	Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat edustajat Uosukainen ja Nordman.	
51) Hallituksen esitys n:o 232 laiksi hyödyllisyysmallioikeudesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi	„	Ilmoitusasia:	
52) Hallituksen esitys n:o 233 sosiaali- ja terveydenhuollon keskushallinnon uudelleenjärjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi	3810	Valtioneuvoston selonteko kestävään kehitykseen tähtäävistä toimista	
53) Hallituksen esitys n:o 236 laiksi palo- ja pelastustoimesta annetun lain muuttamisesta	„	Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään edellisessä istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston selonteko kestävään kehitykseen tähtäävistä toimista.	
		Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momenttiin viitaten puhemiesneuvosto ehdottaa, että asiaa ei lähetettäisi valiokuntaan, vaan eduskunta, sitten kun keskustelu asiasta on julis-	

tettu päättäneeksi, siirtyy asiasta päätöstä tekemättä päiväjärjestykseen.

Keskustelu:

Ympäristöministeri Bärnlund: Arvoisa puhemies, värderade talman! Suomalaisten hyvinvointi ja tulevaisuus ovat yhä vahvemmin sidoksissa koko ihmiskunnan ja koko maapallon hyvinvointiin. Valtakuntien rajat ovat muuttuneet monella tavoin huokoisiksi. Ne läpäisevät raha- ja tavaravirtoja, tietoa ja kulttuurivaikutteita, mutta ne läpäisevät myös inhimillistä hätää ja ympäristösaasteita. Aiemmin paikallisina pidetyt ongelmat ovat kasautuneet ja kertautuneet. Ne ovat laajentuneet ja muuttuneet liikkuviksi. Niistä on tullut koko ihmiskunnan yhteisiä ongelmia. Suomalaiset eivät ole syrjässä tästä kehityksestä. Maapallon ongelmat ovat monimutkaisia, ja niiden juuret ovat kietoutuneet syvälle inhimilliseen toimintaan. Nykyinen kehitys on johtanut kansojen ja ihmisten eriarvoisuuteen, luonnonvarojen ehtymiseen ja ympäristön vaurioitumiseen. Niinpä meitä uhkaavat mm. sellaiset ympäristövaarat kuin kasvihuoneilmiön voimistuminen, otsonikerroksen oheneminen, happamoituminen sekä merien ja pohjavesien pilaantuminen.

Miljöföröreningen och den snabba utarmningen av naturtillgångarna har en gång för alla framskridit så långt att mänsklighetens ekonomiska, sociala och tekniska utveckling är hotad. Skadorna på miljön förorsakar hälsorisker och försämrar livsbetingelserna. Då den är som värst är situationen så allvarlig att stora områden blir helt livsodugliga och människorna blir tvungna att flytta. Konkurrencen om de sinande energitillgångarna och naturtillgångarna ökar alltmer. Följden är politiska, sociala och rentav militära konflikter. De senaste månaderna bär syn för sängen.

Maailmassa on tätä nykyä enemmän köyhyyttä ja nälänhätää kuin koskaan aikaisemmin ihmiskunnan historiassa. Rikkaiden ja köyhien maiden välinen juopa syvenee, ja ihmisten eriarvoisuus kasvaa. Vaurauden kasaantuminen pienille väestöryhmille suuntaa yhä suuremman osan maailman energia- ja luonnonvaroista tuotteisiin, joita ei ole tar-

koitettu ihmisten perustarpeiden tyydyttämiseen. Maapallon energiavarat ja muut luonnonvarat eivät riitäkään takaamaan kaikille maapallon ihmisille teollisuusmaiden nykyistä elintasoa ilman laajamittaisia ympäristötuhoja. Pelkästään Pohjoismaiden runsaat 20 miljoonaa asukasta kuluttavat enemmän luonnonvaroja kuin Afrikan kaikki 550 miljoonaa asukasta yhteensä. Toisaalta myös köyhyys pakottaa ihmiset piittaamattomuuteen ympäristöstä.

Maapallon kantokyky ei liioin kestä väestön jatkuvaa kasvua. Maapallon väestö kaksinkertaistuu nykyisellä vauhdilla noin 30 vuodessa. Suuri väestönkasvu uhkaa tehdä tyhjäksi monet pyrkimykset ihmiskunnan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Suomen ja monien muiden maiden ponnisteluista huolimatta maapalloa uhkaavat ongelmat eivät ole lieventyneet. Nykyiset toimet eivät riitä kääntämään kehitystä turvalliseen suuntaan. Turvallinen, kestävä kehitys vaatii vielä rohkeampia ja vaativampia tekoja.

Suomen on kannettava erityistä huolta lähialueiden ongelmien ratkaisemisesta. Talous- ja kulttuurihistoria sitoo Suomen tiukasti Itämeren alueeseen ja sen kansojen kohtaloihin. Suomen on tämän vuosituhannen viimeinen vuosikymmen tehtävä työtä Itämeren alueen ympäristön ja kehityksen hyväksi sekä omin voimin että yhdessä muiden alueen maiden kanssa. Erityisen tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat muut Pohjoismaat.

Lähialueiden ja Itämeren alueen ympäristökysymyksiin keskittyminen ei kuitenkaan saa merkitä kehitysyhteistyöhön suunnattujen varojen ja ponnistusten vähentämistä. Uusissakin oloissa Suomen on toimittava siten, että teollisuusmaat Suomi mukaan lukien tuntevat vastuunsa myös kehitysmaiden ympäristön ja talouden elvyttämisestä.

Arvoisa puhemies! Suomen, lähialueidemme ja koko maapallon ympäristö-, talous- ja kehitysongelmat voidaan ratkaista luotsaamalla ihmiskuntaa uuden, nykyistä oikeudenmukaisemman ja turvallisemman kehityksen suuntaan, kestävään kehitykseen. Kestävä kehitys tarkoittaa, että ihmiskunnan nykyiset perustarpeet tyydytetään viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Avarasti käsitettynä kestävä kehitys periaate tähtää siihen, että ihmiset oppivat elämään pysyvästi so-

vussa keskenään ja sopusoinnussa luonnon kanssa.

Hallituksen selonteon tarkoituksena on luoda katsaus siihen, miten kestäväan kehitykseen pyritään Suomessa kaikessa yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa toiminnassa. Selonteko on valmisteltu eri ministeriöiden yhteistyönä. Tällä tavoin hallituksen selonteot tulisi mielestäni vastaisuudessa aina valmistella, sillä aika on ajanut tiukasti sektorirajoihin pidättyvien kertomusten ohi.

Yhteiskuntapolitiikan lohkojen rajat ovat hämärtyneet, ja niitä tulee vähentää edelleen. Kunkin lohkon esimerkiksi liikennepolitiikan, teollisuuspolitiikan, energiapolitiikan ja ympäristöpolitiikan, tulee tunnistaa yhteytensä ja vaikutuksensa muihin toimintoihin ja koko yhteiskunnalliseen kehitykseen. Samalla ne on asetettava palvelemaan koko yhteiskunnan tavoitteena olevaa kestävää kehitystä.

Kestävän kehityksen saavuttamiseksi on välttämätöntä, että luonnontalouden, ihmisen talouden ja yhteiskuntien toimintaedellytykset kuten luonnonvaraperusta ja elämän monimuotoisuus, ihmisen tasa-arvo, terveys ja hyvinvointi sekä talouskehitys turvataan ja niitä edistetään.

Kestävään kehitykseen päästään ainoastaan toimimalla maapallon laajuisesti. Sitä ei voi toteuttaa erikseen jossakin maassa tai maaryhmässä. Kansallisesta, paikallisesta ja yksilökeskeisestä taloudenpidosta on siirryttävä yhteisvastuuseen ihmiskunnasta, luonnon uudistumiskyvystä ja monimuotoisuudesta sekä tulevista sukupolvista. Tämä tarkoittaa mm., että ympäristönäkökohdat on nivottava kaikkien taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Kestävä kehitys ja sen tavoitteet tulee ymmärtää ja omaksua eri toimintaloikoilla. Ne on omaksuttava kaikkien yhteiseksi tavoitteiksi, joiden valossa eri ratkaisuvaihtoehtoja tarkastellaan. Valtiovallalla on käytössään monia keinoja, joilla voidaan ohjata yhteiskuntaa kestäväan kehityksen suuntaan. Lainsäädäntö, luonnonvarojen käytön ohjaaminen sekä toiminnan ja talouden suunnittelu ovat sellaisia hallinnon keinoja, joita voidaan käyttää kaikilla hallinnon tasoilla tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös kunnilla, yrityksillä, elinkeinoelämällä sekä jokaisella kansalaisella on vastuu kestäväan kehityksen edistämisestä.

Tämän hallituksen toimikauden aikana kestäväan kehityksen tavoitteenasettelua on ryhdytty täsmentämään. Hallitus on lukuisissa yhteyksissä ottanut kantaa suoraan ja epäsuorasti kestäväan kehityksen kannalta tärkeisiin asioihin. Moniin toimiin kestäväan kehityksen edistämiseksi on jo ryhdytty. Erityisiä alueita tässä työssä ovat olleet Suomen YK-politiikka, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin seuranta, kehitysyhteistyö sekä muu kansainvälinen yhteistyö.

Länsi-Euroopan taloudelliset yhdentymispyrkimykset muodostavat erityisen haasteen ja luovat toisaalta uusia mahdollisuuksia kestäväan kehityksen tavoitteille. On tärkeää, että luonnonvarojen kestävä käyttö ja ympäristönsuojelu otetaan huomioon suunniteltaessa edelleen Eurooppalaista talousaluetta. Hallituksen tavoitteena Euroopan yhdentymistä koskeissa neuvotteluissa on, että taataan oikeus säilyttää EY-normeja tiukempi vaatimustaso. Lisäksi hyödynnetään kansainvälisten ympäristöongelmien ratkaisemiseksi niitä mahdollisuuksia, joita yhdenmiskemitys luo.

Hallitus on toiminut aloitteellisesti myös yläilmakehän otsonikerroksen suojelemiseksi ja ilmastomuutosten hidastamiseksi kansainvälisin toimin.

Suomen kehitysyhteistyössä on painotettu väestökysymystä ja luonnonvarojen kestävää käyttöä. Tämä on ilmennyt mm. perusterveydenhuollon ja asunto-olojen kehityshankkeina. Metsätalouden kehitysyhteistyössä painopiste on siirretty puun korjuusta metsien suojeluun ja metsittämiseen. Kehitysyhteistyöhankkeiden vaikutukset ympäristön ja väestön terveyteen on tarkoitus arvioida järjestelmällisesti.

Hallitus on pannut vireille energiastrategian laadinnan. Tästä työstä valmistuu lähiaikoina väliraportti. Hallitus pitää tavoitteenaan, että energian kulutuksen kasvu Suomessa pysähtyy ja kääntyy laskuun mahdollisimman nopeasti. Niinpä hallitus on ottanut käyttöön ja valmistellut edelleen taloudellisia ja tiedotuksellisia keinoja polttoaineiden käytön ja energian kulutuksen ohjaamiseksi.

Hallituksen tavoitteena on, että yhteiskuntaelämän kaikilla lohkoilla otetaan tavoitteenasettelussa, toimien suunnittelussa ja mitoituksessa huomioon niiden vaikutukset energian käyttöön ja pyritään säästämään ener-

giaa. Tärkeimpiä lohkoja ovat rakennustointa, liikenne ja yhdyskuntasuunnittelu sekä teollisuuden tuotesuunnittelu ja tuotekehittely.

Hallitus on toimikautenaan sitonut energia- ja ympäristöpolitiikan läheisesti yhteen. Tämä kytkentä on välttämätön mm. pyrittäessä katkaisemaan ilman hiilidioksidipitoisuuden kasvua. Energian tuotannon ympäristönsuojelutoimien ansiosta rikkipäästöjä on onnistuttu vähentämään lähes 60 prosenttia vuoden 1980 tasosta. Hallitus on kuitenkin hyvin tietoinen siitä, että metsiämme ja vesiemme kyky sietää hapanta laskeumaa edelleenkin ylitetään suurimmassa osassa maata. Siksi hallitus on päättänyt ryhtyä toimiin Suomen rikkipäästöjen vähentämiseksi noin 80 prosenttia vuoden 1980 määrästä noin vuoteen 2000 mennessä.

Hallitus pitää samalla kiinni asettamastaan tavoitteesta vähentää typenoksidipäästöjä noin 30 prosenttia 1980-luvun alun tasosta. Henkilöautoille tämän tavoitteen saavuttamiseksi asetettavista vaatimuksista hallitus on jo tehnyt asianmukaiset päätökset. Ehdotukset energian tuotannon typenoksidipäästöjen vähentämisestä ovat kohta valmiita päätöksentekoa varten. Typenoksidipäästöjen vähentämistavoite on Suomen tähänastisista ympäristöpyrkimyksistä eräs vaativimmista sekä taloudellisesti että teknisesti.

Liikennepolitiikka kokonaisuudessaan on ohjattava kestävä kehityksen raiteille. Rakenteellisia toimia suunnan muuttamiseksi on ryhdytty valmistelemaan. Näihin kuuluu rautatielaitoksen määrätietoinen kehittäminen. Näin voidaan energian käyttöä tehostaa ja liikenteen haitallisia ympäristövaikutuksia vähentää. Samalla on tarpeen maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa sekä energian tuotannon ja teollisuuden hankkeissa ottaa huomioon vaikutukset liikenteen määrään, liikennemuotojen valintaan ja liikenteen energian kulutuksen.

Regeringen har också tillgripit ekonomiska medel för att bemästra de miljöölagenheter som trafiken medför. För att kostnadsmot-svarigheten skall kunna förbättras bör tyngdpunkten för beskattningen flyttas från ägande av fordon till användningen av dem. Regeringen anser det viktigt att de som behöver transporter får ett ökat kostnadsan-

svar och att de olika slag av transportstöd som staten beviljar omprövas med tanke på en hållbar utveckling. För att vi så snabbt som möjligt skall kunna ta i bruk miljövänliga bränslen, avgasrenare, konstruktioner och motorer tillhandahålls statligt stöd. Stöd skall också riktas till ibruktagande av fordon som är renare än vad de gällande avgasnormerna förutsätter.

Den centrala betydelse som naturtillgångarna har som grundvalen för vår ekonomi förutsätter enligt regeringens uppfattning att vår naturresurspolitik läggs upp mer långsiktigt och omsorgsfullt och så att den så mycket som möjligt bygger på principerna för en hållbar utveckling. Icke förnybara naturtillgångar kan inte göras förnybara, men regeringens strävar efter sådana medel som kan främja återanvändningen av de råvaror som vi får ur icke förnybara naturtillgångar.

Enligt regeringens uppfattning bör mineral- och malmtillgångarna och stenmaterialen framgent nyttjas så ändamålsenligt och sparsamt som möjligt.

Suomen uudistuvista luonnonvaroista tärkein on metsä. Metsäntutkimusta on laajennettu ja tehostettu sekä suunnattu yhä enemmän kestävä metsätalouden edellytysten tutkimukseen. Hallituksen tavoitteena on jatkaa metsätalouden suuntaamista kohti luonnonmukaista metsänhoitoa ja uudistamista. Metsät pyritään pitämään ekologisesti terveinä eloyhteisinä, joissa kaikki metsäluonnolle ominaiset kasvit ja eläimet säilyvät.

Maataloudessa on entistä enemmän kiinnitetty huomiota sen tärkeimmän luonnonvaraperustan eli maan viljelykelpoisuuden säilyttämiseen. Tämä on samalla ympäristönsuojelutoimi, koska mullan ja ravinteiden huuhtoutuminen maasta kuormittaa vesistöjä. Hallitus pitääkin tärkeänä, että maatalouden aiheuttamat ympäristöhaitat selvitetään nykyistä kattavammin. Ympäristövaikutusten vähentämiseksi laaditaan toimintaohjelma, jota täsmennetään konkreettisin kuormituksen alentamistavoittein ja laatimalla alueohjelmia.

Hallituksen toimet maatalouden ylituotannon supistamiseksi antavat perusteet myös elinkeinon aiheuttamien ympäristöongelmien vähentämiseksi. Tärkeimpien elintarvikkeiden tuotanto Suomessa pyritään turvaamaan

keinoin, jotka ovat mahdollisimman hyvin sopusoinnussa kestävä kehityksen periaatteiden kanssa, esimerkiksi luonnon olosuhteet huomioon ottavaa kesannointia, lannoitteiden käytön vähentämistä ja tarkoituksenmukaisempaa käyttöä edistämällä. Maatalousopetuksessa ja -neuvonnassa painotetaan kestävä kehitystä ja ympäristönsuojelua. Maataloustukea suunnataan ympäristönsuojelua edistäviin investointeihin ja tuotantotapoihin.

Maan alueellisen tasapainon varmistamiseksi hallitus on toteuttanut toimia maamme tiheimmin asutuilla alueilla. Sen ohella kehitysalueita tukevia ratkaisuja on tehostettu, jotta voidaan torjua niitä ongelmia, jotka syntyvät maatalouden rakennemuutoksesta. Näin on voitu parantaa työllisyyttä koko maassa.

Arvoisa puhemies! Hallitus on vakuuttunut siitä, että vain talouspolitiikan ja ympäristöpolitiikan yhdentäminen toisiinsa takaa kestävä kehityksen. Talouden tasapainoinen kehitys ja sitä edistävä talouspolitiikka tarjoavat parhaat edellytykset mukautua niihin muutoksiin, joita kestäväan kehitykseen pyrkiminen edellyttää. Talouspolitiikalla taloudellista kasvua on ohjattava kestävä kehityksen uralle. Ympäristövoimien ja -maksujen käyttöä laajennetaan sekä mahdollisuuksia liikevaihtoveron porrastamiseen tutkitaan. Talouskehityksen mittaimia on parannettava. Ympäristön laadun muutokset ja luonnonvarojen väheneminen on kytkettävä laskelmiin, joilla kuvataan kansallisvarallisuuden ja kansantuotteen muutoksia.

Hallitus pitää tärkeänä, että aiheuttamisperiaatetta noudatetaan tulevaisuudessa mahdollisimman yksiselitteisesti. Samoin pyritään noudattamaan likaaja maksaa -periaatetta luonnonvarojen käytössä niin, että voidaan puhua käyttäjä maksaa -periaatteesta sillä tavoin, että myös pitkän ajan vaikutukset otetaan huomioon.

Rajojen yli ulottuvan pilaantumisen ja maapallon laajuisten ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii joskus väliaikaista poikkeamista aiheuttamisperiaatteesta. Suomi toimii tällaisissa tapauksissa aktiivisesti kahden- tai monenkeskisten rahoitusjärjestelyjen saamiseksi aikaan. Tällöin pyritään tehostamaan välttämättömiä ympäristönsuojelutoimia tukemalla lähialueiden ja kehitysmaiden ympäristösiijoituksia.

Teollisen tuotannon ilmaan kohdistuvia päästöjä pyritään vähentämään edellyttämällä parasta taloudellisesti käyttökelpoista tekniikkaa uusissa ja uudistettavissa laitoksissa. Tarkoituksena on myös, että veroja ja maksuja kohdennetaan sellaisiin valmistustapoihin, joissa kuluu runsaasti energiaa tai joiden käytöllä on huomattavat välilliset tai välittömät vaikutukset ympäristöön.

Myös kuluttajille on annettava edellytykset omilla päätöksillään puuttua kehityksen suuntaan. Ympäristömerkintäjärjestelmän käyttöönotto antaa tähän erään keinon.

Hallitus on lisännyt merkittävästi tutkimuksen voimavaroja. Myös ympäristötutkimusta on tuntuvasti vahvistettu. Suomalainen ilmastomuutosten tutkimusohjelma on aloitettu. Samoin aloitetaan kestävä kehityksen tutkimusohjelma. Hallituksen tarkoituksena on vahvistaa nykyisten tutkimuslaitosten toimintaa ja laajentaa näiden toimialaa palvelemaan kestävä kehitystä. Ympäristön seuranta ja yhdenmukainen seuranta on laajennettu ja laajennetaan edelleen.

Koulutus, opetus ja valistus ovat tärkeitä välineitä ympäristönsuojelun edistämiseksi. Ympäristönsuojelun koulutusta on siksi tuntuvasti lisätty. Samoin on ympäristöopetusta ryhdytty kehittämään kaikissa koulumuodoissa ja koulun kaikilla asteilla. Ympäristötiedon ja -tiedotuksen parantamiseksi on perustettu Ympäristötietokeskus. Säännöllisesti julkaistavaksi tarkoitettu kertomus ympäristömme tilasta ilmestyy ensi kerran vuonna 1991. Hallituksen tarkoituksena on, että Ympäristötietokeskuksen ja muiden tietokeskusten mahdollisuuksia tuottaa kestävä kehitystä palvelevaa tieto- ja opetusaineistoa parannetaan.

Maailman terveysjärjestö pyrkii parantamaan etenkin huonossa asemassa olevien väestöryhmien terveyttä. Tavoitteeseen yhtyen Suomi on laatinut ohjelman, jossa terveydenhuollon kehittämisessä etusijalle on asetettu perusterveydenhuolto ja painotettu laajasti terveystavoitteita yhteiskuntapolitiikassa.

Ympäristö- ja terveystieteen yhteistyötä pyritään parantamaan. Ympäristönsuojelun tärkeä tavoite on terveyden suojeleminen. Sekä välittömät että välilliset terveysvaikutukset on otettava nyt entistä tarkemmin huomioon myös tuotannon ja muiden toimintojen kustannustekijänä, jotta kustannusvastuuta voidaan siirtää aiheuttajalle.

Elämisen laadun puutteita ovat asuntotilannetta rasittavat asuntojen korkeat hinnat, lukuisien ihmisten suuret asunovelat ja niistä maksettavat korkeat korot sekä vuokra-asuntojen vähäinen osuus asuntokannasta. Hallitus on parantanut kuntien mahdollisuuksia tehostaa maapolitiikkaansa, perustanut asunto-olojen kehittämisrahaston, joka turvaa asuntotuotantoon ohjattavan rahoituksen ja tuen ja lisännyt valtion rahoittamaa vuokra-asuntotuotantoa.

Rakennuslain yhdeksi tavoitteeksi on säädetty kestävästä kehityksen edistäminen. Kuntien yleiskaavoituksessa sekä seutusuunnittelussa tulee kestävästä kehityksen periaatteet ottaa keskeiseksi lähtökohdaksi. Ympäristövaikutusten arviointi tulee kytkeä eri suunnitteluvaiheisiin. Liikenteestä vastaavien valtion viranomaisten ja alueiden käytöstä vastaavien keskushallinnon ja aluehallinnon viranomaisten yhteistyötä lisätään. Seutusuunnittelua pyritään tehostamaan erityisesti energia- ja jätehuollon aloilla.

Luonnonsuojelualueiden hankintaan käytettäviä määrärahoja on lisätty ja myös kuntien virkistysaluehankintoja on tuettu. Valtion maille on perustettu yli 300 000 hehtaaria uusia soidensuojelualueita, kaksi uutta kansallispuistoa ja monia muita luonnonsuojelualueita. Eduskunnan käsiteltävinä ovat on hallituksen esitykset yhdeksän suuren luonnonsuojelualueen perustamisesta sekä esitys erämaalaiksi. Jos eduskunta hyväksyy hallituksen esitykset, lailla suojattujen alueiden osuus Suomen pinta-alasta nousee 9 prosenttiin.

Hallitus aikoo tehdä periaatepäätöksen rantojensuojelusta, millä turvataan arvokkaimpien luonnon tilassa olevien rantojen säilyminen rakentamattomina. Suomen ja Neuvostoliiton rajalle on perustettu Ystävyyspuisto. Hallitus aikoo vielä antaa eduskunnalle esitykset kahden tärkeän kansallispuiston, Perämeren ja Kolin kansallispuiston, perustamisesta.

Ympäristön ja kehityksen toimikunta mainitsi mietinnössään seuraavat kestävästä kehityksen edistämisen keinot tai edellytykset: On selvittettävä, mikä on luonnon tietokyky eli kriittinen kuormitus ainakin, mitä happamoitumista aiheuttaviin rikin oksideihin ja typpiyhdisteisiin tulee. Ympäristönsuojelun ohjauskeinoja on kehitettävä yhä enemmän ennalta ehkäisyn suuntaan. Tämä koskee

varsinkin taloudellisia ohjauskeinoja. Tuottajalla on oltava vastuu valmistamistaan tuotteista koko niiden elinkaaren ajan. On käytettävä parasta tekniikkaa, mikä tarkoittaa sekä parasta käyttökelpoista tekniikkaa yleensä että parasta taloudellisesti käyttökelpoista tekniikkaa. Ympäristövaikutusten arviointi ja ympäristön tilan seuranta on liitettävä kaikkien toimintojen ja hankkeiden sekä suunnitelmien ja ohjelmien valmisteluun ja arviointiin. Ympäristönsuojelu puolestaan on yhdennettävä kaikkiin muihin yhteiskunnan yhteisöjen ja yksilöiden toimintoihin.

Arvoisa puhemies! Haluaisin lopuksi pohdiskella hieman Ympäristön ja kehityksen maailmankomission ehkä ristiriitaisinta ja eniten arvostelua herättänyttä päätelmää, joka koskee talouskasvua. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission mielestä kehityksen suunta saadaan kääntymään seuraavin keinoin:

- Kasvu on saatava elpymään.
- Kasvun laatua on muutettava.
- Perustarpeet on pystyttävä tyydyttämään.
- Väestön määrä ja väestön muutokset täytyy pitää kestävässä rajoissa.
- Luonnonvaroja on suojeltava ja niitä on kehitettävä.
- Teknologian kehityssuuntaa on muutettava ja vaarat saatava hallintaan.
- Ympäristö- ja talousasiat on nivottava päätöksenteossa yhteen.

Jo Maailmankomission ensimmäinen tavoite, jonka mukaan kasvu on saatava elpymään, on kiistanalainen. Rooman klubin raportti Kasvun rajat osoitti, että maapallo ei pysty pitämään yllä rajatonta kasvua. Ympäristön ja kehityksen maailmankomission mukaan taloudellisen kasvun ei välttämättä tarvitse merkitä luonnonvarojen riistämistä ja ympäristön pilaantumista. Asia voi olla jopa päinvastoin. Kovin kaukaa ei tarvitse hakea esimerkkejä siitä, kuinka taloudellinen jälkeenhajaus johtaa piittaamattomuuteen ympäristöstä. Taloudellinen kasvu voi siis luoda osan edellytyksistä työskennellä ympäristön hyväksi.

Suosittellessaan taloudellisen kasvun elvyttämistä Maailmankomissio on epäilemättä huolissaan pikemminkin kehitysmaiden kuin teollisuusmaiden taloudesta. Jottei sanoma tulisi ymmärretyksi väärin, komissio huomauttaa vielä samaan hengenvetoon, että kasvun laatua voidaan ja täytyy muuttaa.

Kasvu on mahdollista vain siltä osin, kuin ihmisen oma osaaminen, pään ja käten työ, parantaa työn tuottavuutta.

Teknologian kehityssuunta on siten muutettava ja ympäristöasiat ja talous on nivottava päätöksenteossa yhteen. Teknologian kehityksen päämäärä ei jatkuvasti voi olla kaupallisesti menestyvien tuotteiden valmistaminen mahdollisimman edullisin tuotantokustannuksin. Sen sijaan on pyrittävä tuotamaan välttämättömiä ja pitkäikäisiä hyödykkeitä mahdollisimman haittattomasti, siis ympäristöä ja terveyttä vaarantamatta. Samoin joutavat pelkkä taloudellinen menestys tai bruttokansantuotteen kasvu hyvinvoinnin mittareina romukoppaan ja niiden tilalle on kehitettävä sekä luonnontaloutta että ihmisen taloutta kuvaavia muuttujia.

Arvoisa puhemies, värderade talman! Vaikka moniin toimiin kestävä kehityksen edistämiseksi on jo ryhdytty, paljon on vielä tekemättä. Kestävä kehityksen saavuttaminen on mahdollista vain, jos yhteiskunnan toimintoja ja tavoitteita suunnataan uudelleen pitkäjänteisesti. Viime kädessä vastuu kestävästä kehityksestä on meillä kaikilla myös yksilöinä. Työssämme, kotiloissamme ja vapaa-aikaa viettäessämme voimme vaikuttaa omalta osaltamme kestävä kehityksen toteutumiseen.

Arvoisa puhemies! Selonteko on kokonaisuudessaan jaettu edustajille.

Redogörelsen har i sin helhet utdelats åt riksdagsledamöterna. Hela den svenska versionen av min presentation kan anslutas till protokollet.

Ympäristöministeri Bärlundin puhe on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Värderade talman! För oss i Finland hänger välmågan och framtiden allt mer intimt samman med hela mänsklighetens och hela världens välmåga. Gränserna mellan olika stater har blivit mer permeabla på många sätt. De släpper igenom penningströmmar, varuflöden, information och kulturella impulser. Men de släpper också igenom mänsklig nöd och miljöföroreningar. Problem som tidigare ansågs lokala har anhopats och blivit återkommande. De har spritt sig och blivit rörliga. De har blivit hela mänsklighe-

tens gemensamma problem. Finländarna står på intet sätt vid sidan om denna utveckling.

De globala problemen är komplicerade, och deras rötter är hårt intvinnade i all mänsklig verksamhet. Den nuvarande utvecklingen har lett till ojämlikhet mellan människor och folk, till utarmning av naturtillgångarna och till skador på miljön. Därför hotas vi nu av sådana miljöfaror som en förstärkning av drivhusfenomenet, uttunnning av ozonskiktet, förorening och förstöring av hav och grundvatten.

Föreningen av miljön och det hastiga svinnet av naturtillgångarna har en gång för alla gått så långt att mänsklighetens ekonomiska, sociala och tekniska utveckling står på spel. Miljöskadorna förorsakar hälsorisker och försämrar livsbetingelserna. Då situationen är som värst är den så allvarlig att stora områden blir odugliga att leva i, och människorna blir tvungna att flytta.

Konkurrensen om de sinande energitillgångarna och naturtillgångarna accelererar hela tiden. Följden är politiska, samhällseliga och till och med militära konflikter, om vilket de senaste månaderna bär syn för saken.

I detta nu finns det mer fattigdom och hungersnöd i världen än någonsin tidigare i mänsklighetens historia. Klyftan mellan de rika och de fattiga länderna vidgas, ojämlikheten mellan människorna ökar. Då välfärden koncentreras till små grupper av befolkningen, kommer en allt större del av de globala energi- och naturtillgångarna att gå åt till produkter som inte är avsedda att tillfredsställa människornas grundläggande behov. Energitillgångarna och de övriga naturtillgångarna i världen räcker inte till för att ge alla människor i världen den levnadsstandard som industriländerna nu håller — en sådan utveckling leder till excessiv exploatering och miljökatastrofer. Enbart de drygt 20 miljonerna invånare i de nordiska länderna förbrukar mer naturtillgångar än de 550 miljonerna i Afrika sammanlagt. Men å andra sidan tvingar också fattigdomen människorna att exploatera miljön till det yttersta.

Världen kan inte heller bära en fortsatt befolkningsökning. Den globala befolkningen fördubblas med nuvarande takt på tjugo år. En stor befolkningsökning kommer att tillintetgöra många strävanden för att förbättra mänsklighetens välmåga.

Oavsett de ansträngningar som Finland och många andra länder gör har de globala problem som hotar världen inte minskat. Våra nuvarande åtgärder är inte tillräckliga för att vända utvecklingen i en säker riktning. En trygg och hållbar utveckling kräver ännu mer mod och ställer ännu högre krav.

Finland bör känna ett speciellt ansvar för att problemen i de närliggande områdena löses. Vår ekonomiska och kulturella historia binder oss intimt samman med Östersjöområdet och dess folks öden. Finland bör under de sista tio åren av detta årtusende arbeta för miljön och utvecklingen i Östersjöområdet både med egna krafter och i samråd med de övriga länderna i detta område. De nordiska länderna är särskilt viktiga samarbetspartners.

Att vi koncentrerar oss på de närliggande områdena och på Östersjöområdet får dock inte innebära att vi ger avkall på våra strävanden inom utvecklingssamarbetet eller minskar anslagen för detta. Också vid nya omständigheter måste Finland arbeta på ett sådant sätt att industriländerna, inklusive Finland, axlar sitt ansvar för att miljön och ekonomin i utvecklingsländerna har tillräcklig livskraft.

Värderade talman! De problem som Finland, våra närliggande områden och hela världen kämpar med i fråga om miljö, ekonomi och utveckling kan lösas genom att mänskligheten lotsas in på en ny kurs, mot större rättvisa och en tryggare utveckling: en hållbar utveckling. Hållbar utveckling innebär att mänsklighetens nuvarande behov tillfredsställs utan att detta äventyrar de kommande generationernas möjligheter att tillfredsställa sina. Brett uppfattad syftar den hållbara utvecklingens princip till att människorna lär sig att leva i endräkt och i harmoni med naturen.

Avsikten med regeringens redogörelse är att ge en översikt av på vilket sätt Finland i all samhällelig och ekonomisk verksamhet strävar efter hållbar utveckling. Redogörelsen har utarbetats i samråd mellan ministerierna. Enligt min åsikt borde alla de redogörelser som regeringen ger i framtiden utarbetas på detta sätt, eftersom tiden har kört förbi den snävt sektorinriktade infallsvinkeln. Gränserna mellan de samhällspolitiska sektorerna har fördunklats, och vi borde minska denna gränsdragning. Inom

varje sektor, till exempel inom trafikpolitiken, industripolitiken, energipolitiken och miljöpolitiken, borde sambanden till och följdverkningarna inom de övriga sektorerna och hela den samhällliga utvecklingen identifieras. Samtidigt bör arbetet inom alla sektorer riktas in på en hållbar utveckling, som hela samhället strävar efter.

För att vi skall komma fram till en hållbar utveckling är det viktigt att vi säkrar och ser till att det finns förutsättningar för naturhushållningen, människans hushållning och hennes samhällen, det vill säga att vi tryggar naturresursbasen, livets variationsrikedom, jämlikhet, hälsa och välfärd för alla, likaså den ekonomiska utvecklingen.

Vi kan få till stånd en hållbar utveckling enbart genom globala aktiviteter. En hållbar utveckling kan inte genomföras separat i vissa länder eller grupperingar av länder. Från en nationell, lokal och individcentrerad hushållning måste vi gå över till ett gemensamt ansvar för mänskligheten, för naturens regenerationsförmåga och variationsrikedom och för de kommande generationerna. Detta betyder bland annat att miljöhänsyn måste integreras i allt ekonomiskt och samhälleligt beslutsfattande. En hållbar utveckling och målsättningen för en sådan måste förstås och anammas inom alla verksamhetssektorer. Vi måste ta en hållbar utveckling som ett gemensamt mål, och olika alternativ skall granskas i ljuset av vad en hållbar utveckling förutsätter.

Statsmakten förfogar över ett antal medel som kan användas för att styra samhället mot en hållbar utveckling. Lagstiftningen, styrningen av nyttjandet av naturtillgångarna och planeringen av verksamhet och ekonomi är sådana administrativa medel som kan användas på samtliga administrativa nivåer för att uppnå målen. På andra nivåer bör också kommunerna, företagen och näringslivet samt alla medborgare ha ansvar för främjandet av en hållbar utveckling.

Under denna regerings mandatperiod har man börjat precisera målsättningen för en hållbar utveckling. Regeringen har i ett otal sammanhang direkt och indirekt tagit ställning till frågor som är viktiga med tanke på en hållbar utveckling. Många åtgärder har redan vidtagits för att främja en hållbar utveckling.

I detta arbete har Finlands FN-politik,

uppföljningen av den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, utvecklingssamarbetet och det övriga internationella samarbetet varit viktiga verksamhetsfält.

Strävandena till en ekonomisk integration i Västeuropa erbjuder en särskild utmaning och skapar å andra sidan nya möjligheter till målsättning för en hållbar utveckling. Det är viktigt att man i den fortsatta planeringen av ett europeiskt ekonomiskt område tar fasta på att naturtillgångarna skall användas på ett hållbart sätt och miljön vårdas. Regeringen strävar i förhandlingarna om ett integrerat Europa efter att vi garanteras rätten att bibehålla en kravnivå som är strängare än vad EG-normerna anger. Dessutom skall vi utnyttja de möjligheter att lösa de internationella miljöproblemen som integrationsutvecklingen erbjuder.

Regeringen har också tagit flera initiativ för att genom internationella åtgärder bevara ozonskiktet i stratosfären och fördröja klimatförändringarna. Inom Finlands utvecklingssamarbete har befolkningsfrågan fått särskild betoning, likaså en hållbar användning av naturtillgångarna. Detta har bland annat kommit till synes i form av utvecklingsprojekt som gäller bashedövården och boendet. I utvecklingssamarbetet inom skogshushållningen har tyngdpunkten flyttats från avverkning och drivning till skydd av skogarna och beskogning. Avsikten är att systematiskt utvärdera de verkningar som utvecklingssamarbetsprojekten har på miljön och befolkningens hälsa i samarbetsländerna.

Regeringen har tagit initiativ till utarbetandet av en energistrategi. En mellantidsrapport om detta läggs snart fram. Regeringen ställer som mål att stoppa ökningen av energiförbrukningen och att sänka energiförbrukningen så snart som möjligt. Sålunda har regeringen tagit i bruk och berett ekonomiska och informativa medel för att styra användningen av bränslen och energiförbrukningen.

Regeringen syftar till att målsättningen, planeringen och dimensioneringen av åtgärderna inom alla sektorer av samhällslivet skall ske med beaktande av hur de verkar på energiförbrukningen och till att vi skall vidta åtgärder för att spara energi. De viktigaste sektorerna är byggenskapen, trafik- och samhällsplaneringen samt produktplaneringen och produktutvecklingen inom industrin.

Regeringen har under sin mandatperiod knutit samman energipolitiken med miljöpolitiken. Denna koppling är oundgänglig bland annat då vi försöker stoppa ökningen av luftens koldioxidhalt. På grund av miljö- vårdåtgärderna inom energiproduktionen har vi kunnat minska våra svavelutsläpp med inemot 60 procent jämfört med 1980 års nivå. Men regeringen är mycket medveten om att det sura nedfallet i största delen av landet alltjämt överskrider toleransförmågan hos våra skogar och våra vatten. Därför har regeringen beslutat vidta åtgärder för att minska svavelutsläppen i Finland med cirka 80 procent jämfört med 1980 års nivå fram till år 2000.

Regeringen håller samtidigt fast vid målet att minska utsläppen av kväveoxider med cirka 30 procent jämfört med nivån i början av 1980-talet. Regeringen har redan fattat de erforderliga besluten om krav på personbilar. Förslagen om minskning av kväveoxidutsläppen från energiproduktionen är snart klara som beslutsunderlag. Av de hittillsvarande miljöaktiviteterna i Finland är målet att minska kväveoxidutsläppen ett av de mest krävande både ur ekonomisk och teknisk synvinkel.

Trafikpolitiken i sin helhet måste styras mot en hållbar utveckling. Strukturella åtgärder för en kursändring är nu under beredning. Till dessa hör en målmedveten utveckling av den spårbundna trafiken. Detta gör det möjligt att effektivisera energianvändningen och minska de skadliga miljöverkningar som trafiken har. Samtidigt är det av nöden att planeringen av markanvändningen och planläggningen samt projekten inom energiproduktionen och industrin genomförs med beaktande av vilka verkningarna blir i fråga om trafikmängd, val av trafikformer och energiförbrukning inom trafiken.

Regeringen har också tillgripit ekonomiska medel för att påverka miljöolägenheterna av trafiken. För att kostnads Motsvarigheten skall förbättras bör tyngdpunkten för beskattningen allt mer föras över från innehav av fordon till användning av dem. Regeringen anser det viktigt att de som behöver transporter får ett ökat kostnadsansvar och att de transportstöd som staten beviljar omvärderas med tanke på en hållbar utveckling. Stöd riktas till att miljövänliga bränslen,

avgasrenare, konstruktioner och motorer tas i bruk så snabbt som möjligt. Ibruktageandet av fordon som är renare än vad de nuvarande avgasnormerna förutsätter främjas.

Den centrala betydelse naturtillgångarna har som grundval för vår ekonomi förutsätter enligt regeringens uppfattning en mer långsiktig och mer omsorgsfull naturresurspolitik som i så hög grad som möjligt bygger på principerna för en hållbar utveckling. Vi kan inte göra de icke-förnybara naturtillgångarna förnybara, men regeringen har sökt efter medel som kan främja återanvändningen av de råvaror som vi får ur icke-förnybara naturtillgångar. Enligt regeringens uppfattning bör mineral- och malmtillgångarna och stenmaterialen hädanefter användas ytterst sparsamt och även i övrigt så rationellt som möjligt.

Av de förnybara naturtillgångarna i Finland är skogen viktigast. Skogsforskningen har utvidgats och effektiviserats och allt mer riktats in på forskning om förutsättningarna för en hållbar skogshushållning. Regeringen syftar till att fortsätta inriktningen av skogshushållningen mot naturenlig skogsvård och förnyelse. Skogarna skall bevaras som ekologiskt sunda organismsamfund där alla växter och djur som utmärker skogsnaturen kan bevaras.

Inom lantbruket har allt mer uppmärksamhet ägnats den viktigaste naturresursbasen, det vill säga bibehållandet av markens odlingsbarhet. Detta är samtidigt miljövärd, eftersom utlakningen av mull och näringsämnen från marken belastar våra vatten. Regeringen anser det viktigt att de miljöolägenheter som lantbruket för med sig undersöks mer heltäckande än vad som nu är fallet. För att minska miljöverkningsarna utarbetas ett handlingsprogram som preciseras med konkreta mål för minskning av belastningen och med regionala program.

Regeringens åtgärder för att skära ned överproduktionen inom lantbruket leder också till en minskning av de miljöproblem som denna näring medför. Man går in för att säkerställa inhemsk produktion av de viktigaste livsmedlen genom sådana medel som så väl som möjligt harmonierar med principerna för en hållbar utveckling, till exempel genom lågervallar med beaktande av naturförhållandena, minskad och mer ändamålsenlig användning av konstgödsel. Inom lant-

bruksundervisningen och -rådgivningen betonas en hållbar utveckling och miljöhänsyn. Lantbruksstöd riktas till investeringar och produktionssätt som främjar miljövärdet.

För att säkerställa en regionalt balanserad utveckling i landet har regeringen också vidtagit åtgärder i de mest tätbebyggda områdena i landet. Därtill har de åtgärder som stöder utvecklingsområdena effektiviserats för att bekämpa de problem som härrör från strukturändringen inom lantbruket. Detta har fört med sig att sysselsättningsläget i hela landet har förbättrats.

Värderade talman! Regeringen är övertygad om att enbart en integrering av den ekonomiska politiken och miljöpolitiken kan garantera en hållbar utveckling. En balanserad utveckling av ekonomin och en ekonomisk politik som främjar en sådan erbjuder oss de bästa förutsättningarna för anpassning till de förändringar som strävandena mot en hållbar utveckling fordrar. Den ekonomiska politiken bör gå ut på att styra den ekonomiska tillväxten mot en hållbar utveckling. Användningen av miljöskatter och miljöavgifter skall utvidgas och möjligheterna till en gradering av omsättningsskatten undersökas.

De mått som används för den ekonomiska utvecklingen skall förbättras. Ändringarna i miljöns kvalitet och minskningen i naturtillgångarna skall kopplas in i de kalkyler som används för att beskriva ändringarna i nationalförmögenhet och nationalprodukt.

Regeringen anser det viktigt att vi framgent följer förorsakarprincipen så entydigt som möjligt. Likaså skall principen om att användaren betalar tillämpas vid användningen av naturtillgångarna på ett sådant sätt att också långtidsverkningsarna beaktas.

Lösningen på de gränsöverskridande föroreningsproblemen och de globala miljöproblemen fordrar ibland temporära avvikelser från förorsakarprincipen. Finland arbetar aktivt på att i sådana fall få till stånd bilaterala eller multilaterala finansieringsarrangemang. Vi går då in för att effektivisera nödvändiga miljövärdåtgärder genom att stödja miljöinvesteringar i de närliggande områdena och i utvecklingsländerna.

Utsläppen i luft från industriproduktionen skall minskas genom att vi förutsätter att bästa ekonomiskt användbara teknik tas i bruk i nya anläggningar och i sådana som

skall saneras. Avsikten är också att skatter och avgifter skall riktas in på sådana tillverknings sätt som förbrukar stora mängder energi, eller vilkas användning har avsevärda direkta eller indirekta miljöverkningar.

Också konsumenterna skall ges möjligheter att påverka utvecklingen genom de beslut de fattar. Ibrukttagandet av ett miljömärkningssystem erbjuder ett sätt för detta.

Regeringen har avsevärt ökat forskningsresurserna. Också miljöforskningen har fått en kännbar förstärkning. Vi har inlett ett finländskt forskningsprogram om klimatförändringarna. Likaså kommer ett forskningsprogram om en hållbar utveckling att köras i gång. Regeringen avser att förstärka verksamheten vid de nuvarande forskningsinrättningarna och bredda deras verksamhetsområden så att detta betjänar en hållbar utveckling. Övervakningen av miljöns kvalitet och den integrerade uppföljningen av miljön har utvidgats och kommer att utvidgas ytterligare.

Utbildning, undervisning och information är viktiga medel då det gäller att främja miljövärdet. Därför har utbildningen i miljövärdet ökat kännbart. Likaså har en utveckling av miljöundervisningen inletts inom alla skolformer och på alla nivåer.

En miljödatacentral har inrättats för att förbättra vår tillgång till miljödata och miljöinformationen. Publiceringen av en regelbundet återkommande rapport om miljöns tillstånd kommer att börja år 1991. Regeringen avser att förbättra miljödatacentralens och de övriga informationscentralernas möjligheter att producera data och undervisningsmaterial som betjänar en hållbar utveckling.

Världshälsoorganisationen går särskilt in för att förbättra hälsan inom de grupper av befolkningen som har det sämst ställt. Finland har anammat samma målsättning och utarbetat ett program där utvecklingen av bashälsovården prioriteras och en omfattande hälsoinriktad samhällspolitik betonas.

Samarbetet mellan miljöförvaltningen och hälsovårdsförvaltningen skall förbättras. Ett viktigt mål för miljövärdet är att skydda människornas hälsa. Såväl de direkta som de indirekta verkningarna på hälsan skall beaktas allt bättre också inom produktionen och i övriga funktioner som en kostnadsfaktor på ett sätt som gör det möjligt att ålägga förorsakaren kostnadsansvaret.

I fråga om boendet ligger bristerna i livskvaliteten i de höga bostadsspriserna, de stora bostadsskulder som många människor har och de höga räntorna samt hyresbostädernas ringa andel av bostadsbeståndet. Regeringen har förbättrat kommunernas möjligheter till effektiviserad markpolitik, inrättat en fond för utvecklande av boendet som säkerställer stödet till bostadsproduktionen och ökat den statsfinansierade produktionen av hyresbostäder.

Främjandet av en hållbar utveckling har förts in som ett mål för bostadslagen. Kommunerna bör i sin generalplanläggning och i regionplanläggningen ta en hållbar utveckling som en central utgångspunkt. Bedömning av miljökonsekvenserna skall fogas in i olika skeden av planeringen. De statliga myndigheter som svarar för trafiken och de myndigheter i centralförvaltningen och regionalförvaltningen som svarar för markanvändningen skall öka sitt inbördes samarbete. Regionplaneringen skall effektiviseras i synnerhet i fråga om energiförsörjning och avfallshantering.

Anslagen för anskaffning av naturskyddsområden har ökat och kommunerna har också fått stöd till anskaffningen av rekreatiomsområden. Över 300 000 hektar nya myrskyddsområden har inrättats på statsägd mark, därtill två nya nationalparker och många andra naturskyddsområden. Regeringens propositioner om inrättande av nio relativt stora naturskyddsområden och en proposition om en ödemarkslag ligger som bäst i riksdagen. Om riksdagen antar regeringens propositioner, kommer de genom lag skyddade områdena av Finlands areal att bli nio procent.

Regeringen avser att fatta ett principbeslut om skydd av stränderna för att säkra att de mest värdefulla stränderna som ännu befinner sig i naturtillstånd kan bevaras obebyggda. Vänskapens park har inrättats vid gränsen mellan Finland och Sovjetunionen. Regeringen avser att ytterligare förelägga riksdagen propositioner om inrättandet av två viktiga nationalparker, nämligen Bottenvikens nationalpark och Koli nationalpark.

Finlands kommission för miljö och utveckling tar i sitt betänkande upp följande medel eller förutsättningar för en hållbar utveckling.

Vi bör undersöka naturens toleransförmå-

ga åtminstone vad beträffar de försurande svaveloxiderna och kväveföreningarna. De styrningsmetoder som står till buds för miljövård måste utvecklas så att de får förebyggande verkan. Detta gäller speciellt de ekonomiska styrningsmedlen. Producenten bör ha ansvar för sina produkter under hela deras livslängd. Vi måste gå in för att använda den bästa tekniken, vilket betyder både den bästa tillgängliga tekniken över huvud taget och den bästa ekonomiskt användbara tekniken. Miljökonsekvensbedömning och uppföljning av miljöns tillstånd bör fogas in i beredningen och utvärderingen av alla funktioner och projekt samt planer och program. Miljövärden åter bör integreras i alla funktioner i samhället, i alla samfund och i individernas verksamhet.

Värderade talman! Jag vill till slut ta upp den mest konfliktfyllda och mest kritiserade slutsatsen som Världskommissionen för miljö och utveckling drog och som gäller den ekonomiska utvecklingen. Enligt Världskommissionen för miljö och utveckling måste vi tillgripa följande medel för att ändra kurs:

1. Tillväxten måste stimuleras.
2. Tillväxtens kvalitet måste ändras.
3. Vi måste tillfredsställa de grundläggande behoven.
4. Befolkningsmängden och ändringarna i befolkningen måste hållas inom hållbara gränser.
5. Naturtillgångarna måste vårdas och skyddas.
6. Utvecklingen inom teknologin måste riktas om så att riskerna kan behärras.
7. Miljö och ekonomi måste integreras i beslutsfattandet.

Redan Världskommissionens första mål om stimulering av tillväxten har kritiserats. Romklubbens rapport om gränserna för tillväxten visade att världen inte kan vidmakthålla en obegränsad tillväxt. Världskommissionen för miljö och utveckling säger att ekonomisk tillväxt inte oundvikligen behöver innebära exploatering av naturtillgångarna och miljöförorening. Saken kan rentav förhålla sig rakt tvärtom. Vi behöver inte gå långt för att finna exempel på hur ekonomisk efterblivenhet leder till att miljön försummas. Ekonomisk tillväxt kan alltså bidra till förutsättningarna för en bättre miljö.

Då Världskommissionen rekommenderar förnyad tillväxt är den otvivelaktigt mest

bekymrad över utvecklingsländernas ekonomi, inte industriländernas. För att dess budskap inte skall missförstås påpekar kommissionen i samma andetag att tillväxtens kvalitet kan och bör ändras. Tillväxt är enbart möjlig till de delar som människans eget kunnande — huvudets och handens färdigheter — förbättrar arbetets produktivitet.

Den teknologiska utvecklingstrenden måste läggas om och miljöfrågor och ekonomi sammankopplas i beslutsfattandet. Målet för den teknologiska utvecklingen kan inte fortsätta att vara tillverkning av kommersiella produkter till så låga produktionskostnader som möjligt. I stället måste vi satsa på att producera nödvändiga och långlivade produkter på ett så oskadligt sätt som möjligt — alltså utan att skada miljön eller människornas hälsa. På samma sätt kan vi skrota ned ekonomiska förluster eller ökad bruttonationalprodukt som välfärdsmatrare och i stället ta fram variabler som beskriver både naturhushållningen och den mänskliga hushållningen på ett nytt sätt.

Värderade talman! Oavsett att vi redan har vidtagit många åtgärder för att främja en hållbar utveckling återstår ännu mycket att göra. Vi kan uppnå en hållbar utveckling bara om de samhälleliga funktionerna och samhällets målsättning läggs om och då på lång sikt.

I sista hand ligger ansvaret för en hållbar utveckling också hos oss som individer. I arbetet, hemma hos oss, under fritiden kan vi alla bidra till att en hållbar utveckling blir en realitet.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ja laiksi edustajanpalkkiosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 89
Toivomusaloite n:o 7/1987 vp.

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 101

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asiasta tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Käsittelyn pohjana on toisessa käsittelyssä päätetyn ensimmäisen lakiehdotuksen kiireelliseksi julistamisen osalta suuren valiokunnan mietinnössä siitä tehty ehdotus. Jos suuren valiokunnan ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä, mutta jos ehdotus lakiehdotuksen kiireelliseksi julistamisesta hylätään, on tehtävä päätös lakiehdotuksen jättämisestä lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljellä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai sen hylkäämisestä.

Koska toisessa käsittelyssä hyväksytystä toisesta lakiehdotuksesta on päätettävä valtiopäiväjärjestyksen 70 §:ssä säädettyllä tavalla, on lakiehdotus hyväksytty, jos sitä koskevaa ehdotusta on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut.

Menettelytapa hyväksytään.

Puhemies: Ilmoitan, että tämän asian käsittelyn yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Herra puhemies! Hallituksen esitys valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta on kolmannessa käsittelyssä, ja tämä esitys mahdollistaa sen voimaan tultua valiokuntien ovien avaamisen julkisuudelle aina silloin, kun valiokunta niin asiasta itse päättää. Tämäkin uudistus on toki parannus nykytilanteeseen, ja voi sanoa, että askeleena se on oikean suuntainen, mutta riittämätön.

Täällä asiasta käydyssä keskustelussa, ainakin ensimmäisen käsittelyn osalta, pidettiin mm. asiantuntijakuulemisten avaamista ja erityisesti siihen liittyvää valiokunnan jäsenten mahdollisuutta esittää asiantuntijoille kysymyksiä sellaisena asiana ja mahdollisuutena, joka juuri julkisuudesta joh-

tuen saisi kansanedustajat käyttäytymään varsin härskisti ja käyttämään hyväkseen omia tavoitteitaan ja tarkoitustaan palvelevia kysymyksiä. Itse en kuitenkaan tällaiseen väitteeseen usko ja pidänkin erittäin valitettavana sitä, että meillä kansanedustajilla on tällainen käsitys toinen toistemme toiminnasta. Olemmehan me tottuneet, ja jos emme ole tottuneet, minusta meidän on pakko tottua elämään julkisuuden kanssa, koska se on hyvin keskeinen osa suomalais-ta demokratiaa.

Siinä mielessä katsonkin, että väitteet siitä, että valiokunnan jäsenet käyttäytyisivät julkisuuden paikalla ollessa jotenkin sen provosoimalla tavalla, ovat minusta liian keveitä perusteluita tämän esityksen torpedoimiseen, jonka ehdotuksen keskustan valiokuntaryhmä tähän mietintöön jätti. Hallituksen esitys toki antaa, kuten totesin, mahdollisuuden avata ne ovet. Siihen vain tarvitaan joka kerta erikseen valiokunnan päätös, ja tiedän jo nyt, että hallituspuolueet, varsinkin sellaisissa asioissa, jotka ovat ongelmallisia hallituksen sisällä, eivät salli näiden ovien avaamista.

Arvoisa puhemies! On helppo tyrmentää julkisuuden ja avoimuuden lisääminen. Se on helppo tosiaan estää, ja helppo on löytää siihen myöskin perusteita, joilla se estetään. Kysymys kuuluukin: Mitkä ovat sitten ne keinot, joilla me lisäämme politiikan arvostusta? Nimittäin viimeisin mielipidemittaus osoittaa jälleen kerran kansanedustajien ja koko eduskunnan arvostuksen olevan todella pohjalukemissa — 32 prosenttia ihmisistä enää luottaa kansanedustuslaitokseen. Mikä on se keino, jolla me lisäämme politiikan arvostusta? Minusta olisi erittäin hyödyllistä tätä asiaa pohtia ja löytää siihen myöskin lääkkeet. Yksi syy tietysti on se suuri ammottava kuilu, joka on tosiasia poliitikkojen puheiden ja käytännön toiminnan välillä.

Edelleen on todettava, kuten professori Ylikangas totesi Helsingin yliopiston 350-vuotisjuhlaseminaarissa eduskunnan auditoriossa, että suomalaisesta valtiollisesta päätöksenteosta suuri osa tapahtuu demokraattiselta valvonnalta salaa eli demokraattisen valvonnan ulottumattomissa. Siksi politiikka koetaankin kansan keskuudessa eräänlaiseksi salatieteeksi. Siksi politiikan salat on minusta avattava, että ihmiset oppisivat oikein ym-

märtämään työtämme ja myöskin työmme tuloksia.

Poliitikkojen on myös vastattava tekemisistään, koska pidän nykyjärjestelmän eräänä ongelmana sitä, että me kansanedustajat kaihdamme vastuuta. Aivan erityisesti hallituspuolueiden kansanedustajat kaihtavat vastuuta menemällä hallituksen selän taakse. On äärettömän helppo todeta, että kyllähän se muuten, mutta kun hallitus ei esitystä nyt tällä kertaa sillä tavalla kirjoittanut. Eli tätä taustaa vasten yksi keino lisätä politiikan arvostusta on todella kansanedustajien ottaa hallitusmuodon mukainen valta ja vastuu. Meillä on valta ja sitä kautta myös vastuu. Emme vain ole käytännössä halunneet sitä ottaa.

Turun Sanomat kirjoitti viime lauantain lehdessä hallituksen esityksen toisen käsittelyn yhteydessä, että keskusta äänesti naisensa yli. Tässä asiassa tietysti voidaan monenlaisia kannanottoja esittää. Kuitenkin katson itse, että tässä asiassa nyt keskustan naiset, valiokuntaryhmä, jota osa myöskin eduskuntaryhmästä tuki, katsoi tulevaisuuteen ja pitää aivan oikein yhtenä keinona lisätä politiikan arvostusta lisäämällä politiikan avoimuutta. Tähän asiaan on varmasti tulevaisuudessa pakko palata, jos aiomme palauttaa eduskunnan ja kansanedustuslaitoksen arvostusta. Ei tämä voi olla salatiedettä. Tämä on ihan normaalia, rehellistä työtä, joka varmasti kestää ovien avaamisen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen lakiehdotus julistetaan kii-reelliseksi yksimielisesti.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Toinen lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy perustuslakivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan vaalisäännön muuttamisesta

Ainoa käsittely

Mainittu ehdotus

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 8

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään puhemiesneuvoston ehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Eduskunta ryhtyy työjärjestyksen muuttamista koskevan puhemiesneuvoston ehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

10 §.

Keskustelu:

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämän pykälän 2 momentista poistettaisiin sana ”puolustusvaliokunta”.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Männistön ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Männistö ed. Helteen kannattamana ehdottanut, että 2 momentista poistettaisiin sana ”puolustusvaliokunta” vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Männistön ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 132 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 47. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

11, 18 a, 20 a—20 c, 27 ja 37 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta eduskunnan vaalisäännön muuttamista koskevan puhemiesneuvoston ehdotuksen 1, 9 ja 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi sokeriverosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 159

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 38

Suuren valiokunnan mietintö n:o 103

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta, minkä jälkeen päätetään lakiehdotuksesta.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee lisättyä veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotuksen valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaan katsottava tulleen hyväksytyksi, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia palautetaan valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädetyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi vuodelta 1989 toimitettavan verotuksen viivästymisestä johtuvista poikkeusjärjestelyistä

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 187

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41

Suuren valiokunnan mietintö n:o 116

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Olen viime päivinä lukenut lehtiä ja päätenyt sellaiseen ajatukseen, että Ruotsin sosialidemokraattien johtajat ovat tulleet hulluiksi. Mutta eihän tuo asia meitä Suomessa hirveästi haittaa, kunhan sairaus ei tartu. Sellaisia merkkejä ei toistaiseksi ole vielä ollut näköpiirissä, että Suomen sosialidemokraatit olisivat ruvenneet käyttäytymään samaan tapaan kuin Ruotsin sosialidemokraatit vaativissa kansalliseen itsemääräytymiseen liittyvissä kysymyksissä, mistä Ruotsissa on nyt ollut kyse.

Suomen sosialidemokraatit puolestaan ovat kyllä möhlineet omasta takaa verotuskysymyksissä. Yksi asia, jossa on möhlytty, on verotuksen viivästyminen. Ollaan viivästyttämässä vuoden 1989 verotusta niin, että kansalaiset eivät saa tämän vuoden puolella tietää, millä tavalla heitä verotetaan vuodelta 1989. Viivästymiset menevät tietysti poliittisina kysymyksinä hallituksen piikkiin ja ovat hallituksen syy, kenenpä muun syy ne ovat.

Ne osoittavat kuitenkin toisenkin periaatteen verouudistuksessa jääneen toteutumatta tältä hallitukselta. Se verouudistus, mikä on jäänyt toteutumatta, on, että kaikkia tuloja verotettaisiin samalla tavalla. Ei veroteta. Pääomatulot ovat edelleen selvästi aliverotettuja verrattuna työtuloihin. Sosialidemokraatit eivät ole pystyneet korjaamaan tätä epäkohtaa huolimatta siitä, että se on hallitusohjelmassa.

Toinen kysymys on verotuksen yksinkertaistaminen. Verouudistuksen tavoitteena oli verotuksen yksinkertaistaminen, mutta tuloksena on ollut verotuksen monimutkaistuminen sillä tavalla, että verotus vuodelta 1989 ei selviä vuoden 1990 aikana, vaan siirtyy pitkälle vuoden 1991 puolelle. Kun eduskunta ei ollut valmis ottamaan vastuuta tapahtuneesta päättämällä maksaa yli yhden vuoden, jopa kahden vuoden pakkosäästeille lainoille korkoa vain 9 prosenttia, vaikka olisi pitänyt maksaa enemmän, niin tässä yhteydessä mielestäni vastuuta tapahtuneesta voidaan tutkia sillä tavalla, että asetetaan puolueettomat tutkijat selvittä-

mään, ettei tässä vain olisi ollut kysymystä tarkoituksellisesta viivästyttämisestä. Kansalaisilla on oikeus tietää, mikä aiheutti verotuksessa tällaisen viivästyksen.

Herra puhemies! Sen takia ehdotan, että hyväksyttäisiin se perustelulausuma, joka on valiokunnan mietintöön liittämässäni vastalauseessa. Siinä vaaditaan nimenomaan muuten kuin hallituksen itsensä suorittamaa tutkimusta tässä asiassa.

Ministeri Puolanne: Arvoisa puhemies! En tiedä, onko mitenkään viisasta osallistua tähän keskusteluun, mutta haluan toki todeta, että ed. Seppänen oli ehdottomasti oikeassa kahdessa ensimmäisessä väitteessään, kun hän väitti, että verotus ei ole yksinkertaistunut eivätkä kaikki tulot ole tulleet samalle viivalle. Mutta siinä hän on ehdottomasti väärässä, että verohallituksen atk-järjestelmän käyttöönottovaikeudet olisivat tahallisia. Kyllä tämä on niin suuri kunnia-kysymys sekä verohallitukselle että valtiovarainministeriölle, että kaikki mahdollinen on tehty, jotta asiat saataisiin sujumaan. Järjestelmän muutos on vain ollut huomattavasti enemmän aikaa vievä toimenpide kuin alun perin osattiin odottaa, ja kuitenkin järjestelmän muutosta on valmisteltu pari vuotta.

Siinä suhteessa haluaisin tässä yhteydessä ilmoittaa, että kyllä putken päässä nyt on jo valoa nähtävissä ja on hyvin todennäköistä, että verotus saadaan kaikilta osin valmiiksi tammikuun loppuun mennessä. Voidaan sanoa, että verotus on tapahtunut tammikuun loppuun mennessä, niin kuin tähän asti on esitetty, ja on tapahtunut kolmen kuukauden valitettava viivästyminen. Siitä on ihan tarpeeksi hankaluuksia meille kaikille.

Ed. Laaksonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aika mielenkiintoisella tavalla ministeri Puolanne yritti selvittää parhain päin verohallituksen verosotkua. Olisi ollut hyvä, että hän olisi ollut viime perjantain istunnossa paikalla, kun valtiovarainministeri Matti Louekoskikin luonnehti tätä tapahtumaa anteeksiantamattomaksi. Asia joutuu kyllä aika mielenkiintoiseen valoon, kun ministeri Puolanne toteaa, että verohallinnolle on kunnia-kysymys hoitaa tämä asia. Miksei sitä voida nyt hoitaa sillä tavalla kuin me olemme vastalauseessa esittäneet, että

asetetaan puolueeton elin, joka perusteellisesti selvittää, mistä tämä oikein johtuu?

Joka tapauksessa kansalaisille on jäänyt syviä epäilyksen aiheita, että siihen liittyy tiettyä tarkoituksellisuutta eikä se ole pelkästään hallinnosta ja tietokonejärjestelmistä johtuvaa viivästymistä.

Ed. Kääriäinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Verotuksen valmistelun viivästymistä voi pitää kyllä tämän alan eräänlaisena skandaalina, ja voidaan kyllä esittää nytkin vielä kysymys, onko varmaa, että verotus valmistuu sittenkään vielä helmikuun alkuun mennessä.

Tietonahan on, että verotuslaskennan tietosysteemi pantiin vireille 2,5 vuotta takaperin eli tarkalleen ihan toukokuun lopulla vuonna 1988, siis 2,5 vuotta takaperin. Kyllä joutuu kysymään näin jälkeenpäin, minkä vuoksi asiasta vastaava ministeri ei ole valvonut näin tärkeän uudistuksen ja asian sujakkaa eteenpäinmenoa verohallinnossa. Tämä kysymys on nytkin erittäin aiheellinen. On paikallaan, että tästä sotkusta saadaan selvitys kaiken kansan nähtäväksi ja kuultavaksi.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä luulen, että hallituksella ei sitten liene mitään sitä vastaan, että selvitetään viivästyksen syyt, jos kerran siihen on objektiivisia syitä, ja ne tulevat esille. Ne ovat toivottavasti vain teknisiä syitä.

Mutta minä ihmettelen näitä teknisiä syitä, koska Suomessa pystytään ottamaan lotto-voittajat selville puolessa minuutissa. Lottoa-jia on suurin piirtein yhtä paljon kuin veronmaksajia, mutta veronpalautusten voittajia ei pystytä selvittämään edes kahdessa vuodessa. Mielestäni tämä asia on silloin hyvin huonosti hoidettu hallituksen taholta.

Jos tämä valmistuu tammikuussa, mitä epäilen johtuen siitä, että informaatiota on annettu myös toisen suuntaisesti, niin haluaisin huomauttaa, että silloin veronpalautukset tulevat ikään kuin sattumalta maksuun juuri vaalien alla. Vaalit ovat maaliskuun puolivälissä, ja tuolla aikataululla veronpalautukset tulevat maksuun maaliskuun 10 päivä. Tässä on sen tyyppistä sattumaa, että mielestäni on täysin perusteltua tutkia puolueettomasti tämä homma.

Lottovoittajiahan nämä veronpalautusten saajat eivät ole, koska se on heidän omaa rahaansa. Siinä mielessä mielikuva siitä, että veronpalautus olisi lottovoitto, on väärä, ja kysymys on ihmisiltä pakkoperityistä, heille itselleen takaisin maksettavista rahoista. Kovin kummallisella tavalla palautuspäivä satuu vaalien alle.

Ministeri Puolanne: Herra puhemies! Vastataan nyt sen verran näihin edellisiin väitteisiin, että minulla ei toki henkilökohtaisesti ole mitään sitä vastaan, jos joku ulkopuolinen taho haluaa tehdä tässä asiassa tutkimuksen nimenomaan siitä, onko joku tietty henkilö tai jokin tietty taho syyppä siihen, että asia ei ole edistynyt alkuperäisessä aikataulussa.

Henkilökohtaisesti voin vain valittaa sitä ja todeta, että kyllä se eräänlainen skandaali on ollut. Minä henkilökohtaisesti en ymmärrä atk:sta, en voi sanoa holkäsenpölähtävää, mutta kun en ole itse ollut tällaisten järjestelmien kanssa tekemisissä, niin nämä tekniset seikat ovat minulle hieman vieraita.

Mutta olen aivan samaa mieltä ed. Seppäsen ja muittenkin kanssa, että kyllähän tämän systeemin olisi pitänyt päästä sujumaan. Olisi se ollut saatava sujumaan ajoissa.

Mitä tulee veronpalautuksiin, niin henkilökohtaisesti toki toivon, että näin kävisi, että ne maksettaisiin ennen vaaleja. Mutta pelkään kyllä, että varsinainen maksatus menee hiukan vaalipäivien ohi, samoin lisäverojen kohdalta. Mutta sen sijaan veroliput tulevat asianomaisille ihmisille varmasti ennen vaaleja, ja niistä he näkevät itse, ovatko saaneet palautusta vai joutuvatko maksamaan lisää.

Verotuksen valmistuminen myöhässä merkitsee myös, että seuraavat veroilmoitukset todennäköisesti joudutaan jättämään aika lailla vaalien alla, ja se on taas kyllä negatiivinen asia.

Ed. Luttinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On tietenkin selvää, että verohallinnossa tapahtunut atk-sotku on hämmästyttännyt kansalaisia ja sitä on mahdollonta ymmärtää. Meillä kuitenkin verojaostossa on vakuutettu moneen kertaan asiantuntijoitten toimesta, että missään tapauksessa tahallisuudesta ei ole kysymys ja että käytössä ovat olleet atk-asiantuntemuksen parhaat voimat, mutta siitä huolimatta ei

ole pystytty tämän enempää nopeuttamaan sitä sotkua, mikä on alun pitäen päässyt syntymään atk-järjestelmän luomisessa.

Kun ed. Seppänen puhui siitä, että veronpalautukset on ajoitettu vaalien alle tahallaan ja että siitä olisi jotain hyötyä poliittisesti, niin jos näin olisi, niin silloin pitäisi tietysti kaikkien veroa maksavien saada palautusta. Nyt on vain niin ikävästi, että monet joutuvat maksamaan lisä veroja, eivätkä he varmastikaan ole iloisia. Tuskinpa ed. Seppäsenkään teorian mukaan ne, jotka ovat ärtyneitä siitä, että joutuvat maksamaan veroja lisää, ovat ainakaan hallituspuolueitten kannalta hyviä äänestäjiä.

Ed. Heikkinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sitä en lainkaan ihmettele, jos täällä yksittäisillä edustajilla ei ole kovin tarkkaa tietoa siitä, milloin tosiasiaassa veronpalautukset vuodelta 1989 maksetaan. Mutta se on minusta erittäin yllättävää, että veroministeri ei alaisensa verohallinnon osalta tunnu tietävän asiaa. Verohallitushan on jo tiedottanut toista viikkoa sitten kentälle, että veronpalautuksia ryhdytään maksetaan huhtikuun 3 päivänä 1991, eli ne varmasti siirtyvät vaalien jälkeen.

Käsiteltävänä oleva lakihan tarkoittaa käytännössä sitä, että veronpalautuksille, joitten määräksi tällä hetkellä arvioidaan noin 7 miljardia markkaa, joudutaan maksamaan korko neljältä kuukaudelta, ja se käytännössä tietää sitä, että valtiolle tulee tästä 210 miljoonan markan lasku. Vastavaa varausta ei ensi vuoden budjetissa ole. Sen vuoksi olen tänä päivänä jättänytkin kirjallisen kysymyksen, jossa pyydän selvitystä, miten tällainen budjettivaje aiotaan katkaa. Pidän ed. Seppäsen vaatimusta selvityksen tekemisestä aivan oikeana. Minäkin vaadin selvitystä vastuukysymyksistä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ollut varsin karkäs vaatimaan tutkimuksia, jos on jotakin poikkeavaa tai rikollista, ja varmasti edustamani ryhmäkään ei ole kovin haluton tämän tyyppiseen toimintaan, jos siihen on aihetta. Mutta olen keskustellut myös eräiden, en tosin kovin korkeassa asemassa olevien, kuitenkin verohallituksen edustajien kanssa asioista, ja olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että viivästys ei ole poliittinen vaan tekninen. Sen sijaan ed. Seppäsen ehdotus on poliitti-

nen, se ei ole tekninen ja tarkoitti tietysti ensi vaaleja.

Minä pidän koko touhun pelleilynä henkilökohtaisesti. Minä en nyt puhu ryhmän puolesta. Henkilökohtaisesti sanon, että koko touhu on pelleilyä tässä asiassa — siis tällaisten tutkimusten vaatiminen eduskunnassa. Se on minun henkilökohtainen näkemykseni, ei ryhmän. Ryhmällä on kaiken lisäksi vapaat kädet äänestää, miten haluaa, mutta minä tulen äänestämään sen puolesta, että ei tässä asiassa mitään poliisitutkimuksia tarvita. Tämähän on täysin luonnoton koko vaatimus.

Ministeri Puolanne: Herra puhemies! Totean, että pöydälläni on paperi, josta lukien voin todistaa, että ed. Heikkinen siinä asiassa on oikeassa, kun hän sanoo, että täällä luvataan, että veronpalautusten maksaminen alkaa 3.4.1991. En ole nyt pitänyt niin kovin tärkeänä pudotella päivämääriä aivan tarkkaan omalta puoleltani julkisuuteen, ennen kuin itse olen ihan sataprosenttisen varma. Tietysti on hyvin mielenkiintoista todeta, että ed. Heikkinen nimenomaan vaatii selvitystä siitä, kuka asiaan on syyppää. En tiedä, tekeekö hän sen kansanedustajan vai verojohtajan ominaisuudessa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemelle ensinnä totean, että selvityksiä on parasta tehdä ja minusta olisi ihan hyvä selvittää, kuka Suomessa on lakkauttamassa posteja ja mitä tapahtui hallituksen budjettiriihessä, toiko liikenneministeri siellä ehdotuksen, jonka mukaan postit tulisi säilyttää vai eikö liikenneministeri tuonut. Minusta tämänkin tyyppisiä vastuukysymyksiä ja poliittista vastuuta pitää tutkia, ed. Aittoniemi. Samantapainen kysymys on nyt myös veroviivästyksessä esillä. Siis on tapahtunut poliittisessa päätöksentekoprosessissa jotakin, jonka seurauksena verotus viivästyy, kunnialliset kansalaiset eivät saa aikanaan jättämiinsä veroilmoituksiin vastausta valtiolta. Kuuluisi saada, ja asian tutkiminen on paikallaan.

Ed. Luttiselle sanon, että veronpalautuksessa ongelma on se, että todellakin on tulossa veronpalautuksia, koska verotus on hallituksen mukaan keventynyt vuonna 1989. Kuitenkin tammi- ja helmikuussa käytettiin vuoden 1988 eli koventuneen verotuksen

vuoden ennakonpidätystaulukoita, ja jos on käytetty väärä taulukoita keventyneen verotuksen vuodelle, koventuneen verotusvuoden taulukoita, silloin enemmän on tulossa palautusta kuin ei tulossa palautusta johtuen juuri tästä teknisestä yksityiskohdasta. Sen takia siis olen ennenkin sanonut, että hallitus yrittää ostaa ääniä kansalaisilta heidän omilla rahoillaan.

Ed. Uosukainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että en ole ihan samaa mieltä ed. Seppäsen kanssa siinä, että sotku olisi tahallista alkuperää. Minä tässä asiassa olen enemmänkin samaa mieltä, mitä ministeri Puolanne, kuitenkin sillä tavalla täsmennettynä, että todellakaan kysymys ei ole tahallisuudesta vaan perusteellisesta taitamattomuudesta tässä asiassa. Siitähän tässä on pohjimmiltaan kysymys, samasta taitamattomuudesta, joka muiltakin osin myös itse verotuksen materiaalista uudistamista suoritettaessa on ollut nähtävissä pitkin matkaa.

Sanon tämän sen takia, että myös verojaostolle pitkin matkaa informoitiin, viime keväänä viimeksi, millä kehitysuralla ollaan menossa ajallisesti. Siitä on monta kuukautta aikaa, jolloin ennusteltiin, että näin tulee käymään, jollei jotakin tehdä, ja poliittinen johto kantaa vastuun siitä, että pitää jotakin tehdä, jos näköpiirissä on, että homma myöhästyy kuukausikaupalla. Tässä mielessä näen, että on ollut taitamattomuutta myös poliittisella johdolla siinä, että se ei ole kyennyt tahdistamaan automaattisten käsittelyjärjestelmien uudistamista edes likimain sellaiseen tahtiin, että kunnialla tästä hommasta olisi selviydytty.

Minä haluan alleviivata sitä, että tämä homma aiheuttaa ongelmia monille ihmisille, mm. niille, joiden sosiaaliturva riippuu ja roikkuu niistä ratkaisuksista, joita seuraa vuoden 1989 verotuksesta. Minä en usko siihen, mitä ed. Seppänen sanoo, että veronpalautukset vaalien alla tai kortit niistä tulisivat olemaan jokin pelastus hallitukselle. Minun käsitykseni on täsmälleen päinvastainen näiltä osin. Siellä tulee monille ikäviä yllätyksiä, kun nuo kortit kotiin tulevat.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies!
Ed. Aittoniemen mielipiteestä huolimatta
kannatan ed. Seppäsen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Seppä-
nen ed. P. Lahtisen kannattamana ehdotta-
nut vastalauseen mukaista perustelulausu-
maa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Nordman merkitään läsnä olevaksi.

Puhemies: Ensin päätetään lakiehdot-
uksesta.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely juliste-
taan päättyneeksi.

Puhemies: Nyt on äänestettävä perus-
teluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 92
jaa- ja 53 ei-ääntä; poissa 54. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottoval- tuuksien lisäämisestä vuonna 1990

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 184
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 40
Suuren valiokunnan mietintö n:o 115

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääte-
tyt lainanottovaltuudet voidaan nyt hyväk-
syä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lainanottovaltuudet hyväksytään.

Lainanottovaltuuksien kolmas käsittely ju-
listetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus laiksi valuuttalain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 48
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 108

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu
asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on
esitettävä kaikki asiassa tehtävät ehdotukset.
Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsitte-
lyssä lakiehdotuksesta.

Käsittelyn pohjana on toisessa käsittelyssä
päätetyn lakiehdotuksen kiireelliseksi julista-
misen osalta suuren valiokunnan mietinnössä
siitä tehty ehdotus. Jos suuren valiokunnan
ehdotus hyväksytään, päätetään lakiehdotus-
uksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä,
mutta jos ehdotus lakiehdotuksen julistami-
sesta kiireelliseksi hylätään, on tehtävä pää-
tös lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettä-
väksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljes-
tä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai
sen hylkäämisestä.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus julistetaan kiireelliseksi yksi-
mielisesti.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely juliste-
taan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotukset laiksi kunnallislain muuttami- sesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 254/1989 vp.
Lakialoitteet n:ot 56, 76 ja 89/1987 vp.,
111/1988 vp. sekä 19, 45 ja 49
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 17
Suuren valiokunnan mietintö n:o 104

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Kalima: Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva kunnallislain muutos on merkittävin tämän lain muutos sitten vuoden 1976, jolloin voimassa oleva kunnallislaki säädettiin. Tämän uudistuksen pääpaino on kunnan taloushallinnossa, ja yleisesti ottaen voidaan todeta, että monen kunnan taloudellinen tilanne on vaikeutumassa. Alueelliset erot maamme kunnissa ovat kaventuneet hitaasti. Pohjois- ja Itä-Suomea vaivaava rakenteellinen työttömyys täystyöllisyyden vallitessa Etelä- ja Keski-Suomessa on samanaikaista kuin pääkaupunkiseutua vaivaavat ruuhkakeskuksen ongelmat: asunnottomuus, peruspalveluiden niukkuus tai täydellinen puuttuminen. Jatkossakin maamme suuria kaupunkeja odottaa entisestään vaikeutuva palvelukriisi. Väestön kasvun hidastuminen ja väestön keski-ikäen nouseminen johtavat yhtäältä kunnan tulojen kasvun hidastumiseen ja toisaalta kustannuskehitykseen, joka ei hevin ole hallittavissa.

Vanhusten suhteellisen osuuden lisääntyessä ja vanhustenhuollon olosuhteiden vaikeutuessa sosiaalitoimen kustannukset entisestään nousevat. Erityisen ongelmalliseksi kunnille jatkossa muodostuvat voimakkaasti teknistyvän terveydenhuollon yhä kasvavat kustannukset. Päinvastaisista yrityksistä huolimatta on todennäköistä, että kunnallinen verorasitus tulee, kuten Ruotsissakin on jo tapahtunut, jatkossa kiristymään. Samaan aikaan, kun kuntien taloudelliset voimavarat suhteellisesti vähenevät, kuntalaisten palvelukysyntä on sekä laadullisesti että määrällisesti lisääntynyt. Kuilu mahdollisen ja toivotun välillä kunnallishallinnossa entisestään syvenee.

Kunnallislain muutoksen pääpaino on siis kunnan taloushallinnossa ja erityisesti lainanottovaltuuksien delegoimisessa, joka Helsingissäkin näyttää olevan ongelma. On nimittäin todettava, että nopeasti muuttuvilla luottomarkkinoilla on toimittava vilkkaasti, jotta kunta saisi lainansa mahdollisimman edullisesti.

Keskeisimmät uudistukset liittyvät toisaalta esteellisyysäännösten tarkistamiseen ja toisaalta julkisten kunnanhallituksen ja lautakuntien kokousten mahdollistamiseen. Siis lakiehdotus mahdollistaa, että kunnanhallitus ja lautakunta voi päättää, että sen kokous on julkinen. Tämä tulee käsittääkseni muuttamaan kunnallishallinnon luonnetta.

Seuraavassa käsittelen erityisesti esteellisyysäännöstä sen suuren käytännöllisen merkityksen vuoksi ja siksi, että laki- ja talousvaliokunta varsin merkittävästi muutti hallituksen esitystä. Itse asiassa säännös kirjoitettiin valiokunnassa uudelleen. Kun valiokunnassa uusi, katsoisin myös parempi säännös kirjoitettiin varsin pitkän ja huolellisen valmistelun jälkeen, on aiheellista hieman yksityiskohtaisemmin perustella valiokunnan menettelyä.

Voimassa olevassa lainsäädännössä valtuutetun esteellisyydestä on annettu erikseen säännökset kunnallislain 25 §:n 1 momentissa. Muiden luottamushenkilöiden esteellisyys määräytyy soveltuvin osin — näin 25 §:n 2 momentissa sanotaan — oikeudenkäymiskaaren eli tuomarin jääviä koskevan säännöksen mukaan. Tämä on ollut käytännössä varsin suuri ongelma. On näet ollut vaikea hahmottaa, milloin kysymys on ollut tällaisesta tilanteesta. Viranhaltijoiden esteellisyyteen nähden noudatetaan hallintomenettelylain 10 §:n säännöksiä.

Kunnallishallinnossa sovelletaan siten nykyisin neljänlaisia esteellisyysperusteita, mikä on selvä epäkohta. Se on tehnyt esteellisyysäännösten hajanaiseksi sen johdosta, että säännökset sisältävät viittauksia toisiin säännöksiin. Tämän vuoksi säännösten uudistamisen tarve on valiokunnan mielestä ollut selvä. Esteellisyysäännösten uudistaminen oli esillä jo kunnallislain säätämisen yhteydessä, mutta tuolloin hallintomenettelylain kokonaisuudistuksen viipyessä siihen ei jätetty. Lainsäädännön selkeyden ja yhtenäisyyden turvaamiseksi on katsottu tarkoituksenmukaiseksi pitää lähtökohtana hallintomenettelylain yleistä esteellisyysäännöstä. Kysymys onkin lähinnä siitä, voidaanko tuota säännöstä soveltaa sellaisenaan vai joudutaanko joissakin kohdin tekemään poikkeuksia, ja jos joudutaan, minkä takia. Me olemme pitäneet valiokunnassa tärkeänä nimenomaan korostaa tiukkojen esteellisyysäännösten asettamista senkin takia, että

luottamus kunnallishallintoon saattaa horjua silloin, kun havaitaan, että esteetön päätöksenteko vaarantuu.

Hallituksen esityksessä oli valiokunnan mielestä joukko puutteita, joihin valiokunta on kajonnut. Muuan puutteista oli se, ettei hallituksen esityksessä ollut lainkaan otettu huomioon sitä, että kunnanhallitus toimii tuomioistuimena, valitusinstanssina, ja käsittelee siis ensiasteessa kunnallisvalituksia. Minusta tämä seikka olisi tullut huomioida jo hallituksen esityksessä. Käytännössä on havaittu, etteivät kunnanhallituksen jäsenet useinkaan miellä sitä, että he toimivat tiettyissä asioissa tuomarinvastuulla. Sen vuoksi käytännössä pitäisi esimerkiksi laatimalla oma erityinen esityslista erottaa ne asiat, joissa toimitaan tuomioistuimena, niistä asioista, joissa kunnanhallitus käyttää poliittista harkintaa, koska asioiden ratkaisuperusteet ovat selvästikin erilaiset. Tällaista erottelua tänään ei tehdä. Onkin tuntunut aika kummalliselta, että esimerkiksi virkavaalia koskevaa valitusta käsiteltäessä viitataan selkeisiin puoluenäkökohtiin tai muihin tällaisiin, lähinnä poliittisiin tarkoituksenmukaisuusnäkökohtiin.

Nyt valtuutetun esteellisyttä koskeva säännös, jota koskeva muutos on ehkä pienin, on modernisoitu sillä tavoin, että niiden sukulaisten ja läheisten henkilöiden ryhmä, jotka tekevät valtuutetun esteelliseksi, on otettu uuden hallintomenettelylain säännöksestä siten, että esimerkiksi avopuoliso luetaan käytännössä esteellisuuden aikaansaavien henkilöiden ryhmään. Lähisukulaisten piiriä on siis täsmennetty ja tämä täsmennys on perusteltu.

Asian valmistelun yhteydessä oli selviä näkemyseroja toisaalta oikeusministeriön ja toisaalta sisäasiainministeriön kesken. Oikeusministeriö oli tiukemman esteellisyssäännösten kannalla, kun taas sisäasiainministeriö painotti käytännön näkökohtia. Valiokunnan ja nyt ilmeisesti myöskin eduskunnan ratkaisu näyttää painottuvan oikeusministeriön suuntaan sillä tavoin, että valiokunta katsoi, että esteellisyssäännösten tiukentaminen on paikallaan.

Erityisesti tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota ns. palvelussuhdejääviin. Lakiehdotuksen 25 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan hallintomenettelylain 10 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu palvelussuhde

kuntaan ei tee luottamushenkilöä esteelliseksi asiassa, jossa kunta on asianosainen. Tältä osin valiokunta on yhtynyt hallituksen esitykseen, mutta ehdottaa lainkohtaan tehtäväksi seuraavan lisäyksen: ”ellei hän palvelussuhteensa perusteella ole esitellyt tai muutoin vastaavalla tavalla käsitellyt asiaa”. Tässä ilmaus ”muutoin vastaavalla tavalla” saattaisi olla esimerkiksi kaavaluonnoksen laatimista tai lausunnon antamista. Olisi aika luonnotonta, että henkilö, joka ensin virkamiehenä piirtäisi kaavan ja sitten olisi käsittelemässä ja hyväksymässä kaavaa tai antaisi ensin virkansa puolesta lausunnon ja sitten toisessa ominaisuudessa käsitelisi lausuntoa. Tällaiset tilanteet on pyritty karsimaan pois.

Säännös on mielestäni lisäyksellä ”muutoin vastaavalla tavalla” selvästi parempi, koska jos ainoastaan esittely olisi katsottu jääviyden aiheuttavaksi seikaksi, säännös olisi jäänyt muotopuoleksi. Vaikka säännös toki onkin tulkinnan varainen, sen myönnän, se kuitenkin lisää oikeusvarmuutta eikä sitä vähennä.

Valiokunnan mielestä sen, että luottamushenkilö on samalla myös kunnan viranhaltija tai työntekijä, ei tule tehdä häntä esteelliseksi esimerkiksi rakennus-, palo- tai terveyslautakunnan käsiteltävässä asiassa, jossa kunta on asianosainen, ellei hän ole esittelyllä tai muulla merkittävällä tavalla vaikuttanut asian käsittelyyn.

Uutta on myös se, että säännökseen on kirjattu esteellisyysvaikutus eli viitattu hallintomenettelylain 11 §:ään, joka tarkoittaa muita kuin valtuutettuja, siis kunnanhallituksen jäseniä, lautakuntien jäseniä yms. Säännös tarkoittaa sitä, että näiden on jätettävä osallistuminen ja toimittava muutoinkin hallintomenettelylain 11 §:ssä säädettyssä tavalla.

Esteellisyysäännöksen rakenne on kuitenkin ongelmallinen. Parasta tietysti olisi, että kunnallishallinnon esteellisyysäännös kirjattaisiin niin, että säännöksessä olisi mainittu jokainen esteellisyysperuste erikseen ilman erityistä viittausta eri lainkohtiin. Näin pitäisi olla jo senkin perusteella, että kunnallishallinnossa on mukana kymmeniätuhansia, joiden on voitava helposti todeta, milloin luottamushenkilö on esteellinen. Sen sijaan viittaukset eri lainkohtiin, joita nytkin vielä jäi, vaikeuttavat esteellisyysden selvittämistä luottamushenkilöiden omasta toimesta.

Lopuksi haluan korostaa sitä, että kunnallislain kokonaisuudistuksella — tästä valiokuntakin oli aivan yksimielinen — on kiire ja sen valmistelu tulisi käynnistää ensi tilassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi Punkaharjun luonnonsuojelualueesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 78
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 18
Suuren valiokunnan mietintö n:o 109

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 79
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19
Suuren valiokunnan mietintö n:o 110

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi Valtavaaran ja Pyhävaaran luonnonsuojelualueesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 80
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20
Suuren valiokunnan mietintö n:o 111

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Saapunki: Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävänä oleva hallituksen lakiesitys Valtavaaran ja Pyhävaaran luonnonsuojelualueesta on suurelta osin Kuusamon kunnan ja Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton hyväksymän Rukan osayleiskaavan mukainen.

Perjantaina käytn tästä puheenvuoron ja pyrin sillä siihen, että halusin toteennäyttää, että Kuusamon kunnassa Rukan alueelle, joka vetää turisteja lähes miljoonan vuosittain Kuusamoon, olisi annettu edes jonkinasteinen laajenemismahdollisuus, että aluetta ei olisi tulpattu tulevaisuuden kehitykseltä. Siellä on jokaikinen rinne tänä päivänä, mikä on mahdollista, rakennettu. Jos yhtäkkiä tulee sellainen tilanne eteen, että jonot ovat hisseillä, se on alueen tuho, sillä nykyainen turisti, joka on palveluita arvostava, muistaa seuraavana vuonna mennä toiseen paikkaan, jos yhtäkkiä sinne tulee jonoja.

Näin ollen Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto Rukan osayleiskaavan hyväksyessään esitti, että tuosta 750 hehtaarin alueesta olisi otettu 50 hehtaaria varakäyttöön, ettei tällaista katastrofia pääsisi tulevaisuudessa Rukan alueelle, Kuusamon-matkailumme helmelle, tapahtumaan. Tuo on nyt myöhäistä, sillä esitys on toisessa käsittelyssä hyväksytty 750 hehtaarinä. Haluaisin vielä kuitenkin muutaman seikan tuoda esille perustelulau-

sumaani varten Kuusamon matkailun kehityksestä.

Kuusamo on kuntana pyrkinyt vuosien ja vuosikymmenien varrella kehittämään elinkeinotoimintojaan tasapainoisesti luonnon kanssa. Kunta ja kuntalaiset ovat ymmärtäneet Kuusamon ainutkertaisen luonnon merkityksen alueellisenä voimavarana. Tällä hetkellä kehitys on mielestäni siten tasapainossa, että kunnassamme on yli 30 000 hehtaaria erilaisia luonnonsuojelualueita sekä paljon muuta koskematonta erämaaluontoa niistä voimavaroja ammentavien ihmisten käytettäväksi, lisäksi luonnon ehdoilla rakennettuja liikunnalliseen toimintaan tarkoitettuja alueita huomattava määrä. Jo noin miljoonan matkailijan kävijämäärä pitäjässämme osoittaa meidän onnistuneen elämään oikealla tavalla luontoäitimme kanssa.

Meillä on todella tällä hetkellä lähes 32 000 hehtaaria jo suojelun piirissä. En lähde erikseen alueita luettelemaan, mutta alueita on kaikkiaan 51 erilaisin suojelupäätöksin suojeltu. Kokonaismäärä on todella 31 882 hehtaaria, joka on 5,5 prosenttia pitäjämme pinta-alasta. Nyt on tämä 750 hehtaaria. Lisäksi on Kuusamossa 200:aa maanomistajaa käsittävä rantojensuojeluohjelma, siis se joka on menossa hallitukseen päätettäväksi; se kuusamolaisista koskee 200:aa rannanomistajaa. Joskus tuntuu turhalta, niin kuin tässäkin tapauksessa, että 50 hehtaarin takia tuli tällainen kova skaba.

Uskoakseni olisi siitä huolimatta pystytty pitämään Kuusamo valtakunnan luontohelmenä, että tämä 50 hehtaaria olisi annettu meille käyttövarana. Kukaan hullu ei mene rakentamaan sinne monen miljoonan markan hissejä, jos ei kerta kaikkiaan ole pakko tulevaisuudessa, ovat ne sen verran kalliita laitoksia hissin rakentamiset. Jos on pitkät jonot ja matkailu alkaa kärsiä, siinä tapauksessa johonkinpäin pitäisi aluetta saada edelleen laajennettua. Ei tiedetä vielä, tarvitaanko, mutta se varauksena olisi ollut tärkeä.

Edellä esitetyn ottaminen huomioon olisi vähintäänkin kohtuullista, ja siitä johtuen ehdotankin, että eduskunta hyväksyisi käsiteltävänä olevan lakiesityksen perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa:

”Eduskunta toteaa, että Rukatunturin matkailupalvelut ovat elinkeinopoliittisesti tärkeät koko Kuusamon alueelle. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että

alueen matkailuelinkeinon kehittämistä ja sen vaatimaa rakennustoimintaa tuetaan ottaen huomioon Kuusamon kunnan ja Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton hyväksymässä Rukan osayleiskaavassa esitetyt tavoitteet.” — En tarkoita tässä rahallista tukemista, vaan sitä, että kehityksellistä toimintaa tuetaan, tässä voi tulla hieman väärinkäsityksiäkin, mutta tämä on kehityksellistä toimintaa.

Ed. Sarapää: Herra puhemies! Kuten ed. Saapunki jo totesi, niin lakiesityksen käsittelyn aikana on erittäin huonosti huomioon otettu maakunnallinen ja kunnallinen päättäväisyys. Tältä osin viittaa vain Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton kolmannen vaihekaavaan ja Kuusamon kunnan Rukan osayleiskaavaan, joita ei ole lakiesityksen käsittelyn yhteydessä laisinkaan huomioitu. Katson, että käsittelyssä oleva lakiehdotus on pahasti ristiriidassa rakennuslain ja aluesuunnittelun hengen ja periaatteiden kanssa.

Tämän vuoksi kannatan ed. Saapungin tekemää ehdotusta.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Minä en taas missään nimessä voi hyväksyä niitä perusteita, joita edustajat Saapunki ja Sarapää ovat esittäneet. Johdannoksi totean, että ed. Saapunki päästäkseen esittelemään seutukaavaliiton kannanottoa junaili niin, että pääsi itse seutukaavaliiton hallituksen puheenjohtajaksi. Että töitä hän on kyllä tehnyt. (Eduskunnasta: Ei ole puheenjohtaja!)

Hän esitti asiasta sellaisen periaatteen, että jos hisseillä on pitkä jono. Sen täytyy johtaa siihen, että kaikki mahdolliset rinteet rakennetaan hiihtohissejä täyteen niin kauan kuin jononmuodostusta esiintyy. Tämä on täysin kestämaton periaate kerta kaikkiaan. Minä en voi ymmärtää, että edes matkailuelinkeino voi olla tätä mieltä — siis tällaista kasvuperiaatetta kannattamassa.

Omalaatuisia tässä asiassa on se, että kun valiokunta kävi alueella jokin aika sitten, silloin vielä kunnaisat esittelivät asian toisin kuin nyt kunnanvaltuuston puheenjohtaja täällä asiaa on esitelty.

Lisäksi on merkittävää se, että Kuusamossa on kaksi erilaista näkemystä tässä asiassa. Vastustavan kannan ed. Saapunki on jättänyt kokonaan kertomatta. Se taitaa sitä

paitsi galluputkimusten mukaan olla enemmistön näkemys, joten missään nimessä ei pidä ed. Saapungin kelkkaan lähteä tässä asiassa.

Ed. Saapunki: Arvoisa herra puhemies! Ed. Pulliainen kyllä liioitteli monissakin asioissa. Pyrin tuomaan esille sen, että meillä on sillä alueella jo 32 000 hehtaaria suojeltua maata ja olemme tulleet luontomme kanssa hyvin toimeen. Mielelläni kutsuisin ed. Pulliaisen Kuusamoon, luontoystävälliseen kuntaan. Siellä on varmasti rauhallista maisemaa ja puhdasta luontoilmaa. Sen sijaan uskon, että mikäli ed. Pulliainen kutsuu minut Ouluun — epäilen kutsua — luontoystävälliseen kaupunkiinsa, niin uskoakseni sieltä löytyy muitakin hajuja kuin puhtaan otsonin hajua. Tässä suhteessa ed. Pulliaisenkin olisi syytä tässä salissa joskus puhua myös ilmansaasteikysymyksistä, jotka teillä ovat vallalla Oulussa, ja meilläkin Kuusamossa kohta menevät kaikki suojelualueet Kuolan saasteiden alle. Minusta näissä olisi töitä teillä, ed. Pulliainen, tulevaisuudessa, eivätkä nämä asiat huutamalla parane. Mutta tulkaa meille katsomaan, miten luonnon kanssa pärjätään tasapainossa. Siellä mennään oikeaan suuntaan.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä taitaa tulla jonkinmoinen farssi, mutta ed. Saapunki ei ole huomannut ollenkaan, että minä yliopiston professorina olen käynyt opettamassa säännöllisesti Kuusamossa ja siellä Rukan suunnalla juuri, joten hänellä on jonkinlainen katkos tuossa.

Toiseksi minä kehotan ed. Saapunkia olemaan huomenna paikalla, kun käytän vihreän eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron saasteasiassa. Siinä on opettelemista ed. Saapungillekin niin, että jos hän on seuraavassa hallituksessa mukana, hän tietää, millä tavalla asioita hoidetaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Saapunki ed. Sarapään kannattamana ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta toteaa, että Rukatunturin matkailupalvelut ovat elinkeinopoliittisesti tärkeät koko Kuusamon alueelle. Eduskunta edellyttää, että

hallitus huolehtii siitä, että alueen matkailuelinkeinon kehittämistä ja sen vaatimaa rakennustoimintaa tuetaan ottaen huomioon Kuusamon kunnan ja Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton hyväksymässä Rukan osayleiskaavassa esitetyt tavoitteet.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perustelulausumaehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Saapungin ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 77 jaa- ja 40 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 80. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 81

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 21

Suuren valiokunnan mietintö n:o 112

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotus laiksi Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 135

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 117

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Uosukainen: Herra puhemies! Ehdotus Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta hyväksytään toivottavasti lain kolmannessa käsittelyssä tässä istunnossa myönteisten tuulien puhaltaessa.

Lakiehdotus on tuiki tarpeellinen ja taroituksenmukainen. Sen tarkoittamalla alalla on pitkät perinteet, kahden ja puolen sukupolven mittaiset. Jo 21 päivänä tammi-kuuta 1919 kokoontui Savo-Karjalan Osakepankkiin joukko viipurilaisia vaikuttajia perustamaan Viipurin taloudellista korkeakouluseuraa. Monien sekä elämän että historian mutkien kautta olemme edenneet siihen, että Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa voidaan aloittaa syksyllä 1991 ekonomitutkintoon johtava kauppatieteellinen koulutusohjelma tuotantotalouden osastolla.

Kauppatieteellisen koulutuksen aloittamisen aiheuttamat lisäkustannukset viiden ensimmäisen vuoden ajalta korvataan valtiolle Viipurin taloudellinen korkeakouluseura ry:n, Lappeenrannan kaupungin ja Suomen valtion kesken tehtävän sopimuksen mukaisesti. Kustannukset ovat noin 16 miljoonaa markkaa, minkä lisäksi tukijat ovat varautuneet 1,5 miljoonan markan indeksikorotukseen. Samat tukijatahot ovat lisäksi sitoutuneet rahoittamaan korkeakoulun tuotantotalouden osaston uudet toimitilat, jotka valtio on sitoutunut myöhemmin lunastamaan. Rakennushankkeeseen liittyy mainittujen tukijatahojen korkosubventio valtion hyväksi.

Herra puhemies! Kaakkois-Suomessa ja Itä-Suomessa yleensä on erittäin suuri puute ekonomikoulutuksen saaneista. Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa annettavan laaja-alaisen tuotantotalouden koulutuksen

yhteyteen kauppatieteellinen koulutus soveltuu erinomaisesti. Uusi koulutus vastaa selvään ja tärkeään haasteeseen ja myös vastaa selvää tarvetta. Sillä on varmasti myönteiset vaikutukset niin koulutus- ja tutkimuselämään kuin elinkeinoelämään Kaakkois-Suomessa.

Sivistysvaliokunta on pitänyt tärkeänä, että tulevaisuudessa myös muut korkeakoulujen kehittämishankkeet tapahtuvat kokonaisuuden kannalta viisaasti, niin kuin asiantuntijat ovat tästä hankkeesta valiokunnalle voineet kertoa. Valiokunta toteaa aiempiin esityksiinsä viitaten, että korkeakouluopetuksen laajentamistarpeet ja laajentamissuunnitelmat tulee selvittää koko maan kannalta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus laiksi sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 170

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 24

Suuren valiokunnan mietintö n:o 113

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 172

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25

Suuren valiokunnan mietintö n:o 114

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjien lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta on erittäin myönteinen uudistusesitys. Uudistuksen toteutumista vain käytännössä haittaa se vakava pula lomittajista, joka on tosiasia tänä päivänä. Olisikin tavattoman tärkeää, että ponnisteltaisiin maatalouslomittajakoulutuksen vakiinnuttamiseksi sillä tavalla, että se olisi osa keskiasteen koulutusta, koska lisätujen saaminen maatalousyrittäjille ei toteudu, jos meillä ei ole lomittajia. Mitään apua ei ole siitä, vaikka olisi, niin kuin tässä nyt aivan oikein ehdotetaan, entistä enemmän päiviä synnytyslomana ennen synnytystä, jos ei sitä käytännössä voida lomittajapulan vuoksi hoitaa. Siinä tarkoituksessa kiinnitän vakavaa huomiota hallituksen suuntaan lomittajapulan poistamiseksi.

Olisin tietysti toivonut, että asianomainen hallituksen ministeri olisi ollut paikalla tästä asiasta keskustelemassa, mutta eduskunnan täysistunto tänä päivänä on valitettavasti sellainen paikka, jossa ministereitä yhä harvemmin näkyy.

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Olisin todennut ed. Anttilalle, että sosiaalivaliokunta on myös tässä mietinnössään kiinnittänyt huomiota koulutuksen tärkeyteen. Me olemme myös kiinnittäneet huomiota ostopalvelujen tärkeyteen. Se on uusi asia ja nyt kokeiltavana 12 kunnassa, mutta on osoittautunut, että siinä on käytännön ongelmia esimerkiksi verotuksen suhteen. Sosiaalivaliokunta toivookin, että nämä ongelmat poistettaisiin.

On aivan totta, että tämä erinomaisen hyvä laki ei toteudu, jos ei lomittajia saada riittävästi. Osoittautui, että pelkästään tämä laki vaatisi 860 uuden lomittajan palkkaamista. Tällä hetkellä meillä on jo 3 000 lomittajan vajuus, joten todellakin toivon, että sosiaalivaliokunnan tämän lain saatteeksi esittämät toivomukset nyt toteutuvat lomittajapulan poistamisesta ja niistä käytännön toimenpiteistä, joilla se voidaan tehdä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Ehdotus laiksi valtion viran ja toimen haltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 25

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8

Suuren valiokunnan mietintö n:o 105

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 92

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 106

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

17) Ehdotus laiksi markkinatuomioistuimesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 155
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 107

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

18) Ehdotukset laeiksi kirkkolain 501 ja 529 §:n muuttamisesta sekä kirkon keskusrahastosta annetun lain 9 a ja 14 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 109
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 16
Suuren valiokunnan mietintö n:o 118

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Ensimmäisen lakiehdotuksen osalta huomautan valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n säännöksestä, jonka mukaan muut kuin evankelis-luterilaiseen uskontunnustukseen kuuluvat eivät saa ottaa osaa kirkkolain käsittelyyn.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

19) Ehdotukset laiksi fosforilannoiteverosta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 133
Lakialoite n:o 74
Toivomusaloitteet n:ot 118/1988 vp., 41/1989 vp. ja 124
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 37
Suuren valiokunnan mietintö n:o 102

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 102. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Nyt olemme tänä iltapäivänä tulossa kysymyksiin, jotka mielestäni ovat tärkeitä ja liittyvät Suomen ympäristön säilyttämiseen myös tulevia sukupolvia varten. Tämä fosforilannointelakiesitys ei ole riittävän hyvä antamaan yleiskuvaa haittaveroista ja siitä, millaisiin tarkoituksiin haittaveroja voidaan käyttää ympäristön säästämiseksi. Se on tietysti parempi kuin hiilidioksidivero, koska hiilidioksidivero on liian yleinen. Sitä ei ole mahdollista välttää. Fosforilannoitevero on jo riittävän erityinen niin, että fosforin käyttöä on mahdollisuus vähentää elintarviketuotannossa, toisin kuin hiilidioksidin tuottamista on mahdollista välttää esimerkiksi kaukolämmön tai sähkön tuotannossa. Mutta vielä laajempaa skaalaa haittaveroilta tarvittaisiin, ja sen takia olen liittänyt fosforilannoiteveron yhteyteen lakiesityksen, jonka mukaan myös klooripäästöt pantaisiin verolle.

Klooripäästöjä on mahdollisuus välttää vielä paremmin kuin fosforilannoitteita, sillä esimerkiksi selluloosan valkaisulle on vaihtoehtoisia tuottamistapoja kuin kloorivalkaisua, ja silloin haittaveron on mitä soveliaain tapa ohjata kulutusta pois luontoa saastuttavasta tuotantotavasta kohti luontoystävällisempiä tuotantotapoja.

Suomen vesistöille kloori on ongelma kahdessakin mielessä. Se on ongelma sekä ns. juokseville vesille ja järvivesialueille että

myös pohjavesialueille. Pohjaveteen sekoittuu sen tyyppisiä klorideja, jotka ovat peräisin esimerkiksi tiesuolasta. Nämä kloridipitoisuudet ovat Suomessa Euroopan huippuluokkaa, paljon korkeammat kuin esimerkiksi EY-alueella ja vain jonkin verran jäljessä Neuvostoliiton kloridipitoisuuksista, eli tässä mielessä natriumkloridi on ongelmallinen aine ja sen käyttö pitäisi saattaa tarkan huolellisen valvonnan kohteeksi.

Mutta erityisesti kun tuotetaan klooria tukkumitassa Suomen luontoon, mikä tapahtuu selluloosan valkaisuissa, niin sitä toimintaa pitäisi ohjata pois vähemmän saastuttaviin suuntiin. Sitä tarkoittaa lakialoitteeni n:o 74, johon sisältyvää lakiehdotusta ehdotan tässä yhteydessä käsittelyn pohjaksi päätettäessä siitä, minkä lakiesityksen eduskunta hyväksyy. Lakialoite on jätetty eduskunnalle ja tulee valiokunnan mietinnön yhteydessä käsiteltäväksi. Valiokunta ehdottaa sitä hylyttäväksi, ja täten ehdotan tähän lakialoitteeseen liittyvää kloorihaittaveroa ja hallituksen esityksen tapaista fosforilannoiteveroa hyväksyttäväksi.

Tällaisia lakiesityksiä oppositio tulee jättämään muihinkin lakiesityksiin laajemmalla pohjalta, esimerkiksi ed. Soininvaaran rikki-päästövero on sen tyyppinen vero. Toivottavasti näin luodaan painetta verotuksen kehittämisen suuntaan. Verotusta pitäisi kehittää turhakkeiden, haitakkeiden ja saastukkeiden verottamiseen ja pois sellaisista neutraaleista epävalikoivista veroista, mitä edustaa esimerkiksi liikevaihtovero, jolla on lisäksi tuloeroihin kielteisiä vaikutuksia. Ne vaikuttavat kielteisellä tavalla niihin tuloerojen kaventamistavoitteisiin, joita jokaisessa sivistyneessä yhteiskunnassa täytyisi hallituksella ja valtiolla olla.

Arvoisa puhemies! Näillä saatesanoilla toivoisin, että käsittelyyn tulisi eduskunnassa ei vain hallituksen ehdottama haittavero vaan myös sama haittavero lisättynä ehdottamallani kloorihaittaverolla.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä kannattaa sellaisen ympäristöverojärjestelmän kehittämistä, joka ohjaa tuotantoa ja kulutusta ympäristön kannalta kestävään suuntaan. Ympäristöverojen tärkein tehtäväalue on mielestämme teollisuus, energian tuotanto ja liikenne. Näiden elinkeinotoimintojen piirissä myös

ympäristön pilaantuminen on ylivoimaisesti merkittävintä, mutta tämän ohella lähinnä vesistöjemme ravinnekuorman lisääjänä myös maatalouden aiheuttamalla fosforikuormituksella voi olla tai on etenkin paikallisesti monesti mainittavaa merkitystä. Tästä syystä myös fosforin, vaikka se onkin yksi kasvien käyttämisestä pääravinteista, liikkäyttöä voidaan hillitä tarkoituksenmukaisella ympäristöverolla.

Keskusta siis kannattaa periaatteessa ympäristöverojen kehittämistä myös fosforilannoiteveron tapaisten verojen osalta. Mielestämme kuitenkin fosforiveron tuotto niin kuin muidenkin ympäristöverojen tuotto siellä, missä ne voidaan ohjata asianomaiselle alalle takaisin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin, näin tulisi voida myös käytännössä menetellä.

Fosforiverosta puheenollen mielestämme juuri fosforiveron tuotolle löytyy selkeä kohde. Se on maatalouden ja maatilatalouden ympäristöinvestoinnit. Samalla kun kannattamme hallituksen esitystä 1,5 markan suuruisen fosforilannoiteveron käyttöön ottamisesta taikka oikeastaan järjestelmän jatkamisesta näiltä osin, kuitenkin edellyttämme, että tuon veron tuotto käytetään maatilatalouden ympäristöinvestointeihin.

Tässä kannanotossamme meitä rohkaisee viime syksynä tässä salissa käyty keskustelu. Silloinhan ensimmäisen kerran tämä laki täällä äänestettiin voimaan. Tuossa keskustelussa silloin ministeri Toivo Pohjala käytti puheenvuoron, jossa hän sanoi, että hänen mielestään todellakin fosforiverojärjestelmää on kehitettävä siihen suuntaan, että sen tuotto käytetään maatalouden ympäristöinvestointeihin. Sanatarkasti hän sanoi näin: "Toteaisin, että minusta täytyy olla selvä, että vastaavasti varoja ohjataan maatalouden ja maaseudun ympäristöinvestointien tukemiseen."

Lisäksi ministeri Pohjala puheenvuoronsa tuolloin kertoi ajatuksensa siitä, että hänen mielestään maatalouden ympäristöverojen tuotto ja niiden käyttö nimenomaan ympäristöinvestointeihin tulee siirtää pois ympäristöministeriön pääluokasta maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan. Puheessaan hän valitti siitä, että vielä vuoden 1990 budjettiin näin ei ennätetty menetellä, ja esitti ajatuksenaan, että näin tulee menetellä jatkossa.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys ei näiltä osin kuitenkaan pidä sisällään niitä lupauksia, mitä ministeri Pohjala vuosi sitten tässä salissa esitti. Keskustan eduskuntaryhmä on tällä kannalla: Kannatamme fosforilannoiteveroa, mutta edellytämme, että sen tuotto käytetään maatilatalouden ympäristöinvestointeihin, investointeihin, joiden tarve on mittava. Eri asiantuntijoiden kuuleminen on osoittanut, että todellakin maataloudessa ja laajemmin maatilataloudessa noita investointitarpeita on kovasti. Sen sijaan maatalouden puolella sellaista järjestelmää, jonka kautta valtion varoja ja tukea ohjattaisiin investointeihin, ei ole, toisin kuin on asianlaita esimerkiksi teollisuuden ympäristöinvestointien kohdalla. Tämän tapaisin perustein, arvoisa puhemies, keskusta siis kannattaa veron käyttöönottoa mutta edellyttää, että sen tuotto käytetään maatilatalouden ympäristöinvestointeihin.

Ehdotankin, arvoisa puhemies, että asian käsittelyn pohjaksi otettaisiin mietintöön liitettyyn vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ed. Sasi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ed. Pekkariselle todeta, että meillä on usealla sektorilla haittaveroja ja millään näistä sektoreista veron tuottoa ei käytetä tämän sektorin sisäiseen ympäristönsuojelutyöhön, joten tässä suhteessa järjestelmän pitäisi olla johdonmukainen. Kun ajatellaan liikennettä, jossa haittaveron on aika-kein suurin, niin tietysti jos nuo kaikki sadat miljoonat markat käytettäisiin liikenteen edistämiseen, niin tässä suhteessa valtion verotulojen menetys olisi merkittävä.

Täytyy myös muistuttaa siitä, että keskustapuolueen osalta tämä merkitsisi verotuksen kiristämistä, jos tietyllä tavalla verotusta jossakin kiristetään, niin se käytettäisiin muihin. Jos lähdetään siitä, että pyritään tiukkaan budjettipolitiikkaan, kaiketi silloin pitäisi käyttää kerääntyvät varat muiden verojen kuten tuloverojen alentamiseen. Periaatteessa minun mielestäni oikea filosofia on se, että pyritään hintasuhteisiin vaikuttamaan sillä tavalla, että haitallisia aineita voimakkaammin verotetaan ja käytetään nuo rahat sitten tuloverotuksen keventämiseen.

Ed. Seppäselä haluan todeta, että asiantuntijoiden mielipiteiden mukaan, jos puhutaan maatalouden verottamisesta, niin siellä

lähinnä tyyppi on se seuraava aine, johon pitäisi haittaveroa suunnata. Mielestäni kun näitä lakeja käsitellään, pitäisi aina ottaa yksi sektori kerrallaan ja siltä osin käsitellä haittaverot kokonaisuutena.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meidän mielestämme kaikkialla siellä, missä ympäristöverojen tuotto voidaan järjestelmällisesti kohdentaa ympäristöinvestointeihin, siellä tämän suuntaisesti myöskin tulisi menetellä. Fosforilannoiteveron kohdalla on tilanne tämä. Tämä vero peritään selvästi näistä lannoitteista, joita maatalous käyttää, ja sen tuotto voidaan käyttää selvästi rajatusti tuon elinkeinon piirissä tarvittaviin ympäristöinvestointeihin.

Toisin on asianlaita esimerkiksi liikenteen ympäristöpäästöjen osalta. Ei voida niin tarkasti osoittaa sieltä niitä kohteita, joihin tuon veron tuotto pitäisi käyttää. Suurpiirteisemmin kylläkin voidaan osoittaa. Kaiken lisäksi näinhän niitä rahoja jonkin verran osoitetaankin. Sen sijaan maatilatalouden ympäristöinvestointeihin ei budjetissa monta markkaa tällä hetkellä ole esitetty. Merkittävä päänavaus tässä on paikallaan, ja kun kerran tällainen vero nyt säädetään, sen tuotto olkoon se potti, jolla tuo päänavaus tehdään.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta pääsääntöisesti ed. Sasi on oikeassa siinä, että ympäristöveroja ei tule korvamerkitä, vaan riittää, että ne vaikuttavat hintasuhteisiin. Maatalouden tilanne ei kuitenkaan ole oikein vertailukelpoinen siihen, mitä on esimerkiksi teollisuudessa tai liikenteessä, koska tiedämme, että ammattiautoilija tai teollisuus siltä osin, kuin se ei pysty haittoja torjumaan, muodossa tai toisessa siirtää tämän veron tuotteidensa hintoihin. Tämä tarkoittaisi maataloudessa sitä, että se otettaisiin huomioon maatalouden kustannuksina ja korvattaisiin maataloudelle, jos ne olisivat rinnakkaisia.

Mutta nyt, jos näin ei tehdä, niin silloin olisi sama, kuin meillä olisi hintasulku teollisuudessa ja sitten pannaan haittaverot päälle, mikä vaikuttaa eri tavalla. Tältä osin palauttaminen maataloudelle olisi perusteltua. Tämä asia tulee akuutiksi siinä vaiheessa, kun me siirrymme fosforiverotukseen ja

meidän pitäisi kerätä fosforilannoitteista vähintään puoli miljardia markkaa veroa, jotta se vaikuttaisi järkevällä tavalla lannoitteen käyttöön. Silloin ei voida ajatella, että tämä tulisi maatalouden omaksi kustannukseksi eikä sitä otettaisi huomioon millään tavoin.

Sen sijaan ed. Pekkarisen perusteet tähän, että aina silloin, kun voidaan palauttaa kyseiselle alalle, siis esimerkiksi puunjalostusteollisuudelle, palautettaisiin siltä kerätty haittaverot, siihen perusteluun ei voi yhtyä. Vaikka olen osittain ed. Pekkarisen kanssa samaa mieltä siitä, mitä tässä tapauksessa pitäisi tehdä, niin ed. Pekkarisen perusteluja en kyllä hyväksy.

Ed. Jokiniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sasin puheenvuoron johdosta haluan todeta nimenomaan fosforilannoitteiden käytöstä, että nämähän asiat useimmilla, lähes kaikilla maataloilla perustuvat tällä hetkellä viljavuustutkimukseen, joka taas perustuu Maatalouden tutkimuslaitoksen selvityksiin. Ennen kaikkea, siellä missä lannoitus on järkevästi tapahtunut, tuntuu vähän epäoikeudenmukaiselta rangaista tällaisella verolla.

Toisaalta ne investoinnit, mitkä liittyvät ympäristöinvestointeihin, kun niitä ei korvamerkitä, pitäisi hoitaa sitten maatilatalouden kehittämisrahaston varoilla. Hallitushan esittää budjetissa ainoastaan 10 miljoonaa markkaa ensi vuoden budjettiin, ja viime vuonna se oli tälle vuodelle vielä 250 miljoonaa markkaa. Viime keväänä lisätalousarviossa sieltä vedettiin pois kymmeniä miljoonia markkoja. Ihmetyttää todella tämän suuntainen menettely, että investointeja pitäisi sille puolelle tehdä, mutta hallitus ei kuitenkaan osoita varoja ensinkään, päinvastoin. Puhutaan elintarvikkeiden hinnoista jatkuvasti, että ne ovat liian korkeita, ja näillä veroillahan nimenomaan nostetaankin edelleen tuotantokustannuksia. Siis hintaa ei voi nostaa, mutta kustannuksia pitäisi voida vähentää. Tässä on yksi ylimääräinen verotusmuoto tullut valtion pohjattomaan pusiin.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä haittaveroasiassa on kyllä myöskin hyvin paljon periaatteellisia puolia ja yksi liittyy nykyiseen maatalouden

tuotantotapaan, että maksimoidaan määrää. Tämä määrän maksimointihan pitää sitten sisällään huomattavan määrän ylituotannosta, joka tulee kansalaisille maksuun elintarvikkeiden hinnoissa. Lannoitteiden runsas käyttö on välttämätön edellytys harjoitettavan maatalouspolitiikan suunnalle. Siinä mielessä koen hyvin ongelmalliseksi sen, jos maataloudelle nyt palautetaan fosforilannoiteveron tuotto, koska se on ikään kuin tukea entisen maatalouspolitiikan jatkamiseksi, eikä niin, että suosittaisiin sellaisia vaihtoehtoisia tuotantotapoja, joissa ei maksimoitaisikaan määrää, vaan siirryttäisiin laadun maksimoimiseen. Se merkitsisi silloin vähemmän kovia lannoitteita ja kasvin suojeleaineita. Sen tyypistä maataloutta pitäisi pystyä tukemaan myöskin haittaverotuksen avulla.

Meillä menevät jonkin verran ristiin haittaverotuksen tavoitteet maanviljelijöitä edustavien keskustalaisten ja kallista hintaa elintarvikkeista maksavien kaupunkilaisten välillä. Tätä veroa pitäisi käyttää eräällä tavalla samassa merkityksessä kuin klooriveroakin, siis vaihtoehtoisten tuotantotapojen edistämiseen. Vaihtoehtoisia tuotantotapoja tässä tapauksessa olisivat ne, jotka eivät millään muotoa liity maalaisliiton harjoittamaan määrän maksimoimislinjaan.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On aivan pakko muutamalla sanalla kommentoida ed. Seppäsen puheenvuoroa. Jos hän tarkkaan katsoo, mitä meidän vastalauseemme pitää sisällään, niin hän huomaa, että me emme suinkaan ole palauttamassa näitä varoja maataloudelle sinänsä, siihen elinkeinoon, sen tuotannon tukemiseen, vaan ainoastaan ympäristöinvestointeihin. Se on kokonaan eri asia kuin esimerkiksi sellaisiin toimiin, jotka lisäisivät vaikkapa ylituotantoa, mitä ed. Seppänen aivan ilmeisesti pelkää. Tässä mielessä ed. Seppänen on ilmeisesti ymmärtänyt vähän väärin meidän tarkoituksperämme.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todellakin nyt korjattava niitä tietoja, joita ed. Seppänen antoi Suomen maataloudesta ja sen käyttämisestä torjunta-aineista ja lannoitteista. Minulla on edessäni Oecd:n kansainvälinen tilasto kulutetuista aineista, ja haluan ed. Seppäselä todeta, että Suomi on todellakin luettelossa

Euroopan häntäpäässä. Esimerkiksi mitä pestisideihin eli torjunta-aineisiin tulee, Hollanti käyttää 18,5 kiloa hehtaaria kohti vuositain ja esimerkiksi Italia 13,3 ja Belgia 11,3, Suomi käyttää vajaan kilon, 0,8 kiloa, hehtaaria kohti näitä torjunta-aineita. Mitä tulee väkilannoitteisiin, niin taas Euroopan suurimpia kuluttajia on Hollanti, 731 kiloa hehtaaria kohti. Seuraavana ovat Belgia 483, Sveitsi 415, Iso-Britannia 362 ja sitä myöten. Vasta 11. tilalla tulee Suomi, joka käyttää näitä lannoitteita 217 kiloa hehtaaria kohti.

Suomalaisten kansanedustajien keskuudessa on hämmästyttävä käsitys siitä, että me olisimme pestisidien ja lannoitteiden suurkäyttäjää. Suomen luvut ovat hyvin kohtuullisia, ja esimerkiksi Pohjoismaissa Suomi käyttää näitä aineita toiseksi vähiten, vain Ruotsi pystyy olemaan siinä suhteessa hie- man paremmalla puolen.

Ed. Kääriäinen: Arvoisa puhemies! Ensinnä kannatan ed. Pekkarisen tekemää ehdotusta siitä, että keskustan vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus otettaisiin käsitte- lyn pohjaksi.

Sitten perusteluihin.

Me todellakin esitämme, että tämän veron tuotto käytettäisiin, kuten sanonta kuuluu, korvamerkittynä maatalouden ympäristön- suojeluinvestointeihin myös sillä perusteella, että varoja ei tunnu millään muulla konstilla löytyvän. Tämä olisi hyvinkin looginen tapa löytää varoja tähän hyvin tärkeään tarpeeseen niillä perusteilla, joita ed. Soininvaara äsken kertoi. Kun ministeri Pohjala tämän idean toi esiin vuosi takaperin, kyllä kai ministeri ja ministeriö olivat tämän asian hyvin tarkoin harkinneet. Siihenkin vedoten toivon ja toivomme, että korvamerkintäajatus tässä asiassa voitaisiin hyväksyä.

Lain pysyvyydestä esitämme, että se olisi yksivuotinen eikä sitä tehtäisi pysyväksi. Minusta tämäkin aikarajaus on hyvin tärkeä, sillä ei ole hyvä, että tästäkin verolaista tulisi jonkinlainen veronkeruuautomaatti vuodesta toiseen, vaan olisi tarkoituksenmukaista seurata vaikkapa vuosittain, miten tämä vero puree ja tekee vaikutuksiaan. Asiantuntijoi- ten mukaan vero on jo nimittäin purrut aivan oikeaan suuntaan niin, että fosforin käyttö on maataloudessa jonkin verran vähentynyt.

Lopuksi: Ei pidä luottaa verotuksen kaik- kivoipaisuuteenkaan, vaan itse asiassa kaik- kein tehokkain, kestävin tapa tässä asiassa on viljavuustutkimusten edistäminen ja neu- vonnan eteenpäin vieminen.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Seppäsen ehdotusta, että kä- sittelyn pohjaksi otetaan lakialoite n:o 74.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Ed. Väänänen luetteli lannoitemääriä. Tämä on myöskin eräällä tavalla harhaanjohtava tapa kertoa ei-maalaisille siitä, miten Suomen peltoja lannoitetaan, koska tietysti täytyy ottaa huomioon myöskin tuotto, jota heh- taaria kohti tulee, koska osa lannoitteista tulee pois tuoton mukana maasta. Ymmär- täisin niin, että Keski-Euroopassa, Hollan- nissa ja sielläpäin, hehtaarisadot ovat paljon suurempia ja vievät mukanaan myöskin osan lannoitteista ja niissä olevista ravinteista. Tältä osin tietysti luvut ovat vertailukelvot- tomia keskenään.

Joka tapauksessa on selvää, että Suomen pelloilla on tänä päivänä jo fosforia aivan riittävästi ilman, että sitä tarvitsee yhtä suuria määriä kuin aikaisemmin kylvää sin- ne. Siitä lienemme kaikki yksimielisiä. Jos meillä on vähemmän fosforia kuin Keski- Euroopan maaperässä, niin se on hyvä asia. Meidän pitäisi tulla toimeen suurin piirtein tällä fosforimäärällä, joka siellä on, ilman että sitä lisätään. Tämä haittavero on siinä mielessä hyvä vero.

Tässä yhteydessä joudumme ottamaan nyt periaatteellisesti suuriin linjoihin kantaa sil- loin, kun otamme kantaa keskustan lakia- loitteeseen. Siinä on kysymys siitä, pannaan- ko haittaverot korvamerkittynä tiettyyn tar- koitukseen vai ei.

Vielä toivoisin, arvoisa puhemies, että tu- lisivat sellaiset äänestysvaihtoehdot käsitte- lyn pohjasta päätettäessä, että keskustan ehdotus ja meidän ehdotuksemme kloorive- ron käyttöönotosta eivät joutuisi vastakkain, koska haluaisin saada selville, mitä mieltä keskusta on kloorin kylvämisestä Suomen vesistöihin.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Haluai- sin lopuksi muistuttaa siitä, että nyt on kysymys verosta, joka kerätään nimenomaan viljelijöiltä. Viljelijät itse ovat monesti esittä- neet, että kun kerran ylituotantosyistä jou-

dutaan isohko määrä kesannoimaan peltoja, niin koska viherkesannointi on ympäristöystävällisin kesannoinnin muoto, olisi aivan perusteltua ohjata fosforiverokin tuotosta osa viherkesannointikorvaustan maksamiseen korkeampina kuin tavalliseen kesannointiin. Korvaus on tänä päivänä vähän korkeampi, mutta minusta se voisi olla vielä houkuttelevampi. Silloin sitä käytettäisiin ympäristöä parantavalla tavalla.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Keskustelu on aika hyvin osoittanut sen, että keskusta on eturyhmäpuolue. Silloin, kun on maataloudesta kyse, pitäisi palauttaa, silloin kun on muista sektoreista kyse, palauttaminen ei olekaan enää tarpeellista.

Jos ajatellaan järjestelmän logiikkaa, niin tavoitteenahan tällä hetkellä on nimenomaan se, että pyritään vähentämään fosforin käyttöä. Se tapahtuu sillä tavalla, että fosforipitoisemman lannoitteen hinta nousee, jolloin tietysti viljelijä tehdessään ratkaisua hintatekijän vuoksi pyrkii valitsemaan vähäfosforisemman lannoitteen. Myöskin tämä ohjaa Kemiran käyttäytymistä, joka näitä lannoitteita Suomessa myy, sillä tavalla, että Kemirakin tietysti oivaltaa tämän ja pyrkii fosforipitoisuutta vähentämään. Näin tosiasiaa on tapahtunut. Lannoitteitten fosforipitoisuudet ovat selvästi laskeneet ja on siirrytty vähempifosforisiin lannoitteisiin.

Nyt jos sitten tehdään sillä tavalla, että koko veron määrä palautetaan maataloudelle, niin saatan hyvin kuvitella, kuinka teho yhtäkkiä häviää. Todetaan, että maatalous saakin ne rahat toista kautta takaisin, jotka joudutaan maksamaan, ja silloinhan vero ei enää ole tehokas. Saatan kuvitella kuinka MTK ja Kemira keskenään sopivat siitä, että antaa vain olla edelleen suuria fosforipitoisuuksia lannoitteissa, koska saamme rahat toista kautta takaisin, ja veron on tehoton tuolloin.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Sasin äsken käyttämä puheenvuoro todellakin todistaa sen, että kokoomuksen ryhmässä ei maataloudesta juuri mitään ymmärretä. Tämä myöskin selittää sen, että ministeri Pohjola ei ole omaa ajatustaan saanut ryhmässä läpi. Enempää ei tarvitse puheenvuoroja käyttää.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Toivoisin todella, että ed. Sasi kiinnittäisi huomiota tutkimuksen ja neuvonnan puolelle ja valtiovalta ohjaisi sinne varoja. Tämä asia on varmasti selvitetty hyvin tarkasti, ja tällä tavallahan näitä pitäisi järkevästi käyttää. Jokaiselle tilalle voidaan tehdä aivan tilakohtainen ja peltolohkojen mukainen viljavuustutkimus ja sen mukaisesti käyttää juuri niitä ravinteita kuin siellä tarvitaan, eikä ole mitään järkeä käyttää niitä enemmän kuin on kohtuullista. Mutta tämä hallitus puristaa koko ajan varoja pois ja vähentää neuvonnaltakin. Millä tavalla valistusta sitten viettäisiin sinne, minne se nimenomaan kuuluu? Tämä on vallan ihmeellistä maatalouspolitiikkaa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Vielä kerran ed. Sasille. Toivon, että hän perehtyisi eduskunnan pöytäkirjoihin tiistailta 21 päivä marraskuuta 1989. Siellä on ministeri Pohjolan puheenvuoro. Keskusta allekirjoittaa täysin sen, mitä ministeri Pohjola omista nimissään sanoi, ja silloin hän arvioi voivansa puhua tänä syksynä koko hallituksen nimissä samaa kieltä. Nuo ministerin lupaukset valitettavasti vain eivät ole toteutuneet.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Kääriäisen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus. Ed. Seppänen ed. P. Lahtisen kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin lakialoitteeseen n:o 74 sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Mielestäni äänestysmenettely ei ole oikea, vaan molemmista ehdotuksista pitäisi äänestää erikseen mietintöä vastaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Seppänen, käsittelyn pohjaa koskevat ehdotukset ovat vastakkaisia, pykälien kohdalla voidaan äänestää erikseen.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Pekkarisen ja ed. Seppäsen ehdotusten välillä.

Ed. Pekkarisen ehdotus "jaa", ed. Seppäsen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 36 ei-ääntä, 15 tyhjää; poissa 63. (Koneään. 4)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Pekkarisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Pekkarisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Pekkarisen ehdotus hyväksytty.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 100 jaa- ja 37 ei-ääntä; poissa 62. (Koneään. 5)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 1 § hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisessa muodossa, jolloin pykälään lisättäisiin uusi näin kuuluva 2 momentti: "Fosforilannoiteveron tuottoa vastaava määrä käytetään maatilatalouden ympäristöinvestointien tukemiseen."

Ed. Kääriäinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Kääriäisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 37 ei-ääntä; poissa 64. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 ja 3 §, 1 §:n edellä oleva väliotsikko, 4 §, sen edellä oleva väliotsikko, 5—8 §, 5 §:n edellä oleva väliotsikko, 9 ja 10 § hyväksytään keskustelutta.

11 §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena, mikä käytännössä merkitsee sitä, että lakia sovellettaisiin vuonna 1991 toimitettavassa verotuksessa.

Ed. Kääriäinen: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Kääriäisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pekkarisen ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 36 ei-ääntä; poissa 65. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 §:n edellä oleva väliotsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Ehdotukset laiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 62
Lakivaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies, värderade talman! Lakivaliokunta on useaan otteeseen kiiruhtanut vaihtoehtoisten seuraamusten kehittämistä ja nopeaa käyttöönottoa. Siksi valiokunta pitää myönteisenä, että hallitus on tehnyt esityksen uudesta vaihtoehtoisesta seuraamuksesta, vaikkakin on kysymys kokeilusta rajoitetulla alueella. Lakiesityksen mukaan yhdyskuntapalvelu toimii lyhyen ehdottoman vankeusrangaistuksen vaihtoehtona. Tästä seuraa, ettei yhdyskuntapalvelua voida käyttää nuorten rikoksenteekijöiden rangaistuksena, koska toisaalta nuori rikoksenteekijä voidaan tuomita ehdot-

tomaan vankeusrangaistukseen vain painavista syistä ja toisaalta mahdollisia vankeusrangaistuksia täytäntöön pantaessa nuoren tuomiosta tulee niin pitkä, että se menee asetetun aikarajan ylitse. Tämän vuoksi valiokunta uudistaa aikaisemman toivomuksensa ja kiirehtii edelleen erityisesti nuorille rikoksenteekijöille soveltuvien vaihtoehtoisten seuraamusten kehittämistä ja nopeaa käyttöönottoa.

Jotta alueellista kokeilua hyödynnettäisiin täysimääräisesti, on välttämätöntä liittää siihen riittävästi arviointia ja seurantatutkimusta. Valiokunta on mietinnössään luetellut sellaisia seikkoja, joita ainakin pitäisi huomioida tällaisen tutkimuksen yhteydessä. Mainitsen tässä vain yhden kohdan. Asian tuntijalausuntojen pohjalta kysyttiin, muodostuuko vaihtoehtoseuraamuksesta ennen kaikkea rattijuopuille sopiva seuraamus. Silloin joudutaan kysymään, onko tämä todella lain tarkoitus ja mitkä ovat mahdolliset seuraukset.

Valiokunta korostaa mietinnössään, että lakiehdotuksen 9 §:n mukaisena palvelusehtojen törkeänä rikkomisena, joka johtaa yhdyskuntapalvelun muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi, on pidettävä syyllistymistä uudelleen sellaiseen rikokseen, josta asianomainen on tuomittu yhdyskuntapalveluun.

Lopuksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että asetusluonnoksen 2 § johtaa tiukan sanamuotonsa vuoksi siihen, että aikaa ja resursseja vaativia soveltuvuusselvityksiä joudutaan tekemään tarpeettomasti. Valiokunnan mielestä pykälää tulisi tarkistaa niin, että soveltuvuusselvitys ei ole tarpeen silloin, kun on selvä, ettei epäiltyä tulla tuomitsemaan yhdyskuntapalveluun.

Fru talman! Det finns ett uppenbart behov av alternativa påföljder i vårt straffpåföljdssystem. Lagutskottet har upprepade gånger efterlyst alternativa straff som framför allt skulle vara lämpliga för unga förbrytare. Det nuvarande systemet är alltför schematiskt och stereotyp.

Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att regeringen har kommit med en proposition om försöksverksamhet med samhällstjänst, någonting som man har uppmuntranse erfarenheter av i de andra nordiska länderna. Tyvärr är propositionen så utfor-

mad att den knappast kan utnyttjas när det gäller unga brottslingar. Utskottet påskyndar därför strävandena att utveckla och snabbt införa alternativa straffpåföljder för unga förbrytare.

Det är viktigt att experimentet kan utnyttjas i full utsträckning när fortsatta åtgärder planeras och därför har utskottet till sitt betänkande fogat en rad omständigheter som man bör beakta vid planeringen och utvärderingen av samhällstjänsten. Utskottet vill också att man prövar om samhällstjänsten, eventuellt med böter som tilläggsstraff, i framtiden kunde bli ett självständigt straff, något som är fallet i en del europeiska länder.

Utskottet har funnit anledning att betona att om någon på nytt gör sig skyldig till samma brott som han tidigare dömts till samhällstjänst för, bör detta betraktas som ett brott som leder till att samhällstjänsten förvandlas till ett ovillkorligt fängelsestraff.

Utskottet efterlyser också en uppmjukning av den strikta ordalydelsen i 2 § i utkastet till förordningen så att man inte gör onödiga utredningar i fall där det är klart att den misstänkte inte kommer att dömas till samhällstjänst.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Vaiheittain etenevän rikoslain kokonaisuudistuksen yksi keskeisimpiä tavoitteita on vankeusrangaistusten käytön vähentäminen. Muun muassa lakivaliokunta on kiirehtinyt sellaisten vaihtoehtoisten vapausrangaistusten käyttöönottoa, jotka voisivat ankaruudessaan kilpailla lyhyiden vankeusrangaistusten kanssa.

Tässä tarkoituksessa on valmisteltu yhdyskuntapalvelun kokeilulaki. Lain mukaan yhdyskuntapalvelu olisi rangaistus, jonka tuomioistuimien voisi tuomita lyhyen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Yhdyskuntapalvelu on palkatonta, yleishyödyllistä työtä, jota rikoksesta tuomittu tekee vähintään 20 ja enintään 200 tuntia vapaa-aikanaan.

Yhdyskuntapalveluseuraamus on useissa maissa käytössä. Pohjoismaista Tanskassa ja Norjassa yhdyskuntapalvelun kokeilu aloitettiin niin ikään alueellisenä ja laajennettiin sittemmin koko maata koskevaksi. Ruotsissa aloitettiin kolmen vuoden alueellinen kokeilu tämän vuoden alusta. Kokemukset yhdyskuntapalvelusta ovat olleet hyviä. Yhdyskun-

tapalvelu on laajalti hyväksytty sekä oikeusviranomaisten että sitä suorittavien keskuudessa.

Suomessa ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliltä on puuttunut vaihtoehtoinen seuraamus. Nyt kokeilualueen tuomioistuimilla on yksi valinnan mahdollisuus lisää. Onhan lain voimaan tultua mahdollisuus rangaistuksen passiivisen suorittamisen sijasta edistää rikoksentehtäjän mahdollisuuksia selviytyä yhteiskunnassa ja samalla korostaa hänen oman vastuunsa merkitystä.

Kun vankeusrangaistus eristää normaalia yhteiskunnasta ja laitostaa sekä vahvistaa sitoutumista rikollisiin alakulttuureihin ja täten lisää tuomitun yhteiskunnan vastaisia asenteita, toimii yhdyskuntapalvelu päinvastaiseen suuntaan. Yhdyskuntapalvelua suorittaessaan rikoksentehtäjä on normaalin yhdyskuntaelämän piirissä. Perhesuhteet eivät katkea, ja työpaikkakin voisi säilyä.

Yhdyskuntapalvelua kokeiltaisiin kolmen vuoden ajan neljällä kokeilualueella, nimittäin Turun, Vaasan, Mikkelin ja Rovaniemen ympäristössä. Pääkaupunkiseutu on jätetty kokeilusta pois sen vuoksi, etteivät Kriminaalihuoltoyhdistyksen voimavarat riitä täällä kokeilun toteuttamiseen. Tätä on pidettävä kokeilulain ilmeisenä puutteena.

On arvioitu, että neljällä kokeilualueella tehtäisiin vuosittain noin 900 soveltuvuusselvitystä ja yhdyskuntapalvelutuomioita annettaisiin vuosittain 150–200. Kokeilusta ei aiheutuisi kunnille kustannuksia. Siitä aiheutuvat kustannukset on katettu valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarviossa, näin on tarkoitettu.

Hyvään lakiesitykseen voidaan kohdistaa myös eräitä kriittisiä huomioita. Kun tuomioistuimien joutuu harkitsemaan, tuomitseeko se ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalvelua, merkitsee se valitsemista rikoksentehtäjän yksilöllisten ominaisuuksien ja olosuhteiden pohjalta. Tällöin seuraamus ei määräydykään enää rikoksen mukaan. Lainsäädännössämme siis hyväksyttäisiin se mahdollisuus, että rikoksiin syyllistyneet voivat saada erilaiset rangaistukset siitä riippuen, miten heidän arvioidaan soveltuvan yhdyskuntapalvelua suorittamaan. Tämä on ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

Yhdenvertaisuusperiaatteesta poikkeamista lieventää kuitenkin se, että yhdyskun-

palvelun ottaminen rikosoikeudelliseksi seuraamukseksi merkitsee poikkeamista nykyisiä rangaistuksia lievempään suuntaan. Toisaalta on täysin selvää, että kaikille tuomituille yhdyskuntapalvelu ei rangaistusseuraamuksena sovi. Tämän vahvistavat myös Pohjois-Amerikan yhdysvalloista saadut kokemukset, joissa yhdyskuntapalveluun soveltumattomia henkilöitä on jouduttu päivittäin etsiskelemään ja tuomaan palvelupaikoille.

Rangaistusmaksimia, enintään 200 tuntia, on pidettävä lievänä. Norjassa maksimimäärä on nostettu kokeiluajan 240 tunnista 360 tuntiin. Norjan kokeilun tulokset kannattaisi paremmin hyödyntää Suomessa, vaikka ote taankin huomioon, että yhdyskuntapalveluun tuomittu joutuu usean kuukauden ajan, toisinaan jopa vuoden ajan, käyttämään säännöllisesti toistuvan vapaa-ajan rangaistuksen suorittamiseen.

Meidän olisi myös vakavasti otettava pohdittavaksi se, että tuomioistuini voisi tuomita yhdyskuntapalvelun ohella sakkorangaistuksen, vaikka rikoksesta ei olisikaan säädetty rangaistukseksi sakkoa. Näin on Norjassa menetelty. Yhdyskuntapalvelu tuskin tulee rangaistusseuraamuksena kysymykseen esimerkiksi liikennejuopumuksesta. Sitä vastoin nuoret rikoksentekijät kaipaivat vaihtoehtoisia rangaistusseuraamuksia, mutta yhdyskuntapalvelu tulee harvemmin heidän osaltaan kysymykseen, aivan kuten lakivaliokunnan puheenjohtaja Björkstrand mainitsi, koska heille tuomittavat enimmäisrangaistukset ovat useimmiten pitempiä kuin kahdeksan kuukautta.

Arvoisa puhemies! Joka tapauksessa lakiehdotus yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta on merkittävä askel uudistettaessa suomalaista rikoslakia. Lakiehdotus myös parantaa niin usein vähemmälle huomiolle jääneen asianomistajan asemaa. Asianomistajan mahdollisuudet saada korvaus perityksi lisääntyvät, kun rikoksentekijä ei joudu vankilaan rangaistustaan suorittamaan. Niin ikään asianomistajalla on monilla paikkakunnilla mahdollisuus turvautua sovittelunettelyyn ja tehdä sopimus korvauksen suuruudesta ja sen suorittamisen ehdoista.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Meillä SMP:n eduskuntaryhmässä ei ole mitään yhdyskuntapalvelua koskevan kokeilun aloittamista vastaan, emmekä ole sitä eikä

edustajamme ed. Vistbacka ole asiaa valio-kunnassa vastustanut. Hän on varmasti käytännön kentältä asiantuntija tässä asiassa. Henkilökohtaisesti en usko tämän asian onnistumiseen, mutta sehän nähdään sitten, kun kokeilut on suoritettu. Siinähan ei kovin suuria vahinkoja pääse tapahtumaan.

Rouva puhemies! Haluan todeta sen, että kyseessä on Louekosken—Halosen—Björkstrandin kriminaalipoliittisessa linjassa viimeistä edellinen säädöskokonaisuus, joka sitten onkin johtanut suomalaisen kriminaalipoliitiikan täydelliseen tuhoon ja suomalaiset rikollisuuden altavastaajiksi. Tämän jälkeen on vielä käsittelyssä yhtenäisrangaistusjärjestelmä, rikoslain 7 luku, johon aina, kun on kriminaalipoliittikkaa vesittäviä säännöksiä hyväksytty eduskunnassa, on lainsäätäjän taholta viitattu, että tämä ja tämä asia sitten paranee, kun tulee rikoslain 7 luku käsiteltäväksi.

On syytä ehkä aivan lyhyesti, rouva puhemies, muutamalla sanalla kommentoida, mikä on johtanut nykyiseen tilanteeseen Suomen kriminaalipoliitikassa ja mikä se sitten on kaikessa kauheudessaan, kun myös yhtenäisrangaistusjärjestelmä eduskunnassa tulee hyväksyttäväksi.

Aivan istuvan eduskunnan alkuaikoina eduskunnassa hyväksyttiin laki ehdollisista rangaistuksista, joka merkitsi sitä, että alle 18-vuotiaista ei voida tuomita kiinteään rangaistukseen muuten kuin painavista syistä. Hallitus esitti muistaakseni ”erittäin painavista syistä”, mutta sana ”erittäin” sieltä saatiin kohtuuden nimessä poistettua. Tämäkin merkitsee kuitenkin sitä niin kuin sanottu ja täällä on aikaisemmin todettu, että kiinteitä rangaistusta ei alle 18-vuotiaalle karvaiselle rikolliselle, niin kuin monta kertaa 17—18-vuotiaat ovat, voida langettaa käytännössä. Sitten käy niin, että eräänä päivänä ehdollisten rangaistusten tie on kuitenkin kuljettu loppuun ja edessä saattaa olla, niin kuin saattoi ed. Björkstrandkin mainita, tilanne, että henkilö joutuu kärsimään usean vuoden rangaistusta. Tämä ei toki ole kriminaalipoliittisesti oikein.

Toinen laki tehtiin aikanaan, laki ehdollaisesta vapaudesta, joka merkitsi sitä, että kun siihen saakka vähin rangaistus, mikäli tuomio sitä edellytti, jonka joutui istumaan, niin kuin sanotaan, oli kolme kuukautta, se laskettiin sillä tavalla, että ehdolliseen vapau-

teen voi päästä jo 14 päivän kuluttua siitä, kun oli mennyt vankilaan. Toisin sanoen siellä ehtii käydä suihkussa peseytymässä, syödä pari kolme hyvää ateriaa ja sen jälkeen sieltä lähdetään pois.

Kolmas oli rikoslain kokonaisuudistus. Toki olemme sen hyväksyneet ankaran kiistelyn jälkeen mekin valiokunnissa suurimalta osin. Se merkitsi kuitenkin rangaistusten merkittävää alenemista ainakin eräissä yleisimmissä rikoksissa kuten varkaus, kavallus, luvaton käyttöön ottaminen ja sillä tavalla. Siis tämäkin tiesi rangaistuskäytännön merkittävää alenemista.

Seuraava, rouva puhemies — olen aivan ketjuni loppuvaiheilla — oli toimenpiteistä luopuminen, jossa syyttäjän ja tuomioistuinten mahdollisuuksia merkittävästi ”parannettiin” siihen suuntaan, että syyttäjä voi luopua aikaisempaa paremmin syyttämistoimenpiteistä ja oikeus voi jättää henkilön tuomitsematta. Myös poliisin kohdalta tuli tiettyjä muutoksia, jolloin myös poliisi voi tiettyä kynnystä korkeammalta jättää ilmoituksen tekemättä. Uskon, että tämä asia ei sellaisenaan kriminaalipolitiikkaan vaikuta muuten kuin positiivisesti.

Nyt on yhdyskuntapalvelu täällä. Kun katsotaan, mihin on sitten jouduttu, kun kaikilla luetelluilla lainsäädöksillä rangaistusta, sekä täytäntöönpanoa että myös rangaistusten määrää, on merkittävästi vesitetty, nyt ollaan viimeisessä tilanteessa.

Rouva puhemies! Otan nyt taustaksi yhtenäisrangaistusjärjestelmän, joka on vielä seuraavana, ja vertaan sitten sitä yhdyskuntapalvelun kanssa. Kun tulee yhtenäisrangaistusjärjestelmä, henkilö saattaa tehdä 120 rikosta, varkautta, myös murtoja, koska murto ei tee tänä päivänä enää rikosta törkeäksi varkaudeksi, ennen kuin hän joutuu kiinni. Markkamäärätkin voivat olla merkittäviä, satojatuhansia markkoja, mitä hän pienessä ajassa hankkii itselleen yksityisiltä ihmisiltä tai yrityksiltä. Sen jälkeen kun hän joutuu kiinni ja tulee yhtenäisrangaistus, saattaa olla, että hän saa siitä vain viiden kuuden kuukauden kiinteän rangaistuksen. Kahdeksan kuukauden kiinteään rangaistukseen, joka on nyt yhdyskuntapalvelussa ylärajana, saa jeppe tehdä varkauksia satamäärin suomalaisen oikeuskäytännön mukaan tänä päivänä, ennen kuin tuo kahdeksan kuukauden ehdoton tuomio ylittyy. Tämä on taivahan

tosi, niin kuin Valde Ahlgren sanoi, tässä asiassa. Sen tietää jokainen henkilö, joka on seurannut asiaa, ja ainakin olisi tiennyt ed. Pohjola, joka on tuomioistuinjuristi. Hän olisi tiennyt varsin hyvin nykyisen oikeuskäytännön.

No nyt, jos kaveri saa 120 rikoksesta viisi kuukautta, hän joutuu suorittamaan yhdyskuntapalvelua 140 tuntia. Se merkitsee 20 päivää seitsemän tunnin päivinä tehtynä. Tähän oikeusprosessiin luonnollisesti tietyt liittyy normaali muutoksenhakujärjestelmä. Kun alioikeus tuomitsee hänet ja määrää, että hän suorittaa rangaistuksen yhdyskuntapalveluna, siinä on alioikeus, hovioikeus ja korkein oikeus. Sen jälkeen aletaan yhdyskuntapalvelua sitten suorittaa 140 tunnin osalta. Se suoritetaan tai ei suoriteta. Jos henkilö katsoo, että hän ei sitä suoritaakaan, sikäli kuin olen lakia oikein lukenut, tuomioistuin joutuu ottamaan asian uudelleen käsittelyyn ja määrää henkilön siinä tapauksessa vankilaan. Jälleen alkaa normaali valituskiertos: alioikeus, hovioikeus, korkein oikeus. Tämä järjestelmä näiden kahden asian yhteydessä muodostaa ikuisen prosessin, joka saattaa kestää tällä tavalla toteutettuna kuin esitin, kaksi muutoksenhakujärjestelmää — jopa vuosikausia.

Joka tapauksessa henkilö on tehnyt 120 rikosta, tämä on vain esimerkki. Hän tekee siitä 20 seitsemän tunnin päivää töitä, jos tekee. Ei siellä mitään töitä tehdä, mutta mennään kahville ja rupattelemaan sekä syömään Kriminaalihoitoyhdistyksen ruokia. Eihän tällainen estä suomalaisessa yhteiskunnassa rikollisuutta. Näinpä toteankin, että kun yhtenäisrangaistusjärjestelmä tulee vielä hyväksytyksi, niin kuin se on hallituksen esityksenä, koko rangaistusjärjestelmä on Suomesta lopullisesti vesitetty.

Samanaikaisesti ja tästä johtuen rikollisuuden kasvu on merkittävää. Aivan hiljattain luimme lehdistä, miten voimakkaasti rikollisuus on aivan viime kuukausina lisääntynyt Suomessa, kun poliisin mahdollisuudet tutkia rikoksia ovat merkittävästi heikentyneet. Esimerkiksi tänä päivänä, jos kaupungilla on tilanne, jossa on neljästä viidestä autosta lyöty ikkunat rikki ja viety stereot ym. laitteet, kun soitat poliisiasemalle, he ilmoittavat, että ei heillä ole mitään mahdollisuutta tulla katsomaan, penslaamaan sormenjalkia tai ottamaan muita todisteita, koska he eivät

ehdi näitä asioita tutkimaan. Siihen aikaan, kun minä olin vielä poliisissa, mentiin yhdenkin automurron tapahtumapaikalle, suoritettiin perusteellinen tekninen tutkimus ja pyrittiin tekijä asiaan selvittämään.

Näillä systeemeillä, kun rikollisuus voimakkaasti kasvaa, koska minkäänlaista rangaistusjärjestelmää ei enää tämän jälkeen ole olemassa, kun poliisi ei pysty rikoksia tutkimaan, siitä syntyy kierre, joka johtaa kohtuuttomuuksiin. Minä sanon aivan varmasti, olen sitten minkälainen oraakkeli tai ennustajaekko tahansa, että vielä Suomessa parin kolmen vuoden aikavälillä tulee sekin aika, jolloin tässä asiassa käännetään toiseen suuntaan ja kiireesti, kovalla kiireellä. Se tapahtuu silloin kansalaisten vaatimuksesta. Rikoksen uhreja saattaa olla 12 000 eduskunnan edessä vaatimassa oikeuksiaan ja sitä, että heidän turvallisuudestaan huolehditaan, sekä henkilökohtaisesta turvallisuudesta, että omaisuudensuojastaan.

Mutta näin asia on mennyt nimenomaan tämän eduskunnan aikana. Asialla ovat olleet kuuluisa Louekoski, joka on aikaisemminkin kriminaalipolitiikan perusteita murentanut, hänen hyvänä seuraajanaan sitten ministeri Halonen, enkä niin kovin vastahankaiseksi arvoisaa puheenjohtaja Björkstrandia ole katsonut tässä asiassa, kun olen minäkin lakivaliokunnassa aikani istunut.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi antoi hyvin synkän kuvan Suomen tilanteesta muutaman vuoden kuluttua. Hän tekee erittäin pitkälle meneviä johtopäätöksiä aika pienistä muutoksista, joita on tehty näiden vuosien kuluessa. Totean, että hänellä on erittäin vahva luottamus siihen, että jos ihminen pannaan vankilaan, hän parantuu, tai sitten hänellä on näkemys, että on ihmisiä, jotka eivät parannu riippumatta siitä, mitä heille tekee, joten on yhteiskunnan kannalta parasta, että heidät pidetään siellä mahdollisimman kauan, ehkä koko elämänsä ajan.

Minulla on toinen käsitys. Minä lähdän siitä, että syyt ovat paljon syvemmällä kuin pintapuolisesti voidaan nähdä ja tärkeätä on päästä pinnan alapuolelle, päästä rakentamaan turvallisia, hyviä ihmissuhteita. Tärkeintä on esimerkiksi nuoren ihmisen kohdalla auttaa häntä tilanteeseen, jossa hän

näkee oman elämäntilanteensa ja pystyy lähemään uuteen suuntaan. Ei se tapahdu vankilassa. Se voi tapahtua yhdyskuntapalvelun kautta, josta on ollut puhetta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta ed. Björkstrandille, että yhteiskunnassa on aina rikollisuudesta valtaosa sellaisia henkilöitä, jotka eivät silitelystä tule miksiäkään, ja heidät on pidettävä yhteiskunnasta tietyllä tavalla silloin poissa, vaikka vain senkin vuoksi, että he eivät pääse jatkamaan rikollista toimintaansa.

Minä olen vuosikausia odottanut eduskunnassa, milloin tulee ensimmäinen sellainen vaihtoehtoinen järjestelmä, jolla olisi jotakin syvällistä merkitystä rikollisen psyykeen, niin kuin sanotaan, sillä tavalla, että hän alkaisi miettiä omia tekosiaan ja että siinä olisi mahdollisuudet vaihtoehtoisten toimenpiteiden kautta auttaa hänet ulos rikollisuudesta. Minä en ole yhtään sellaista vielä kuullut. Kaiken lisäksi sellaista on vaikea keksiä, eikä yhdyskuntapalvelu ole mitään muuta kuin rangaistusjärjestelmän vesittämistä.

Ei meillä eikä missään maailmassa pärjätä ilman rangaistusjärjestelmää, mutta Suomesta se on nyt lopullisesti tuhattu, kunhan vielä yksi lakiehdotus menee läpi. Se on aivan selvä asia. Minä toivoisin — en minä toivo sitä, minä pelkään sitä — kun ed. Björkstrand joskus kulkee kahden vuoden kuluttua Kaisaniemen puistossa, ettei hän joutuisi kokemaan tämän tyyppisen rikos- ja rangaistusjärjestelmän seurauksia, jota hän on eduskunnassa koko ajan ajanut.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Björkstrand viittasi vastauspuheenvuoronsa lopussa nimenomaan nuoriin. Ihmettelen tätä sanotaa sen perusteella, että yhdyskuntapalvelu ei koske pääasiallisesti nuoria lainkaan.

Minä henkilökohtaisesti kannatan nimenomaan sitä, että nuorille etsitään todellisia vaihtoehtoisia rangaistuksia, ja suomalainen rangaistusjärjestelmä sinällään ja oikeuskäytäntö ovat muuttuneet oikeaan suuntaan, eli enää ei tuomita useampiin ehdollisiin rangaistuksiin, ja sen jälkeen, kun niitä on riittävästi, henkilö joutuu ensimmäisellä kertaa useammaksi vuodeksi vankilaan.

Mutta nimenomaan yhdyskuntapalvelu ei tule käytännössä koskemaan nuoria lainkaan. Tämä on seikka, jota itse kritisoin myös ja kritisoin yhä edelleen, eli se, että tämä järjestelmä koskettaa nimenomaan, sitaateissa sanottuna, paatuneita rikollisia riippuen tietysti siitä, kuinka paljon heille mahdollisesti löytyy työtehtäviä.

Itse toivoisin nimenomaan sitä, että nuorten osalta etsittäisiin todellisia vaihtoehtoisia rangaistusjärjestelmiä, mutta kuten äsken sainoin, yhdyskuntapalvelu ei tule käytännössä koskemaan nuoria, mutta sen johdostahan nimenomaan lakivaliokunnan mietinnössä on korostettu seurannan ja arviointimenetelmien kehittämistä hyvin nopeasti. Silloin saadaan tällaisia uusia muotoja.

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Olemme jälleen aiheessa, josta on erittäin helppo puhua niin, että toinen puhuu aidasta ja toinen aidanseipäistä. Meille on selvää se, että sen rikoslain kokonaisuusdistuksen, joka nyt on meneillään ja josta tämä lakiesitys on osa, eräänä tarkoituksena on vankimäärien alentaminen, ja se tavoite on tiettyyn määrään asti oikea. Mutta jos se tavoite otetaan itsetarkoitukseksi eli vankimäärien alentaminen hinnalla millä tahansa, silloin ollaan hakoteillä ja siinä suossa, jota täällä väläyteltiin. Tiedämme myös, että meidän järjestelmässämme on nimenomaan suurena puutteena ja ongelmana se, että vaihtoehtoiset seuraamusjärjestelmät puuttuvat. Tätä puutetta nyt osittain pyritään nimenomaan tällä yhdyskuntapalvelukokeilua koskevalla lailla korjaamaan.

Me tiedämme, että vankila ei tänä päivänä palvele sillä tavalla, kuin sen tulisi palvella, mutta yhtä lailla me tiedämme, että kokonaan ei tässä maailmassa koskaan vankeusrangaistuksista päästä, vaikka kuinka humanitaarista ja ymmärtäväistä kriminaalipoliittikkaa tahansa pyrittäisiin toteuttamaan.

Vankilan toiminnassa on epäkohtia, ja sen sijaan, että keskitymme vain siihen, että vankilarangaistus on pahasta, meidän täytyy keskittyä myös siihen, miten korjata vankilan epäkohtia, ja on joitakin lääkkeitä, jotka varmasti purisivat. Eräs sellainen on se, että tänä päivänä useat meidän vankilamme ovat ihan liian suuria. Meillä on myös pieniä vankiloita, joista on hyviä kokemuksia. Näissä on jonkinlaiset ja huomattavasti pa-

remmat mahdollisuudet luoda jossain määrin turvallisia ja läheisiä ihmissuhteita ja saada vankilassa oleva näkemään oma elämäntilanteensa: Lakivaliokunnan puheenjohtaja toteikin, että tämä on tärkeä saada aikaan.

Nimenomaan vankeusrangaistuksen osalta tulisi panostaa siihen, että niillä, jotka on vankeusrangaistukseen tuomittava, on sellainen aika vankilassa, että siellä tulee nimenomaan hoidetuksi ihminen, eikä niin, että hän vain siellä on: Siellä on työtä ja toimintaa ja koulutusta niille, jotka koulutusta tarvitsevat ja annetaan henkilökohtaisesti ohjausta ja valvontaa ja nimenomaan niin, että vangit ovat ihmisiä eivätkä numeroita, niin kuin tänä päivänä valitettavan usein on. Tässä on nimenomaan se alue, jolla voidaan korjata tilannetta niiden ihmisten kohdalla, jotka on rikostensa takia tuomittava vankeusrangaistukseen.

Tämän ohella tulee kehittää edelleen vaihtoehtoisia järjestelmiä. Kun yhdyskuntapalvelujärjestelmää aletaan kokeilla, on erityisen tärkeätä, että vakavasti kiinnitetään huomiota näihin kohtiin arvioinnissa, joihin lakivaliokunta on puuttunut, elikkä niin, että näitä viittä seikkaa, mitkä tässä mainitaan, todella seurataan ja arvioidaan.

Kun kokeilu on ohi, sen jälkeen tulee vakavasti selvittää, miten yhdyskuntapalvelua voitaisiin käyttää ehdollisen rangaistuksen oheisrangaistuksena niin, että se palvelisi myös nuoria. On sanottu, että se ei palvele nuoria ensinnäkään tässä sen takia, että tämä nyt on ehdollisen sijasta. Toisen syyn siihen, että se ei sovellu nuorille, on todettu olevan se, että nuoret eivät ole riittävän pitkäjänteisiä. Mutta on muistettava, että tässä kokeilussa on kysymys 20–200 tunnin pituisesta yhdyskuntapalvelusta. Jos on 20 tuntia tai 100:kin tuntia, ei kovin paljon pitkäjänteisyyttä tarvita, että se yhdyskuntapalvelu pystytään toteuttamaan.

Toisin kuin täällä jotkut aikaisemmat puhujat uskon kyllä siihen, että yhdyskuntapalvelu oikealla tavalla kehitettynä palvelee tietyissä rikostyypeissä ja tiettyjen rikollistyyppien kohdalla. Nimenomaan nuorten kohdalla se voisi olla varoitus, herätyshuuto siitä, että nyt on nuori väärällä tiellä menossa.

Tänä päivänä tilanne on se, että kun niitä ehdollisia tulee, lopulta mätkähtää pitkä vapausrangaistus. Siinä vaiheessa vasta nuori

todella havahtuu, mitä tuli tehdyksi. Tässä olisi semmoinen välivaihe, ja se saattaisi hyvin auttaa nimenomaan siinä oman elämäntilanteen arvioimisessa, jota täällä lakivaliokunnan puheenjohtaja peräänkuulutti. Sen vuoksi yhdyskuntapalvelujärjestelmää tulisi nimenomaan arvioida ja kehittää siihen suuntaan, että se olisi oheisrangaistuksen ehdollisen rangaistuksen rinnalla niin kuin Norjassa ja Tanskassa. Tässä kohden olisi hyvä katsoa, miten voisimme hyödyntää muiden Pohjoismaiden kokemukset.

Yhdyskuntapalvelun ohellahan on käytössä Sovitaan-järjestelmä niissä tapauksissa, joissa toimenpiteistä luopuminen on mahdollista. Tämä järjestelmä on jo nyt osoittautunut varsin hyväksi nuorten rikoksentehtäjäiden keskuudessa. Sen, jos minkä merkitys on juuri siinä, että rikoksen tielle joutunut voidaan ohjata takaisin normaaliin elämään ja pois rikoksista, ennen kuin hänen elämänsä menee kokonaan pilalle ja ennen kuin normaaliin yhteiskuntaan hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi palauttaminen on vaikeata. Se on sitä vaikeampaa, mitä enemmän rikoshistoriaa on takana. Tässä mielessä vaihtoehtojen lisääminen on erittäin tarpeellista ja on erittäin hyvä, että tämä lakiesitys nyt saatiin, vaikka olisi toivonut, että kokeilussa olisi nyt jo ollut tosiaan nuorten yhdyskuntapalvelun mahdollisuus.

Perusteluissa on todettu myös se, että se sopii tietyn tyyppisiin rikoksiin, ja mm. on arvioitu yhdyskuntapalvelun soveltuvan erityisesti rattijuopumustapauksissa. Valiokunnassa keskusteltiin kovasti siitä, käykö esityksestä nyt riittävän selvästi ilmi se, että uudelleen samaan rikokseen syyllistymisen tulisi olla peruste sille, että yhdyskuntapalvelu keskeytetään ja muutetaan ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Tämä ei laista suoraan ilmene, mutta on toivottavaa, että sama rikos uusittuna otetaan ilman muuta sellaiseksi perusteeksi, joka keskeyttää yhdyskuntapalvelun, esimerkiksi nimenomaan rattijuopumukseen syyllistyneiden kohdalla.

Eräs epäkohta tässä esityksessä on valtion ja kuntien välinen kustannustenjakko. Seuraamusjärjestelmästä johtuvat kustannukset ovat olleet tähän asti vahvasti valtion vastuulla. Tämän esityksen luettuaan ja asian tuntijoita kuultuaan ei voi välttyä siltä käsitykseltä, että tässä jakosuhte vinoutuu niin, että kunnille tulee jälleen uusi rasite. Vaikka

asia sinänsä on kuinka hyödyllinen tahansa, ei voi hyväksyä, että tämä asia tulee kuntien kontrolle taloudellisesti.

Täällä puuttui lakivaliokunnan puheenjohtaja myös siihen, että rikollisuuden syyt ovat paljon syvemmällä kuin siinä, mitä tämän päivän keskusteluista on ilmi tullut. Tämä on totta. Mutta ei hän pystynyt samalla kuitenkaan esittämään mitään korjausta siihen, miten nämä syyt voitaisiin poistaa, ja niin kauan kun syyt ovat ja tauti on tallella ja lääkettä ei ole, ei parantumistakaan voi olla. Eräs pullonkaula ja epäkohta, mikä meidän kriminaalipolitiikassamme on, on se, että vapautuneitten vankien ja rangaistuksensa kärsineitten jatkohoitoa ei ole riittävästi. Heillä on erittäin suuria vaikeuksia saada asunto, päästä työhön ja sellaiseen ystävyyksiin, joka ei takaisin rikosten teille heitä veisi.

Vapaaehtoistyön puolella on hyviä kokemuksia kriminaalihuoltotyöstä. Paitsi Kriminaalihuoltoyhdistys, joka yhdyskuntapalvelukokeilussa on varsin keskeisesti mukana, nimenomaan kristillisellä pohjalla jatkohoitotyötä tekevät järjestöt ovat saaneet hyviä tuloksia. Olisikin suotavaa, että kun syitä ja seurauksia pohditaan ja mennään vähän pintaa syvemmälle, muistetaan myös se, mikä merkitys kristillisellä kriminaalityöllä on, ja annettaisiin myös valtion varoja tähän suuntaan. Esimerkiksi Vapautuvien Tuki ry. tekee varsin merkittävää työtä, ja sen toimintaedellytyksiä pystyttäisiin olennaisesti korjaamaan jo muutamilla sadoillatuhansilla markoilla. On pienistä rahoista kysymys, mutta valitettava on se, että juuri näitten pienten rahojen kohdalla valtion budjetti on tiukimmillaan. Sitten, kun tulevat isommat rahasummat, joita on vaikeampi hahmottaa, silloin jo helpommin rahaa liikeneekin.

Jatkohoitoon ja jälkihoitotyöhön tulee erityistä huomiota kiinnittää samalla, kun kehitetään vaihtoehtoisia seuraamusjärjestelmiä. Toivoa sopii, että yhdyskuntapalvelun kokeilun jälkeen täsmällinen, tarkka ja enakkoluuloton avoin arviointi suoritetaan ja arvioidaan ne viisi kohtaa, jotka lakivaliokunta on mietinnössään toivonut ja edellyttänyt arvioitavan. Sen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat korjaukset lakiin ja sen pohjalta kehitetään yhdyskuntapalvelua pysyväksi järjestelmäksi. Näin varmasti päästään myönteiseen tulokseen, mutta siinä tarvitaan sekä kokeilun että vaihtoehtojen ke-

hittämisessä avointa, ennakkoluulotonta ja myös realistista suhtautumista niin, että otetaan huomioon myös se tositilanne, jossa elämme ja jossa rikollisuus kasvaa ja taipumus rikollisuuteen lisääntyy, ellemmme tartu asiaan. Siinä mielessä on väärin ummistaa silmänsä tositilanteelta ja tyytyä vain toteamaan, että vankila ei paranna.

Ed. Kalima: Arvoisa puhemies! Haluaisin edustajalle todeta, että kansainvälisen käytännön mukaan on varsin tavallista käyttää tätä rangaistusmuotoa. Ed. Moilanen kiinnitti huomiota siihen, että nuoret rikosentekijät eivät pidä ehdollista vankeusrangaistusta vankeusrangaistuksena, ja totta onkin, että tutkimuksissa on todettu, että sakorangaistusta usein pidetään ankarampana kuin ehdollista vankeusrangaistusta.

Tässä minusta, kun valiokunta on havainnut näin monia epäkohtia, olisi ollut paikallaan muuttaa lakia eikä jättää esimerkiksi kokeilua sellaiseksi, että se ei kohdistu nuoriin. Ydin olisi ollut juuri kokeilla sitä nuoriin. On mahdollista, että kokeilusta saadaan kovin huonoja tuloksia, jos se kohdistuu erityisesti rikoksen uusijoihin. Tämä minusta on selvää.

Muutoinkin meillä ongelmana on ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamistapa. Vankilassa tulisi paitsi kouluttautua myös tehdä tuottavaa työtä sillä tavoin, että rikoksen aiheuttama vahinko voitaisiin useammin korvata sillä tuloksella, joka vankilassa saadaan aikaan. Näinhän nyt yleensä ei ole. Toivoisinkin, että kun yhdyskuntapalvelua kehitetään, ylärajaa nostetaan ja kiinnitetään erityistä huomiota nuoriin kokeiluun tässä yhteydessä.

Ed. Wasz-Höckert: Rouva puhemies! Taas kerran tästä asiasta keskustellaan tässä salissa ja taas kerran puuttuu kokonaan sana "ehkäisy" keskustelusta. Me on juuri sivistysvaliokunnassa käsittelemme näkemystä, jonka ministeriö on meille antanut siitä, mihin suuntaan koululaitostamme kehitetään. Oppilas, lapsi, nuori puuttuu kokonaan ministeriön papereista. Talousvaliokunta on kiinnittänyt siihen huomiota. Väitän kokemuseräisesti, että jos kuraattori-, kouluterveydenhuolto- ja kasvatusneuvolatoimintaa siinä muodossa voitaisiin kehittää, niin voi-

simme vähentää kriminelliaakteja nuorison keskuudessa huomattavasti.

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Viimeiselle puhujalle totean sen, että ehkäisyssä nimenomaan kouluvaihe on vähän liian myöhäinen. Kysymyshän, kun lähdetään syntyjä syviä hakemaan, on nimenomaan siitä, että lasten ja nuorten kasvatuksessa ei ole enää perinteisiä arvoja perustana ja nuorille ei enää opeteta rajoja. Käsitys oikeasta ja väärästä on himmentynyt. Tässä kohtaa tarvitsemme nimenomaan ehkäisevää työtä. Nyt on sen sijaan kysymys niistä nuorista ja vähän vanhemmista, jotka tarvitsevat sekundaariehkäisyä eli sitä, että eivät jatka rikosten teillä.

Hallituspuolueiden edustaja totesi, kuinka pitäisi lakiesitystä muuttaa. Siinähan se avainkysymys onkin koko tämän eduskunnan aikana ja tämän hallituksen aikana, kun muutokset ovat kiven takana. Ei edes kunnolla saada pieniä teknisiä muutoksia tehdyksi, kun hallituspuolueet pitävät kiinni hallituksen esityksestä niin tiukasti. Vaikka ihan selvästi ollaan yksimielisiä asiasta, kuinka pitäisi olla, niin poliittinen tahto ei riitä sen muuttamiseen. Sen takia on täytynyt tässä tyytyä laihaan sopuun mieluummin kuin lihavaan riitaan. Toivottavaa olisi, että kun hallituspuolueilla on kuitenkin päätösvalta laajasti käsissään, ne myös ryhtyisivät kehittämään vankilaa niin, että siellä tehdään tuottavaa työtä ja koulutetaan vankeja niin, että he mahdollisimman hyvin palaisivat yhteiskunnan hyödyllisiksi jäseniksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

21) Ehdotus laiksi rangaistusmääräyslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 141
Lakivaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Rouva puhemies! Laki-muutos on hyvin lyhyt sinällään, mutta hallituksen esitys sisälsi käytännön elämälle vieraista ominaisuuksia. Tämän johdosta valiokunnassa tätä on saatu yllättäen muutettua nimenomaan sillä tavoin, että laki varmasti toimii paljon paremmin käytännössä. Asianomistaja voi tämän mukaan peruuttaa syyteilmoituksensa vain sinä aikana, kun rangaistusvaatimus on vielä virallisella syytäjällä. Lakiesityksen mukaanhan oli vaihtoehtona vielä se, että peruuttaminen voidaan tehdä silloinkin, kun asia on rangais-tusmääräystuomarilla. Tämä olisi varmasti käytännössä johtanut hyvin monenlaisiin se-kasotkuihin.

Ehkä kaikkein paras tilanne olisi ollut se, että asianomistajan peruutusmahdollisuus olisi ollut se seitsemän vuorokautta, mikä syylliseksi epäillyllä on mahdollisuus vastus-taa rangaistusvaatimusilmoitusta. Katson henkilökohtaisesti, että se, mitä lakivaliokun-ta esittää, käytännössä toimii ainakin paljon paremmin kuin hallituksen esitys olisi toimi-nut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suu-reen valiokuntaan.

22) Ehdotus laiksi auto- ja moottoripyörä-verosta annetun lain 3 ja 14 §:n muuttami-sesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 106

Toivomusaloitteet n:ot 95 ja 108

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39

Ensimmäinen varapuhemies: Kä-sittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 39.

Keskustelu:

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Tässä on kysymyksessä auto- ja moottoripyöräve-ro, jossa hallitus ehdottaa mm. henkilöauto-

jen autoveron alentamista noin 5 prosentilla. Tämä tarkoittaa varsin lievää henkilöautojen vähittäishintojen alenemista.

Valiokunnassa SMP:n puolesta tein ehdo-tuksen, että autoveroa alennettaisiin roh-keammin eli alennettaisiin henkilöautojen autoverotusta 15 prosentilla, mikä tarkoittai-si sitä, että keskihintaluokkaisten henkilöau-tojen ohjevähittäishinnat alenisivat ehkä noin 5 000—6 000 markkaa. Mielestämme tämä on kohtuullista ja vastaa myös niitä ehdo-tuksia ja keskusteluja, mitä menneiden vuosi-en aikana eduskunnassakin on käyty.

Arvoisa puhemies! Tulen aikamani asian toisessa käsittelyssä tekemään valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen mukaiset muutosesitykset.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Kun erilaisissa yhteyksissä on puhuttu auto-veron alentamisesta, niin siinä ajatus, jota vihreätkin ovat voineet kannattaa, on, että autoverotuksesta hiljakseen siirrytään polttoaineverotukseen; autoveroa alennetaan ja polttoaineveroa vastaavalla summalla nostetaan.

Tänä vuonna kuitenkin tapahtuu sillä ta-valla, että autoveron alennus markkamääräi-sesti on huomattavasti suurempi kuin polttoaineveron korotus, eli tämä hallitus, joka kovasti mainostaa haittaveroja, itse asiassa alentaa autoiluun kohdistuvaa verotusta. Si-nänsä olisin minäkin valmiimpi alentamaan autoverotusta huomattavasti enemmän, mut-ta nimenomaan sillä edellytyksellä, että se sitten kompensoitaisiin nostamalla polttoai-neveroa, mitä nyt ei ole riittävässä määrin tehty.

Ed. Vistbacka: Rouva puhemies! Kun pohditaan, mitä käytännössä merkitsee hal-lituksen esitys autoveron alentamiseksi, se ei sinällään palvele ymmärtääkseni sitä tarkoi-tusta, mitä suomalaisessa yhteiskunnassa täl-lä hetkellä pitäisi toteuttaa, eli että auton kiertoa pitäisi pystyä nopeuttamaan. Tällä hetkellä kierto lienee noin 14 vuotta. Näin saataisiin liikenteeseen vähäpäästöisempiä autoja, jolloin myös ympäristökysymykset voitaisiin ottaa paljon paremmin huomioon. Uskoisin, että kokonaisvaikutus suomalai-seen yhteiskuntaan, kun otetaan ympäristö-kysymykset huomioon, olisi positiivinen,

vaikka autoveroa laskettaisiin SMP:n esittämällä tavalla.

Mitä tulee ed. Soininvaaran esitykseen, olen hyvin pitkälle samaa mieltä. Tällä hetkellä olen eri mieltä erästä asiasta. Maailmanmarkkinahinnat kuitenkin raakaöljyn osalta ovat nousseet siinä määrin, että tässä tilanteessa ei olisi ehkä polttoaineverotuksen osalta mitään suurempia korotuksia aiheellista tehdä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

23) Ehdotus laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 163
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

24) Ehdotus mielenterveyslaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 201/1989 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Varsin harvoin on lainsäätäjällä ollut niin vaikeaa tehtävää kuin ainakin mielestäni on ollut nyt käsittelyssä oleva mielenterveyslaki. Lakiin, sen valmisteluun ja käsittelyyn edus-

kunnassa on sisältynyt paljon hyvää, mutta aika ajoin hyvää tarkoittavuudessa on menty mielestäni toisaalta liiankin pitkälle. On vaarana, että se, mitä hyväksi tarkoitetaan, muuttuukin pahaksi tai ainakin jonkin tasoiseksi uhaksi. Laki kokonaisuutena on hyvä. Siinä jatketaan meillä jo itsestäänselväksi tullutta inhimillistä avohoitolinjaa, tuetaan kuntoutusta ja parannetaan ihmisten oikeuksia.

Valiokunta pani ilolla merkille myös sen lain yleisen hengen, että mielen sairauksia pidetään entistä selvemmin luonnollisena osana ihmisten muita sairauksia. Toivottavasti eräänlaisesta masentavasta leimaamisesta päästäänkin eroon myös arkipäivän elämässä.

Mielenterveyden järkkymisen syyt ovat moninaiset, josta syystä myös hoidon tulee olla monimuotoista, eri vaihtoehtoja sallivaa ja uutta etsivää. Mielenterveystyössä syntyy raskaita, pitkiä ja vaativia hoitoja. Tällaisen hoidon tuleekin perustua laajalle yhteistyölle. Tarvitaan mm. sosiaali- ja terveysviranomaisten, työyhteisöjen ja koulujen yhteistyötä. Apua on kuitenkin saatava aina ja apua on saatava ajoissa.

Hoito ja vielä hoidon jälkeen elintärkeä kuntoutuskin on saatava pelaamaan. Todella tärkeätä työelämässä mielenterveyden ongelmista kärsivälle tai hoidon jälkeen sinne palaavalle on kuntoutus ja kaikenlaatuinen tuki. Mielenterveyspotilaiden kuntoutukseen liittyy olennaisesti kysymys työhönkuntoutuksesta. Valiokunta katsookin, että samoin kuin 5 §:ssä edellytetään yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa, tulee mielenterveyspalvelujen järjestämisessä olla yhteistyössä myös työvoimaviranomaisten kanssa, jotta potilaiden työhönkuntoutus voidaan mahdollisimman hyvin hoitaa.

Työelämän mielenterveysongelmien yleisyydessä tarvitaan psyykkistä työsuojelua. Mielenterveystyössä pääpaino on ehkäisevässä työssä, jossa huolehditaan myös kuntoutuksesta. Tämä edellyttää toimivan työnohjauksen luomista. Valiokunta ehdottaakin tästä syystä mielenterveyspalvelujen periaatteita koskevaan 4 §:ään säännöstä toimivan työnohjausjärjestelmän merkityksestä.

Valiokunta lisäsi mielenterveyslain 4 §:ään uuden momentin ja siinä sanotaan: "Mielenterveyspalvelujen antaminen edellyttää toimivaa työnohjauksen järjestelmää." Ihmistä ei

siis saa jättää yksin sen jälkeen, kun hän sairaalasta palaa takaisin työelämään. Eri-tyistä lämpöä valiokunta tunsi potilaiden ja omaisten aktiivisesti toimimaan alkaneita järjestöjä kohtaan. Niille on annettava henkinen tuki, mutta se ei sinänsä yksin riitä, vaan on taattava myös, että ne pystyvät toimimaan. On annettava myös taloudellisesti tukea, lisättävä resurssien mahdollisuuksia.

Hoitoa koskevia päätöksentekoaikoja valiokunta katsoi parhaaksi pidentää, koska hallituksen esityksen mukaiset kahden päivän määräajat ovat suomalaisen järjestelmään ehdottomasti liian tiukkoja. Valiokunnan mielestä lyhyet määräajat eivät saa vaarantaa tutkimuksia eivätkä hoitoa. Valiokunta tarkensi myös joitakin potilaan oikeusturvaa koskevia kohtia.

On muistettava myös, että hallitus valmistelee erityistä lakia potilaan oikeusturvasta, johon sisältyy varmaan myös valiokunnan tärkeänä pitämä potilasasiamiesjärjestelmä. Kaikki on siis hyvin ainakin tähän asti.

Valiokunnan todelliset vaikeudet alkoivat lasten ja nuorten kohdalla. Kaikki me olemme varmaan yhtä mieltä siitä, että lapsilla ja nuorilla tulee olla oikeus saada mahdollisimman ajoissa mahdollisimman hyvää hoitoa. Ongelmana on, kuka ratkaisee ja millä perusteilla hoidon tarpeen, jos lapsi tai nuori hoitoa vastustaa ja on itse sitä mieltä, että kysymys on vain murrosiän ohimenevästä kasvuhäiriöstä.

Muistattekko muuten, kuinka vaikeata oli kasvaa aikuiseksi? Onko nyt liian uskaliaista, että yksi ammattiryhmä, lääkärit, saavat vallan riistää lapsilta ja nuorilta tärkeimmän eli vapauden? Lastensuojelun kauttahan meillä on ollut selvät pykälät ja menettelyt sen varalle, jos on tarpeen mennä niin rajuun ratkaisuun, että lapsi tai nuori on pakolla otettava huostaan ja hoitoon. Suuria ongelmia ei tietävästi ole ollut. Ketään ei ole jätetty heitteille, vaan kaikki ovat saaneet hoidon, mielestäni asiallisen hoidon.

Nyt vaadittiin uuden väylän avaamista lääkäreiden kautta. Lääkäriellä olisi oikeus vastoin lapsen tai nuoren, jopa hänen vanhempiansa yhtenevää tahtoa sulkea lapsi tai nuori mielisairaalaan muunkin kuin selvän mielisairauden takia. Tuo ”muukin kuin mielisairaus” on siis vakava mielenhäiriö. Mitä sitten on ns. vakava mielenhäiriö? Siihen on lääketieteen lähtökohdista valio-

kunnan mietinnössä pyritty antamaan vastaus.

Pelottavaa on, jos Suomi tulee maailmalla tunnetuksi maana, jossa perheen kriisit ratkaistaan lähettämällä perheen usein puolustukyvottomin jäsen eli lapsi mielisairaalaan, jopa aikuisten mielisairaiden sekaan suljettuihin tiloihin. Sama vaara on huumenuorilla, tilapäistä elämänahdistusta kokevilla taikka syömälakkoon menneillä.

Jos olette koskaan astuneet mielisairaalaan ja sen suljetulle osastolle, olisitte kanssani varmaan samaa mieltä, että syömälakon tehnyt taikka vanhempiansa vastaan kapi-noiva taikka huumeita käyttävä lapsi tai nuori, joka sinne laitetaan, ”menettää hermonsa” ehkä jo ensimmäisenä päivänä. Tulokas, juuri tuo lapsi tai nuori, on väistämättä kiinnostuksen kohde niin fyysisesti kuin psyykkisesti myös suljettuun laitoshoitoon oleellisesti liittyvien kielteisten lieveilmiöiden keskellä.

Sairaan lapsen tai nuoren aito auttamishalemme ei yksin riitä, kun Suomessa ei ole heille erityisesti tarkoitettuja paikkoja. Tämä laki ei sitä edes vaadi. Paikkoja onkin vain sosiaaliväylää edettäessä eikä sielläkään tarpeeksi. Huumenuorten asia on tärkeä, mutta siihen tulisi löytää aivan uudet keinot sekoittamatta sitä tähän mielenterveyslakiin. On ymmärrettävää, että pyritään löytämään muitakin keinoja auttaa lasta ja nuorta kuin sosiaalilautakunnan huostaanotto. On ihmisryhmiä, jotka eivät ole koskaan asioineet sosiaaliviranomaisissa tai tuntevat pelkoa ja epäluuloa. Lääkäriä heidän on helpompi lähestyä. Tämä on toisaalta totta, vaikka se varsinkin meistä, jotka olemme tottuneet luottamaan sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisiimme, tuntuukin käsittämättömältä ja tekee jopa kipeää. Aikuisten ennakkoluulojen nimissä ei kuitenkaan saa lapsia ja nuoria vaarantaa. On saatava jatkossakin sosiaali- ja terveysviranomaiset yhteistyöllä huolehti-maan lapsistamme ja nuoristamme.

Nurisematta hyväksyin edustajien halun auttaa lapsia ja nuoria ja kovalla ponnistuksella saatoinkin jopa ymmärtää pakkoauttamisen. Mutta sitä en enää ymmärtänyt enkä hyväksynyt, että on vaarana, että Suomi joutuu maailmalla ihmisoikeuksien polkijaksi. Miksi ei varovaisempi tie olisi kelvannut? Samoin en ymmärtänyt, miksei suostuttu lisäämään lakiin säännöstä, jolla viranomai-

set velvoitetaan järjestämään lapsen ja hänen vanhempiensa kuuleminen varsinkin, kun poistettiin pakkohoitopäätöksen teosta vanhempien suostumus. Ketä olisi häirinyt kuulemistilaisuuden järjestäminen? Jos vanhemmat eivät halua tulla kuulluiksi tai jos heitä ei tavoiteta, hoito ei mielestäni mitenkään vaarantuisi.

Vieli eräs asia, jota en ymmärtänyt. Miksi ei sallittu lasten muutoksenhakua. Väite, että se hoituu itsestään tai on turha, ei ole riittävä. Viranomaisemme ovat varmaan luotettavia, mutta ihmiselle mikään ei ole niin tärkeää kuin vapaus. Jos turhaa paperinpyöritystä halutaan vähentää, kohteita löytyy yllin kyllin muualtakin. Jos ihmiseltä viedään vapaus, yksikään paperi ei ole silloin turha. Jos on pienikin toivo erehdyksestä, hetken mielenhäiriöstä, mistä tahansa, tavoitteena tulee kuitenkin olla aina lapsen tai nuoren pääsy muiden joukkoon.

Vieli muutama sana menettelytavoista. En ole itse niitä ihmisiä, jotka hallitsevat kansainvälisen oikeuden kaikkine koukeroineen, mutta tunsin hämmennystä siitä, että vaikka kuulimme yli 70:tä asiantuntijaa lähes vuoden aikana talousvaliokunnassa, kukaan asiantuntijoista ei valiokunnassa selkeästi sanonut, että mahdollinen lasten pakkohoidon lisäys on kansainvälisten ihmisoikeussäännösten vastainen. Selitys ei voi olla se, että hallituksen esityksessä lisäystä ei ollut. Siitä puhuttiin koko talven ja sitä aktiivisesti ajettiin jo valtioneuvostovaiheessa. Ministeriökin kävi lopuksi pakkohoitolisäystä kannattamassa, mutta ei varoittanut sanallakaan oikeusturva-asiasta. Erityisen tärkeää mielestäni varoittaminen on, kun lähdetään muuttamaan hallituksen yksimielistä esitystä.

Minusta meillä kansanedustajilla, joista suurin osa on kansainvälisen oikeuden maalikoita, on oikeus vaatia lakiehdotusten ja niiden muutosehdotusten ongelmien tuomista reilusti esiin jo käsittelyvaiheessa. Epävirallisia jälkikäden viestejä, kuiskutteluja toki me kaikki saimme, varsinkin valiokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, mutta se onkin sitten jo taas eri juttu.

Arvoisa puhemies! Mielenterveyslain mietintö on nyt kuitenkin tehty. Sovittamat näkemyserot ovat äänestään muotonsa saaneet. On eduskunnan vuoro ratkaista tämä asia. Nyt näitten suljettujen ovien aika on ohi. Nyt voivat kesken valiokuntatyön

tiedotusvälineitä kosiskelleetkin sanoa ääneen kantansa ilman kuiskutteluja. Jos eduskunta kuitenkin hyväksyy suuresti kunnioittamani talousvaliokunnan mietinnön muuttamattomana, on suomalaisen lapsen ja nuoren, erityisesti sairaan lapsen ja nuoren, oikeusturvaa maassamme mielestäni syvästi loukattu.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Arvoisa puhemies! Lausun aluksi valiokunnan puheenjohtajalle hänen sapekaista terveisistään huolimatta tunnustukseni samoin kuin valiokunnan jäsenille siitä, että hallituksen esitys mielenterveyslaiksi ja siihen liittyvä kansanterveyslain muutos on varsin syvällisen ja seikkaperäisen valiokuntakäsittelyn jälkeen nyt ensimmäisessä käsittelyssä. Mielenterveyslain uudistaminenhan liittyy oleellisesti ensi vuoden alussa voimaan astuvaan erityissairaanhoitolainsäädäntöön, joten tältä osin tällä lakiesityksellä ja sen käsittelyllä alkaa olla käytännön kannalta jo jonkin verran kiire.

Mielenterveyslaki täyttää erikoissairaanhoitolain säätämällä toteutettavaa erikoissairaanhoidon uudistamista mielenterveystyötä koskevilla erityissäännöksillä. Mielenterveystyö ulottuu hallinnollisten rajojen yli. Erikoissairaanhoidon lisäksi laki luo puitteet perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon mielenterveyspalvelujen kehittämiseksi sekä voimavarojen tarkoituksenmukaiselle ja taloudelliselle käytölle. Uuden mielenterveyslain aikaansaaminen on kestänyt varsin kauan. Jo vuonna 1975 eduskunta käsitellessään mielisairaslain osittaisuudistusta edellytti, että mielisairaslain kokonaisuudistus olisi saatava aikaan mahdollisimman pian. Jo tuolloin asetettiin painopiste mielenterveystyön häiriöiden ennalta ehkäisyyn ja niiden varhaiseen hoitoon saamiseen.

Aikaisempien osittaisuudistusten jälkeen psykiatrisen sairaanhoidon uudistamista on sosiaali- ja terveydenhuollossa selvitetty perusteellisesti eri komiteoissa ja toimikunnissa sekä lukuisissa työryhmissä. Kun viimein erikoissairaanhoitolain toteuttaminen lähti toteutukseen, käytiin, saatiin myös vauhtia uuden mielenterveyslain aikaansaamiseksi.

Mielenterveystyön palvelujärjestelmän lähtökohtana on perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon valmiuksien ja toimintojen kehittäminen ensiasteisiksi yksiköiksi myös

mielenterveysongelmien käsittelyssä. Mielenterveystyön toteuttaminen ja kehittäminen edellyttää myös kiinteää ja suunnitelmallista yhteyttä psykiatrisen erikoissairaanhoidon järjestelmään. Erikoissairaanhoidolaki mahdollistaa psykiatrisen aluevastuutoiminnan.

Mielenterveyslaki asettaa myös selkeästi toiminnallisen painopisteen avohoidon suuntaan. Uusi laki tuo tullessaan myös uusia arkikieleen jo sopeutuneita käsitteitä. Mielisairaanhoidon käsite on korvattu mielenterveystyön käsitteellä ja kohdealuetta on laajennettu koskemaan myös sosiaalisen ja fyysisen ympäristön olosuhteita.

Mielenterveystyöllä tarkoitetaan yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä sekä mielisairauksien ja muiden mielenterveyden häiriöiden ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä. Mielenterveystyö jaetaan rakentavaan ja ehkäisevään sekä korjaavaan toimintaan. Mielenterveystyöhön kuuluu myös väestön elinolosuhteiden kehittäminen siten, että ne tukevat mielenterveyspalvelujen järjestämistä, ehkäisevät ennalta mielenterveystyön häiriöitä ja edistävät muutoin mielenterveystyötä. Näitä seikkoja onkin valiokunnan mietinnössä ansiokkaasti korostettu.

Tärkeä osa mielenterveystyötä on mielenterveyspalvelujen tuottaminen. Nämä palvelut ovat perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon palveluja, joita kaikkia tuotetaan oman erikoislainsäädäntönsä mukaisesti. Vastuu mielenterveyspalvelujen järjestämisestä säilyy edelleen kunnalla kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan. Palvelujen järjestämisessä on otettava huomioon tarkoituksenmukainen hoidon porrastus. Tavoitteena on, että palvelut muodostavat eheän toiminnallisen kokonaisuuden.

Kansainvälisissä yhteyksissä on erityisen voimakkaasti korostettu yksilön oikeusturvan toteuttamista. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus määrittää tahdostaan riippumatta mielisairaanhoidon otetun henkilön oikeusturvan toteutumisen edellytyksiä. Ihmisoikeussopimus sekä Euroopan neuvoston antama suositus tahdosta riippumatta hoitoon otetun henkilön oikeudellisesta suojasta on otettu huomioon mielenterveyslain valmistelussa. Myös asian käsittelyssä talousvaliokunnassa on juuri näihin kansainvälisiin vaikutuksiin kiinnitetty erityistä huomiota,

kun valiokunnan mietintöäkin olen opiskellut.

Potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvien oikeuksien ja periaatteiden määrittämisen tärkeys korostuu nimenomaan mielenterveystyössä. Valmisteilla olevaan potilaan oikeuksia koskevaan lakiin, johon puheenjohtaja Lindrooskin täällä viittasi, on tarkoitus sisällyttää myös mielenterveyspotilaiden asemaa koskevia perussäännöksiä.

Tahdosta riippumatta annettavaan hoitoon määrääminen merkitsee puuttumista yksilön henkilökohtaiseen vapauteen. Tämän vuoksi on tärkeää, että toimenpiteen aineelliset edellytykset säädetään laissa täsmällisesti ja mahdollisimman yksiselitteisesti. Erityisen tärkeää on muutoksenhaun kautta toteutuva oikeusturva.

Juuri nämä kysymykset, kuten puheenjohtajankin puheenvuorosta kävi ilmi, ovat muodostuneet mielenterveyslain valiokuntakäsittelyssä kaikkein visaisimmiksi. Perusteellisen asiantuntijakuulemisen jälkeen valiokunta on tehnyt hallituksen esitykseen eräitä tarkistuksia, jotka mielestäni edesauttavat lain järkevää soveltamista ja parantavat tahdonvastaiseen hoitoon otettavan oikeusturvaa.

Pidän mm. valiokunnan muutoksia 8 §:ään perusteltuina ja sosiaali- ja terveysministeriön virallisen, reilun sekä kirjallisesti ilmoitetun kannan mukaisina. Tässä suhteessa en voi ymmärtää puheenjohtaja Lindroosin äskeistä toteamusta. Ministeriön virallisiin asiantuntijalausuntoihin se ei ainakaan voi perustua. Myöskään hänen huolensa siitä, että Suomi tässä joutuisi joksikin ihmisoikeuksien rikkurimaaksi, ei mielestäni eikä ministeriön lakiasiantuntijoiden mukaan ole perusteltua silloin, kun lasten parasta tässä laissa ja muutosesityksessä tarkoitetaan.

Tässä yhteydessä haluan todeta myös, että hallitus varmastikin ryhtyy lisäksi valiokunnan mietinnössään edellyttämiin toimenpiteisiin myös nk. huumenuorten vastoin tahtoa tapahtuvan hoidon pikaiseksi järjestämiseksi Suomessa ottaen huomioon mm. Ruotsista saadut kokemukset sekä huumenuorten auttamistyössä toimivien vapaiden kansalaisjärjestöjen kokemukset ja näkemykset.

Mielenterveyslaki on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti erikoissairaanhoidolain kanssa eli ensi vuoden alusta alkaen. Aikataulu tulee olemaan erittäin kireä. Lain

asianmukainen voimaan saattaminen edellyttää erityisesti kunnalliselta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmältä joustavuutta ja uusien yhteistyömuotojen käynnistämistä. Kunnallisen itsehallinnon tehostamispärimykset näkyvät erityisen selvästi erikoissairaanhoidon lainsäädännön voimaan saattamisessa. Mittava lainsäädännöllinen ja hallinnollinen uudistus on pääosin saatettu voimaan ilman valtiovallan yksityiskohtaista ohjausta. Myöskään mielenterveyslain voimaan saattamisessa ei tullut tarvitsemaan aikaisemmin niin tavanomaiseksi muodostunutta keskusvirastojen sitovaa normiohjausta. Toivomukseni onkin tässä yhteydessä, että kunnallinen sosiaalihuolto ja terveydenhuolto ottavat myös mielenterveyslainsäädännön uudistamisen yhteydessä kunnallista itsehallintoa tehostavan haasteen tuloksiin johtavalla tavalla vastaan.

Uuden mielenterveyslain voimaan saattaminen asettaa myös haasteita toisaalta valtiovallalle. Psykiatrian koulutusta lisäämällä ja riittävien voimavarojen kohdistamisella mielenterveystyöhön mahdollistetaan toimivan mielenterveystyön toteuttaminen maassamme.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uudessa mielenterveyslakiluonnoksessa on yksi erittäin huono muutos ja yksi katastrofaalisesti puuttuva kohta. Huono muutos on 8 §:ssä, missä laajennetaan nuorten alle 12-vuotiaiden ihmisten kohdalla tätä pakkohoitokriteeriä. Se tulee lisäämään pakkohoitopäätöksiä, ja sillä on monta kielteistä vaikutusta.

Ministeri kuitenkin sanoi, että oikeusturvaa olisi parannettu. 24 §:än tulisi liittyä nuoren ihmisen valitusoikeus ja kuulluksi tulemisen oikeus. Sitä ei ole saatu mukaan tähän lakiin. Jos se menee tällaisena läpi, niin jos nuori, joka joutuu vastoin tahtoaan hoitoon, valittaisi esimerkiksi ihmisoikeustuomioistuimelle, Suomeen automaattisesti tulisi jokaisessa tapauksessa kovat sakot näistä. Näin on lausunut esimerkiksi oikeusneuvos Leif Sevón, joka on kansainvälisten ihmisoikeusasioiden erikoistuntija. Minä pyytäisin ministeriltä täsmennystä tältä kohdilta.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Miettinen kertoi

opiskelleensa valiokunnan mietintöä tarkkaan ja sanoi, että siellä oli otettu asiantuntevasti kantaa Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien sopimukseen. Täytyy todeta, että valiokunnan mietinnössä siitä ei ole sanaakaan, mutta vastalauseessa sitä vastoin olisi ollut ihmisoikeuksista ja lapsen oikeuksista aika tarkkoja selostuksia, joten ehkä olisi kannattanut tutustua myös vastalauseiden sisältöön.

Ministeri totesi, että mietinnön muoto laille parantaa oikeusturvaa. Tosiasiassa tässä luodaan kaksi erilaista tietä lapsen vastentahtoiselle hoidolle Suomessa. Toinen tie on lastensuojelulain kautta, jossa lapsen oikeudet turvataan, häntä kuullaan, hänellä on puhe- ja valitusoikeus. Toinen on valiokunnan niukan enemmistön mielenterveyslaille antama muoto, jossa yhden lääkärin päätöksellä lapsi voidaan vasten tahtoaan sulkea suljetulle osastolle hoitoon, ilman että häntä itseään kuullaan asiassa. Lapsen itsensä kuuleminen olisi erityisen tärkeää, kun nimenomaan siinä voisi tulla esille niitä asioita, jotka lapsen perheyhteisössä tulevat vaarantamaan hänen tulevan kehityksensä. Mielestäni tämä esitys ei millään tavalla paranna lapsen oikeusturvaa.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Miettiselle toiteaisin, että ensinnäkin olen aivan samaa mieltä, mitä edellä edustajat Andersson ja Mönkäre toivat esiin.

Nimenomaan komiteamietinnöstä ja komiteoiden työskentelystä: Toivottavasti näiden komiteoiden työskentelystä ei voida sanoa aivan samaa, mitä pääjohtaja Saarinen sanoi parlamentaarisen rautatiekomitean mietinnön tuloksista. Hän arvioi tyhjäksi aika lailla sen todellisuuden kannalta, mikä se olemassa oleva todellisuus on, sen mitä mietinnön sisältö on.

Mitä tulee oikeusturvaan, johon on erityisesti kiinnitetty huomiota ministerin mielestä, niin potilaan oikeuksia turvaavan lainsäädännön luonnos ei ainakaan viime keväänä sisältänyt minun mielestäni mitään mielenterveyspotilaan todellista oikeusturvaa parantavaa seikkaa.

Kansainvälisestä ihmisoikeussopimuksesta on todettu sekä perusteluissa että ministerin suulla, että valmistelussa tämä asia on otettu

huomioon. Mutta onko sillä ollut vaikutusta lain laadintaan, on jo toinen asia.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Anderssonin ja ed. Mönkäreän puheenvuorojen perusteella. Ensinnäkin ed. Andersson korosti, että kansainvälisen lasten oikeuksien asiantuntijan Sevónin mukaan näistä tulisi oikeustapauksia. Kiinnittäisin huomiota siihen, että asiantuntijana valiokunnassa ei ole tätä kyseistä henkilöä ollut. Muuta kautta on tullut tietoja, ettei tällä ole merkitystä YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen noudattamiseen ja sen ratifiointiin.

Ed. Mönkäre puhui kuulemisesta. Kyseessä ei ole yhden psykiatrin tekemä päätös, vaan tarkkailuajan lapsi on osastolla, jossa koko työryhmä keskustelee ja puhuu hänen kanssaan. Hänellä kuten myös vanhemmilla on siinä yhteydessä täysi oikeus tulla kuulluksi. Heitä kuullaan. Sen takia valiokunta tarkkailuajan pidensi neljään vuorokauteen.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Arvoisa puhemies! Pari kommenttia tai vastausta. Valiokunta on saamani selvityksen ja myös valiokunnan mietinnön mukaan selvittänyt valitusmenettelyasian. Sehän oli nimenomaan ed. Soininvaaran voimakkaasti esille ottama asia, johon hän varmasti puheenvuorossaan puuttuukin. Sen mukaan valiokunta on ratkaisunsa tehnyt. Ainakin mietinnössä, joka minulla on käytettävissäni, ed. Mönkäre, sivulla 8 toisessa kappaleessa käsitellään noita kansainvälisiä sopimuksia, niiden ratifiointia jne. En tältä osin ymmärtänyt hänen kysymystään.

Ed. Kauppinen toteaa, että potilaan oikeuksia koskeva lainsäädäntöhän on vasta valmisteluvaiheessa ministeriössäkin, joten mitään valmista hän ei ole voinut nähdä, kun en minäkään tiedä, mikä tulee olemaan lopputulos. Oikeusturvaan ja valitusmenettelyyn liittyvät asiat ovat keskeisesti esillä siinä versiossa, joka meillä ministeriössä on parhaillaan meneillään.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On kysymyksessä, niin kuin esiin on tullut, vakava asia. Mutta on muistettava, että vaakakupissa on toisaalta yksilönvapaus sekä lapsen oikeusturva, mutta toisella puolella vaakakupissa on lapsen

oikeus hoitoon silloinkin kun hän itse ei ymmärrä hoidon tarvetta tai edes hänen vanhempansaakaan eivät sitä ymmärrä. Me tiedämme hyvin, että näissä sairauksissa on kysymys myös siitä tilanteesta, jolloin ihminen, myös lapsi, on mitä vakavimmin hoidon tarpeessa ilman, että hän itse ymmärtää hoidon tarvetta.

Niin toivottavaa kuin onkin, että mahdollisimman harvoin on kysymys siitä tilanteesta, että lapsi joutuu vasten tahtoaan hoitoon, niin me tiedämme, että inhimillisyyden nimissä on tietyissä tilanteissa lapsi saatettava hoitoon siitä huolimatta, että hän ei itse näe hoidon tarvetta. Valiokunnan mietinnössä on selvästi tullut esiin se, että pakkohoitotilanne on se viimeinen tilanne, mutta että sitäkin tarvitaan. Olisi toivottavaa, että nimenomaan tässä käsittelyssä otetaan huomioon myös lapsen oikeus hoitoon, oikeaan aikaan ja oikeassa hoitopaikassa. Samalla vakavasti otetaan huomioon myös ne puutteet, joita meillä tänä päivänä lasten ja nuorten hoitolaitosten ja avohoidon osalta on.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin ed. Moilasan puheenvuoroon. Lapsen oikeutta saada hoitoa, jota hän tarvitsee, ei ole missään vaiheessa estetty. Lastensuojelulain ja sosiaalitoimen toimien mukaan tähän on ollut mahdollisuus.

Nyt avattiin uusi tie, jota ministeri Miettinen puolusti. Olen erittäin pahoillani, jos sosiaali- ja terveysministeri tässä salissa ei arvosta riittävästi perhekuntoutuksen, perheterapian, perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön merkitystä. Tässä vaiheessa tämän lakimuutoksen myötä, joka on tehty ehkä perheiden suojelemiseksi, joissa on vaikeuksia ja jotka ehkä haluavat siivota lapsensa pois kulisista, mahdollistetaan se, että lapsi ei kuntoudu, ei parane, mutta perhe voi pitää kulissinsa pystyssä. Mikäli sosiaalitoimenpitein puututtaisiin perheen olosuhteisiin, elämään, voitaisiin auttaa koko perhettä, jossa kaikki jäsenet ovat ehkä sairaita.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan oikein, ministeri Miettinen, valiokunnan mietinnössä todetaan, että tahdosta riippumattomassa hoidossa on olennaista noudattaa kansainvälisiä sopimuksia. Sen jälkeen mietinnössä luetel-

laan ne sopimukset, mutta ei sanallakaan sanota, miten lakiesitys suhtautuu näihin sopimuksiin.

Ed. Moilaselle voin todeta sen, että lapsen kuuleminen ei merkitse sitä, että päätösvalta asiassa siirtyisi lapselle. Lapsen kuuleminen on tärkeää tämän tyyppisissä asioissa sen takia, että perheen ongelmat siinä kuulemisessa tulevat myös lapsen näkökulmasta esille. Jos vain vanhempia kuullaan tai jos ei kuulla ketään, niin lapsen elämänolosuhteisiin ei voida puuttua millään tavalla.

Täytyy muistaa, että tässä valiokunnan niukan enemmistön laille antamassa muodossa laajennetaan pakkohoitoa muunkin kuin mielisairauden perusteella tapahtuvaksi. Me hyväksymme kaikki pakkohoidon mielisairausten perusteella. Tässä lapsen pakko-hoito tulee mahdolliseksi myös vakavan mielen-terveyden häiriön perusteella, aikuisen ei.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Miettiselle sanoisin, että todella tiedän, että potilaan oikeusturvaa säätelevä lakiluonnos on lähetetty lausuntokierrokselle, ja sille kierrokselle lähetettäessä ei kyllä mielen-terveyspotilaan asioihin kajottu minkään vertaa. Toivoa sopiikin, että nyt täällä käytävä keskustelu antaa myöskin pontimia mielen-terveyspotilaan oikeusturvan parantamiseen siinä lainsäädännössä. Mutta olisin nähnyt, että se olisi kuulunut kyllä varsin luontevasti nimenomaan tähän lainsäädäntöön, koska on kyse erityistapauksesta.

Toisaalta hallituspuolueen edustaja, ed. Rajamäki on jo oikeastaan maasta taivaa-seen julkisessa sanassa kehunut potilaan oikeusturvaa suojaavan lainsäädännön. Jos se sen luonnoksen pohjalta on laadittu, minusta on kyllä aika lailla fiasko koko luonnos, siinä ei kyllä kovin kehumisen sanaa ole.

Edellä jo tulikin esiin, että meidän täytyy muistaa koko ajan se, että lapsen sairaus on lähes poikkeuksesta oire perheen psykopatologiasta. Meillä täytyisi olla välineitä puuttua perheen psykopatologiaan. Useimmiten nämä välineet kajota statukseltaan korkeassa asemassa oleviin perheisiin puuttuvat. Alemmalla tasolla oleviin perheisiin voidaan mennä sosiaalisin toimin jne. ja päästä vaikuttamaan siihen, mutta niihin perheisiin, joilla ei ole sosiaalisia toimeentulovaikeuksia, ei päästä puuttumaan nykyisin keinoin.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Arvoisa puhemies! Ainakaan itse en ole perhekuliisien tai vastaavien syiden johdosta, kun ministeriössä asiaa on käsitelty, tätä lisäystä ollut suosittamassa, vaan nimenomaan sen johdosta, että minusta se on ollut lapsen, jonka mielen-terveys on järkkynyt, auttamiseksi tarkoitettu ja välttämätön ja täydentää muuta lainsäädäntöä, joka on meillä voimassa tällä hetkellä jo. Tässä tapauksessa tämä ei ole ainutkertainen. Ruotsin esimerkit omalta osaltaan, kun sieltä soveltavin osin otamme kokemuksia, tukevat myös 8 §:n 2 momentin mukaan ottamista.

Ed. Kauppiselle totean, että se oli luonnos siinä vaiheessa, kun se oli lausunnolla. Potilaan oikeuksia koskeva lainsäädäntö on elänyt edelleen, se on jalostunut, ja sitä edelleenkin työstetään ja hiotaan ja otetaan huomioon mielen-terveyslain valmistuttua myös siinä olevat asiat.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vastamäelle sanoisin, että valiokuntakäsittelyssä tämä 8 §:n muutos, joka merkitsee erillispykälää nuoria varten, tehtiin siinä vaiheessa, että sen jälkeen ei kuultu enää asiantuntijoita valitus- ja kuulustelumisoikeuksista. Asiaa ei ole selvitetty valiokunnassa, ja vaadinkin, että suuressa valiokunnassa kuullaan asiantuntijoita vielä tästä asiasta, koska tämä on mielestäni, jos se jää tällaiseksi, erittäin vahingollinen pykälä.

Ed. Puiston näkemyksestä, että tästä saat- taan jossain määrin tulla pakkopykälä, jolla voidaan siististi siivota pois rettelöivä, hankala nuori perheestä ilman, että perheen asiat tulevat selvitettyksi, totean, että tästä on muista maista, mm. USA:sta, hyvin pelottavia esimerkkejä. En tarkoita, että tätä tietoisesti käytettäisiin tällä tavoin väärin, mutta täytyy muistaa, että väljennetty hoitopykälä ei koske pelkästään niitä, jotka päättävät pakkohoidon jatkamisesta, vaan se koskee myös kaikkia lähetäviä lääkäreitä, jotka lähettävät tarkkailuun nuoria ihmisiä. Siinä ei ole mitään erikoislääkäreitä, vaan kuka tahansa laillistettu lääkäri voi lähettää tarkkailuun, ja pykälä koskee myöskin näitä, ja siinä saattaa tapahtua kaikenlaista, joka ei kestä päivänvaloa myöhemmin.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin ed. Puiston pu-

heenvuoroon sikäli puuttua, että olen ihan samaa mieltä, että kaikki lastensuojelun keinot elikkä perheterapia ym. ovat tarpeen silloin, kun on kysymyksessä mielenterveyden häiriöt. Nykyaikana kyllä entistä enemmän paneudutaan näihin. Kun meillä oli koulutuspoliittinen selonteko valiokunnassa käsittelyssä, siinä painotimme nimenomaan, että mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mielenterveydellisiin kysymyksiin tulee myös sillä puolella puuttua. Varmasti kehitystä siinä tulee tapahtumaan.

Ed. Andersson otti esille, että saatetaan väärin perustein ohjata nuoria, kun heistä halutaan päästä eroon, ja hän otti Mikkolan lausunnon, että Newsweekin artikkelissa kerrotaan, että Amerikassa tapahtuu näin. Kyllä luotan suomalaisen lääkärimoraaliin, että he hoitavat asiansa mahdollisimman hyvin ja katsovat ne kriittiset tapaukset, jolloin nuoret ohjataan siihen tarpeelliseen hoitoon, joka on heidän itsensä kannalta erittäin tärkeä.

Minusta tuntuu, että ed. Claes Anderssonkin on itsekäs omassa persoonassaan, kun hän ei halua nähdä nuorten hätää ja mikä tilanne on silloin, kun hänet täytyy ohjata sairauden vuoksi hoitoon. Nyt puhutaan jostakin täysin muusta asiasta kuin nuoren terveydestä ja siihen liittyvistä ongelmista.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lapsen oikeutta hoitoon loukataan vakavasti sillä, että oikeusturvan ja vapauden nimissä jätetään lapsi hoitamatta silloin, kun hän kipeästi hoitoa tarvitsee. Tähän mennessä on käytännössä useita esimerkkejä niistä nuorista, jotka ovat jääneet vaille kipeästi tarvitsemaansa hoitoa sen vuoksi, että ei ole toteutettu ns. pakkohoittoa. Lapsen sairaus on päässyt pahentumaan hoidon puutteen vuoksi, on aiheutettu pysyviä vaurioita ja jopa pilattu nuoren tulevaisuus. Näitä kokemuksia minulla on ympäristöstäni, kun olen juristina joutunut seurauksia hoitamaan. Tässä nimenomaan on eräs sellainen kohta, joka täytyy vakavasti harkita silloin, kun harkitaan tasapainotusta vapauden ja ihmisen välttämättömän hoidon välillä. Silloin toivottavaa on, että ei ratsasteta virheellisellä oikeusturvalla ja virheellisellä vapaudella.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Sen verran vielä, kun pu-

heenjohtaja Lindroos viittasi ristiriitaisiin lausuntoihin ja ehkä tarkoitti myös sosiaali- ja terveysministeriötä, haluan todeta, että lainsäädäntöneuvos Mikkola, jonka nimi keskustelussa on mainittu, ei ole toiminut sosiaali- ja terveysministeriön virallisena asiantuntijana, hän ei ole neuvotellut mm. minun kanssani, hän on esiintynyt yksityishenkilönä ollessaan valiokunnassa kuultavana. Sen sijaan lainsäädäntöneuvos Kärkkäinen sekä apulaisosastopäällikkö Eskola ovat edustaneet STM:n virallista kantaa.

Kun valiokunta mielestäni on hyvin tiukasti ja onnistuneella tavalla 8 §:n hoitoon määrittämisen edellytykset määritellyt lain tasolla todeten, että ”alaikäinen voidaan määrätä tahdostaan riippumatta psykiatriseen sairaalahoitoon myös, jos hän on vakavan mielenterveydenhäiriön vuoksi hoidon tarpeessa siten, että hoitoon toimittamatta jättäminen olennaisesti pahentaisi hänen sairauttaan tai vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi”, niin kyllä asia minusta on niin tarkasti ja tiukasti tässä rajattu, että sentapaiset väärinkäytökset, joihin ed. Andersson minusta tällä kertaa epäonnistuneesti viittasi, eivät voi tulla kysymykseen Suomessa.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoroni jo aiemman ministeri Miettisen puheenvuoron perusteella, kun hän totesi, että 8 §:n 2 momentti on perusteltavissa Ruotsin kokemuksella. En voi ymmärtää tätä muuten, kuin että hän viittasi Ruotsin narkomaanien pakkohoitolakiin. Tällä 8 §:n 2 momentilla ei ole mitään tekemistä Ruotsin narkomaanien pakkohoitolain kanssa. Se laki on täysin erilainen laki, jossa hoito annetaan täysin erillisissä, oman hoitoideologian laitoksissa, joissa on erityisesti perehdytty narkomaanien hoitoon ja joissa hoitoaika on vähintäänkin puoli vuotta, nuorten kohdalla useimmiten vuosi, ja siitä hoidosta on saatu hyviä kokemuksia.

Ed. Moilaselle voi todeta, että ei tässä maassa ole puuttunut välineitä lasten ongelmien kohdalla. On ollut osaamattomuutta käyttää nykyistä lainsäädäntöä. Lainsäädän-

nön lisääminen näiltä osin ei paranna lasten oikeusturvaa.

Ministeri Miettinen totesi, että Mikkola ei ole ollut ministeriön virallinen asiantuntija. Minusta tämä on vähintäänkin merkittävä käsite. Jos virkamies tulee valiokuntaan valiokunnan pyytämänä esittämään oman käsityksensä asiasta, niin ei sillä kovin paljon ole valiokunnalle merkitystä, onko se virallinen vai epävirallinen mielipide, jos hän on alansa asiantuntija, niin kuin Mikkola on lastensuojeluasiassa tässä maassa ja on ollut lain valmistelussa olennaisesti mukana.

Sosiaali- ja terveysministeri Miettinen: Herra puhemies! Ed. Mönkäreelle totean, että hänellä on se oikeus tietysti, mutta virallisen kannan ovat kuitenkin esittäneet ne virkamiehet, jotka mainitsin, eli Kärkkäinen ja Eskola. Kun tästä oli kiistelty valiokunnassa, niin ehkä oli oikeutettua todeta tämänkin tilanne.

Olen täysin samaa mieltä ed. Mönkäreiden kanssa, että meillä nuorten hoitoon tarvittavat resurssit ja paikat ovat keskeinen puute, joka pitää korjata. Minun tarkoitukseni oli viitata Ruotsin kokemuksiin, ei heidän lainsäädäntönsä, koska tunnen sen sattumalta aika tarkkaan ja näin ollen en ottanut sieltä suoraa kytkentää. Ruotsin kokemusten perusteella oli perusteltavissa tämän lisäyksen ottaminen. Totesin varsinaisessa puheenvuorossani, että kyllä hallitus tulee ryhtymään toimenpiteisiin erityislainsäädännön aikaansaamiseksi nk. huumenuorten kohdalla, mitä valiokunta on mietinnössään edellyttänyt. Se on myös välttämätöntä.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Talusvaliokunnan keskustelu mielenterveyslaista kävi muuten yksituumaisesti, mutta kysymys alaikäisten nuorten pakkohoidosta silloin, kun nämä potevat vakavaa mielenterveyden häiriötä mutta eivät ole varsinaisesti mielisairaita, sai keskustelun aika ajoin muistuttamaan shia- ja sunnimuslimien välistä ekumeenista keskustelua kuitenkin sillä erotuksella, ettei kukaan käyttänyt tuliaseita eikä muutakaan fyysistä väkivaltaa. Varsin kärkevistä mielipiteistä oli ulkopuoliselle, jollaisena minä tässä asiassa itseäni pidän, aika vaikeata saada johdonmukaista käsitystä.

Arvoisa puhemies! Ehkä sen verran puutunut keskusteluun esimerkiksi lainsäädäntöneuvos Mikkolan mielipiteen painosta, että minä en voi hyväksyä sitä ajatusta, että ministeriön virkamiesten tehtävä, kun he tulevat eduskunnan asiantuntijoiksi, olisi papukaijamaisesti toistaa ainoastaan istuvan ministerin kantaa. Päinvastoin meidän tulisi kehittää sellaista käytäntöä, että valiokunta etsisi toisinajattelevia virkamiehiä, niitä, jotka valmisteluvaiheessa ovat olleet istuvan ministerin kanssa eri mieltä, asiantuntijoiksi saadakseen kokonaiskuvan asiasta, sillä mitä me teemme sellaisella asiantuntijalla, joka ainoastaan sanoo, että hallituksen esitys on hyvä.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin hyvin suuri osa asiantuntijoista piti välttämättömänä, että jonkinlainen mahdollisuus pakkohoittoon on olemassa, muu olisi ilmeisesti heitteillejättöä. Tästä valiokunta olikin lopulta täysin yksimielinen. Erimielisyyttä aiheutti vain se, miten pakkohoitopäätös pitäisi hallinnollisesti tehdä. Siis korostan vielä kerran: Erimielisyys ei koskenut pakkohoidon tarvetta sinänsä, vaan hallinnollista menettelytapaa.

Vasemmisto kannatti mallia, jossa vakavien mielenterveyden häiriöiden tapauksessa pakkohoitopäätöksen tekisi sosiaalilautakunta lastensuojelulain mukaan. Varsinaisissa mielisairauksissa päätös taas jäisi lääkäreille. Ero ei tämän hallinnollisen ketotavan osalta ole niin hirvittävän suuri. Lastensuojelulain käyttöä vastaan esitettiin kuitenkin eräitä mielestäni painavia argumentteja:

1) Sosiaalilautakunnan käyttö on tosiasiasa varsin julkista ainakin pienissä kunnissa, tai vaikka se ei sitä olisi, ihmiset sen sellaiseksi kokevat.

2) Sosiaaliviranomaiset eivät ole oikeita henkilöitä päättämään lääketieteellisistä kysymyksistä.

3) Jotkut tuntevat sosiaalitoimintaa kohtaan melkoisia ennakoluuloja. Vaikka valiokunnassa oltiin vahvasti sitä mieltä, että ennakoluulot ovat aiheettomia ja vanhanaikaisia, emme voi äänestyspäätöksellä poistaa ihmisten ennakoluuloja. Eikä taas ole hyvä sekään, että ihmiset ennakoluulojensa takia jättävät lapsensa vaille hoitoa.

Tähän voisi ehkä vielä lisätä sen, että vasemmiston esityksen mukaan pakkohoitomääräyksen edellyttämä hallinnollinen me-

nettely jakautuisi kahteen väylään diagnoosin perusteella. Jos psykiatri luokittelee nuoren mielisairaaksi, hän voisi itse kirjoittaa hoitomääräyksen — tai ei nyt kokonaan itse, vaan se menisi lääketieteellisen väylän mukaan — ja jos hän luokittelee tämän mieleltään vakavasti häiriintyneeksi, kuvaan astuisi sosiaalilautakunta. Tämä on vähän epäkäytännöllistä ja voi vaikuttaa diagnoosien sisältöön nuoren vahingoksi, sillä mielisairauden ja mielenterveyden häiriön raja on veteen piirretty viiva. Silti tämä ristiriita on sellainen, jota ei oikeastaan pitäisi olla, sillä jos asiat olisivat hyvin, meillä ei olisi sellaista kuilua sosiaalitoimen ja terveystoimen välillä, ja silloin koko kysymys siitä, kumpi hallinnonala asian järjestää, olisi täysin yhdentekevä. Arvoisa puhemies, tällä hetkellä meillä tällainen kuilu valitettavasti on, ja sen takia meidän täytyy tehdä lainsäädäntö olevan tilanteen mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Tämä erimielisyys hallinnollisesta menettelytavasta erottaa minun nimissäni olevan vastalauseen vasemmiston vastalauseesta. Muuten olemme itse laista samaa mieltä. Siirrynkäin nyt käsittelemään erimielisyyksiä valiokunnan enemmistöä edustavan oikeiston kanssa. Vakavin vastaväite pakkohoittoa kohtaan koski sitä, että kun asianmukaisia nuorille tarkoitettuja hoitolaitoksia ei todellisuudessa ole olemassa, nuoret joudutaan käytännössä hoitamaan aikuisten suljetuilla osastoilla. Se taas ei ole mitään hoitoa vaan pelkkää eristämistä.

Tämä oli ehdottomasti merkittävin huomautus pakkohoittoa vastaan, ja siihen pakkohoittoa vastustavat asiantuntijat tavan takaa palasivat. Jos pakkohoitto tarkoittaa sulkemista aikuisten osastoille todella vaikeiden potilaiden joukkoon, ei koko pakkohoidon ajatusta voi hyväksyä. Koska kuitenkin toisaalta on perusteltua saada nuori eräissä tapauksissa hoitoon vasten tämän omaa tahtoa asianmukaiseen hoitopaikkaan, tein esityksen, jonka mukaan pakkohoitto olisi nuorten vakavien mielenterveyden häiriöiden tapauksessa mahdollista — ei kuitenkaan aikuisten suljetuilla osastoilla. Pakkohoitomahdollisuus olisi, mutta sitä ei voisi käyttää, jos ei ole käytettävissä asianmukaista hoitopaikkaa. Tästä äänestettiin, ja valiokunnan enemmistö asettui sille kannalle, että lain on annettava mahdollisuudet nuorten pakkohoittoon myös aikuisten suljetuilla

osastoilla. Tämä muuten on myös YK:n lasten oikeuksien sopimuksen vastaista.

Kun valiokunta oli ensin äänestään päättänyt, että lain on tehtävä nuorten pakkohoitto mahdolliseksi myös aikuisten suljetuilla osastoilla, sama valiokunta kirjoitti mietinnön perusteluihin hurskaan toiveen, ettei tätä oikeutta kuitenkaan käytettäisi. Miksi ensin sallia se pykälässä ja sen jälkeen toivoa, että tätä nimenomaisesti äänestään päätettyä oikeutta ei käytettäisi? Pykälät ovat pykälä ja mietinnöt mietintöjä. Hurskaat toiveet eivät lain kirjainta muuksi muuta varsinkaan, kun valiokunta ei edes kirjoittanut toivettaan ponnien muotoon. Se ei siis tule eduskunnan vastaukseksi.

Lait pitäisi yleensäkin kirjoittaa siihen muotoon, että ne toimivat myös toisenlaisissa oloissa ja toisella tavalla ajattelevien ihmisten tulkitsemina. Tässä laissa on mahdollista alistaa nuori pakkohoittoon myös, jos hänen mielenterveyden häiriönsä on vaaraksi muille, siis ulkopuolisille, ei nuorelle itselleen. Kun se on mahdollista myös aikuisille tarkoitetuissa mielisairaaloissa, aletaan tulla aika lähelle rangaistuksen muotoista eristämistä, jolla ei ole enää mitään tekemistä hoidon kanssa ja johon toki lääkärin kompetenssi ei taas lainkaan riitä ja jossa tarvittaisiin tuomioistuimen kaltaista laitosta tekemään tällainen eristyspäättös tai selvä vangitsemispäättös.

Vaaraksi muiden terveydelle voidaan teoriassa tulkita olevan senkin, kun asianomaisen puheet ja kirjoitukset voivat synnyttää yhteiskunnallista levottomuutta, joka taas voi olla vaaraksi joidenkuiden terveydelle. Ajatus voi nykyoloissa tuntua vähän kaukaa haetulta, mutta ei se niin kaukaa haettu ole.

YK:n lasten oikeuksien sopimus, joka tulee eduskunnan käsittelyyn vielä tämän istuntokauden aikana, vaatii, että jos lapsi joutuu vapaudenriiston kohteeksi, hänellä on oltava oikeus valittaa asiasta tuomioistuimen kaltaiseen elimeen. Kun valiokunta oli muuttanut pakkohoitopykälää, tuli mielestäni ilmeiseksi, että tämä valitusoikeus on myös kirjattava lakiin, niin kuin se on kirjattu lastensuojelulakiin.

Arvoisa puhemies! Valitusoikeuden puutos nyt käsiteltävästä laista tekee tietysti lastensuojelulain mukaisen väylän ja mielenterveyslain mukaisen väylän laadultaan kovin erilaisiksi. Tästä kysymyksestä, valitusoikeu-

desta, valiokunta ei ollut kuullut asiantuntijoita, koska asiantuntijoita kuultiin hallituksen alkuperäisestä esityksestä eikä muutetusta esityksestä. Kävi kuitenkin ilmi, että itse asiassa jo hallituksen alkuperäinen esitys olisi vaatinut kyseisen valitusoikeuden — myös melisairaaksi luokitellun olisi voitava valittaa pakkohoitopäätöksestä. Terveisiä vain lainvalmistelukunnalle!

Valitusoikeutta valiokunta ei kuitenkaan suostunut lakiin kirjoittamaan, taas äänestyksen jälkeen ja muistaakseni yhden äänen enemmistöllä. Perusteluina käytettiin esimerkiksi sitä, että kun päätös pakkohoidosta on kerran tehty lapsen omaksi parhaaksi, miksi siitä pitäisi enää saada valittaa. Tämä osoittaa täysin vääräksi kaikki ne pelot, että Suomi olisi identiteettinsä menettäen luisumassa länsimaalaisuuteen. Ainakin tässä asiassa itäisen ajattelun traditio näyttää olevan vireä ja elinvoimainen.

Arvoisa puhemies! Valiokunta ei ole kuullut asiantuntijoita mielenterveyslain suhteesta lasten oikeuksien sopimukseen. Minun tiedossani ja ilmeisesti aika monen muunkin tiedossa täällä on, että eräät varsin korkeaarvoiset alan asiantuntijat ovat sitä mieltä, että mielenterveyslaki tässä muodossaan edellyttää Suomea häpeällisesti kirjaamaan varauman lasten oikeuksien sopimukseen. Joku toinen taas on kuullut kerrottavan, että Ruotsikaan ei ole tehnyt varaumaa, vaikka heidän mielenterveyslakinsa on samanlainen. Tähän taas joku kolmas sanoo, että Ruotsin esimerkissä olennaista onkin, että heidän hallintomenettelylakinsa on erilainen. Suomessa hallintomenettelylaki edellyttää vain yli 15-vuotiaiden kuulemista, jolloin 12—15-vuotiaiden osalta laki ei Suomessa noudata lasten oikeuksien sopimusta jne.

Arvoisa puhemies! Tämä ei ole se tapa, jolla päätöksiä eduskunnassa tulisi tehdä. Mielenterveyslain suhdetta lasten oikeuksien sopimukseen ei ole riittävästi selvitetty. Sen vuoksi suuren valiokunnan tulee käyttää poikkeuksellista menettelyä ja kuulla asiantuntijoita 24 §:stä eli valitusoikeusasiasta.

Edelleen, arvoisa puhemies, toivon, että suuri valiokunta muuttaa pakkohoittoa koskevan 8 §:n 2 momentin niin, että sen nojalla nuoria ei voida sulkea aikuisten suljetuille osastoille melisairaaloihin.

Lopuksi, arvoisa puhemies, olennainen on ehkä jäänyt kuitenkin piiloon. Olennaista ja

häpeällistä Suomessa on se, ettei meillä ole alkuunkaan riittävästi asianmukaisia hoitopaikkoja mielenterveyden ongelmista kärsiville nuorille. Jos ei ole hoitopaikkoja, on aivan sama, kuinka hyvä tai huono laki on hallinnoimassa näitä olemattomia hoitopaikkoja.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun lakia käsiteltiin valiokunnassa ja se oli ensimmäisessä käsittelyssä, siinä vaiheessa kuulemisasiaa ei edes otettu esille. Se tuli vasta toisessa käsittelyssä sen jälkeen, kun ns. pakkohoitopykälä tuli lyötyä lukkoon. Ihmettelen nyt sitten, mikä tämä menettelytapa oli. Jos se olisi ollut johdonmukainen, silloin olisi tullut se samassa yhteydessä tuoda esille, eli tämäkin oli minun mielestäni tietyn tyyppistä pelaamista. Kun harmitti, että tämä pykälä tuli muutettua, sitten alettiin keksiä muita keinoja koko lain mitätöimiselle siltä osalta.

Mutta vielä paikoista, suljettujen osastojen määrästä. Kyllähän keskustelussa kävi selkeästi ilmi se, että jokainen meistä halusi, että hoitopaikat tulee nimenomaan järjestää niin, ettei lasten ja nuorten tarvitse olla aikuisten suljetuilla osastoilla. Minun mielestäni se tulee mietinnöstä myös erittäin hyvin esille.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Soininvaaran viimeiseen kommenttiin paikoista ilmoitan, että huomenna suuressa valiokunnassa, ellei joku muu ennätä pyytää puheenvuoroa ennen minua, tulen esittämään, että 8 §:n 2 momentin loppuun liitetään lause, jossa asia varmistetaan.

Herra puhemies! Kun aikansa minun vuoroni tulee puhua, tulen siinä toteamaan, että maamme viidessä yliopistollisessa keskussairaalassa on lasten- ja nuorisopsykiatriasia klinikoita, joiden yhteydessä on hoitopaikkoja ja joihin, jos niitä joskus tarvitaan, voidaan liittää. Minä olen ollut pediatrikassa vuodesta 1946. Kertaakaan ei ole sattunut sellaista tapausta, jossa olisi ollut tarvis tämän tyyppiseen pakkoon. Jos on kokenut lastenlääkäri, hän pystyy puhumaan vanhempien kanssa ja he sitten voivat puhua sairaan kanssa. Nyt meillä kuitenkin on tulossa uusia tautimuotoja, juuri huumeet ja muut asiat, joihin myöhemmin aion viitata,

joita ei aikaisemmin ole sillä tavalla ollut olemassa.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergille vastaan, että se, ettei ensimmäisen käsittelyn jälkeen otettu kuulemisasiaa esiin, ei johtunut siitä, että meneteltäisiin näin vakavan asian kanssa jonkin hämmästyttävän pohjalta. Me teemme ihan vakavaa lastensuojelua ja lapsia ja mielenterveyttä koskettavaa lainsäädäntöä. Se, ettei sitä otettu ehkä riittävän selkeästi siinä välissä esiin, johtui siitä, että me uskoimme, että näin nurinkurista lainsäädäntöä ei todellisuudessa lyötäisi kiinni. Kun se niukalla enemmistöllä tapahtui, sen jälkeen oli korjattava se, mitä korjattavissa oli, eli esitettävä edes kuulemisvelvollisuus.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergin käsitys asioitten kulusta ei minusta vastaa sitä, mitä tapahtui. Valiokunnan avatessa yleiskeskustelun asiasta kesäkuussa, siis noin kolme kuukautta ennen pykälän lyömistä kiinni, esitin, että mikäli 8 §:ää muutetaan, sitä pitää muuttaa siten, että se ei koske suljettuja osastoja, ja jos sitä tällä tavalla muutetaan, tulen esittämään muutoksia myös 24 §:ään.

Sitten ensimmäisessä käsittelyssä, kun 8 § oli muutettu, 24 §:n osalta sanoin, että minun pitäisi nyt tehdä siihen muutos mutta tämä tuli sen verran nopeasti, että minulla ei ole tähän tekstiä. Sisällön esitin kuitenkin, ja silloin sovittiin, että sen voi hyvin esittää toisessa käsittelyssä. Se tuli valiokunnalle tietoon. Se, että valiokunnan kaikki jäsenet eivät silloin kesäkuussa ehkä huomanneet, mitä sanoin, johtui siitä, että valiokunta ei ollut kovin runsaslukuinen näissä keskusteluissa. Mutta joka tapauksessa siellä ilmoitettiin. Ilmoitin sen jopa kirjallisesti, koska olin erästä kokouksesta poissa. Sen takia minusta ed. Drombergin puheenvuoro ei ollut asianmukainen.

Sitten edelleen valiokunnan kanta siihen, voiko lakia käyttää nuorten hoitamiseen suljetuilla osastoilla vai ei, tuli kai kaikkein selvimmin esille, kun siitä asiasta äänestettiin, koska kun äänestetään, salliiko pykälä lasten hoitamisen aikuisten suljetuilla osastoilla vai ei, siinä kai valiokunnan kanta tosiasiallisesti lyödään lukkoon. Kaikki hurs-

kaat toiveet valiokunnan mietinnöstä ovat pelkkää paperia sen jälkeen.

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Ed. Drombergin menettelytapakeskustelu on nyt täysin turhaa. Nyt on vain syytä kantaa vastuu niistä päätöksistä, jotka on tullut tehtyä.

Kun hallitus antoi esityksen mielenterveyslaista eduskunnalle, sosiaali- ja terveysministeriö julisti tiedotteessaan mielenterveyslakiehdotuksen painottavan avohoidon ensisijaisuutta ja parantavan potilaan oikeusturvaa. Lain tultua nyt talousvaliokunnasta on todettava, että valiokunnan enemmistön sille antamassa muodossa alkuperäiset ministeriön tavoitteet ovat olennaisesti muuttuneet.

Mielenterveyslaki toki painottaa avohoidon ensisijaisuutta, ja käytännössä Suomessa mielisairauksien hoidossa onkin siirrytty yhä enemmän avohoitoon. Suuria mielisairaaloi-
ta ollaan jopa kokonaan sulkemassa, ja kunnat kehittävät erilaisia avohoidon muotoja. Tätä kehitystä ovat edesauttaneet taloudelliset paineet ja yleiset inhimilliset näkökohdat sekä osaltaan tietenkin myös lääketieteen kehitys.

Potilaan oikeusturvan paranemisen osalta on myönnettävä, että lakiehdotus sitä sisältää ja että valiokunta myös painotti kirjesuuria tapahtuvaksi vain välttämättömyyskriteerein poikkeustapauksissa sekä tarkkailuajan pidentämistä neljään vuorokauteen. Valiokunnan käsittelyn jälkeen on kuitenkin todettava, että lapsen oikeusturvaa ei valiokunnan enemmistön mielestä tarvinnut asettaa samalle tasolle kuin aikuisten. Merkkillistä oli, että tässä asiassa kokoomuksen ryhmä uhmapäisesti piti kiinni kannastaan vastoin hallituksen esitystä, vaikka puolueettomat asiantuntijat puuttuivat lapsen oikeuksien osalta valiokunnan kannanottoon oma-aloitteisesti.

Kokoomuksen valiokuntaryhmä äänestyi asian lopullisessa käsittelyssä ratkaisevalle pakkohoitopykälälle hallituksen esityksestä poikkeavan muodon, joka saattaa lapset olennaisesti aikuisia epätasa-arvoisempaan asemaan. Pykälän muutos on ollut kiistanalainen koko lain valmistelun ajan, ja asiantuntijoiden mielipide on ollut, että pakkohoidon laajentaminen lasten ja nuorten osalta näin olennaisesti matalammalle vaatii huolellisen valmistelun ja pohtimisen. Nyt valio-

kunta ei voinut kuunnella pykälän muutoksen jälkeen yhtään asiantuntijaa.

Niinpä nyt on mahdollista ottaa lapsi tai nuori vastoin tahtoaan hoitoon mielisairaalaa muunkin kuin mielisairauden perusteella. Pakkohoito tarkoittaa siis hoitoa, jonne viedään, vaikka et itse sitä haluaisikaan. On selvää, että tällainen hoito täytyy toteuttaa suljetulla osastolla. Suomessa on vain vähän nuorisopsykiatrisia laitospaikkoja. Vaikka nuorilla mielisairauksia on vähemmän kuin aikuisilla, tarvitaan nuo laitospaikat mielisairaille nuorille. Kun vastentahtoista hoitoa käsittelyssä olevan ehdotuksen mukaan laajennettaisiin ns. vakaviin mielenterveyden häiriöihin, jouduttaisiin hoito antamaan aikuisten psykiatrisella osastolla. Valiokunnassa muutoksen tehneiden edustajien asiantuntemattomuutta kuvastavat ajatukset siitä, että heidän mielestään pakkohoito voitaisiin toteuttaa avo-osastoilla.

Emme pystyneet estämään tätä hallituksen esityksen muutosta valiokunnassa. Yritimme korjata huonoa muotoa paremmaksi ja vaadimme, että lasta on pakkohoitotiassa kuultava ja hänen oikeutensa on turvattava, kuten tapahtuu mm. lastensuojelulain mukaisessa pakkohuostaanotossa. Tästä asiasta vastikään keskusteltiin eduskunnassa. Niinpä on vähintäänkin ihmeellistä, että sosiaalivaliokunnan varapuheenjohtaja Louvo tuli talousvaliokuntaan varaedustajana ratkaistaan käsittelyyn ja äänesti mielenterveyslain kohdalla vastoin sitä kantaa, jonka oli ottanut lastensuojelulaissa. Tämänkin yrityksen korjata huonoa muutosta siis täpärästi hävisimme.

Niinpä tässä muodossa maassamme olisi mahdollisuus ottaa lapsi pakkohoitoon kahdella eri tavalla: lastensuojelulain nojalla, jolloin hänellä itsellään on mm. puheoikeus, tai mielenterveyslain perusteella, jolloin lasta tai edes hänen vanhempiaan ei tarvitse kuulla. Täytyy vain ihmetellä, löytyykö niitä psykiatreja, jotka haluaisivat ottaa yksin näin suuren ratkaisuvallan. Valiokunnan esittämässä muodossa kokonaisvaltainen perheen hoito voidaan täysin sivuuttaa. Lapsi voidaan sulkea laitokseen ja perhe voi jatkaa ongelmineen elämäänsä ilman, että kukaan yrittäisi heitä auttaa. — Tällaisilla järkeenkäyvillä perusteluilla yritimme saada laille oikeudenmukaista muotoa.

Samanaikaisesti selvisi, että Suomi on hy-

väksynyt YK:n lapsen oikeuksien julistuksen, joka tulee eduskuntaan ratifioitavaksi lähiaikoina. Oikeusoppineet ovat tuoneet esille, että mielenterveyslain laajennus lasten osalta on vastoin lasten oikeuksien sopimusta. Jos eduskunta nyt hyväksyy lain valiokunnan esittämässä hallituksen esityksestä muutetussa muodossa, Suomi joutuu laittamaan varauksen tältä osin ratifioidessaan YK:n lasten oikeuksien sopimuksen. Kylläpä näyttää kauniilta, kun me täällä toteamme, että Suomessa on sellaiset erityisolosuhteet, ettei lasta tarvitse kuulla, kun hänen vapautensa riistetään. Millähän seikoilla tällaista mieli-pidettä voi puolustaa?

Lapsen menettelyllisten takeiden lisääminen mielenterveyslakiin ei mitenkään olisi heikentänyt mahdollisuutta tarvittaessa saada lapsi hoitoon. Puhevalta ei siirrä päätäntävaltaa lapselle. Päätös vastentahtoisesta hoidosta tehdään ammatti-ihmisten toimesta. Heidän päätöstään tuskin horjuttaa lapsen oikeus kertoa oma käsityksensä asiasta. Perheen jatkohoidon kannalta ja siis lapselle olennaisen hänen oman tulevaisuutensa kannalta asioiden esiin tuominen lapsen näkökulmasta on olennainen asia.

Lapsen oikeudet olisi pitänyt lisätä lakiin, vaikka pakkohoittoa ei olisi laajennettukaan. Vaikka pakkohoito olisi mahdollista vain mielisairaudesta takia, on lapsella oltava samanlaiset oikeudet kertoa asioistaan kuin aikuisella, myös siis aikuisen osalta tämä laajennus on tehtävä.

Mielenterveyslain käsittelyn yhteydessä on julkisuudessa levitetty käsitystä, että nyt ratkaistaisiin nuorten narkomaanien pakkohoitto Suomessa. Tämä mielenterveyslakiehdotus ei ratkaise huumenuorten pakkohoitto-ongelmaa. Se sallii vastentahtoisen hoidon vain niille päihteiden pitkäaikaisille väärinkäyttäjille, joilla on mielisairaus tai nyt laajennetussa muodossa vakava mielenterveyden häiriö. Tämän lain nojalla nuori voidaan sekavana saada hoitoon. Hoitopaikkana olisi psykiatrisen osasto, jossa pakkohoitopäätös on purettava, kun pää selviää.

Valiokunta selvitti asian itselleen ja päätyikin yksimielisesti esittämään hallitukselle pontta, että hallituksen on ryhdyttävä pikaisiin toimenpiteisiin huumenuorten pakkoym. hoidon järjestämiseksi. Eduskunta on osoittanut kiitettävää aktiivisuutta huumeasioiden hoidossa. Kahtena perättäisenä

vuonna olemme hyväksyneet yhteensä 800 000 markkaa huumevalistukseen. Sillä rahalla on tuettu tutkimustoimintaa, autettu vapaaehtoisjärjestöjä, laadittu valistusmateriaalia opetus- ja terveydenhuollon henkilöstölle sekä tehty selvitys Ruotsin pakkohoitokäytännöstä ja Suomen huumeilanteesta. Näiden selvitysten pohjalta on johtopäätös se, että Ruotsin mallin mukainen pakkohoitona narkomaaneille on Suomessakin tarpeen.

Ruotsiin luotiin 1970-luvulla kaksi narkomaanien pakkohoitolaia: erikseen aikuisille ja nuorille. Ikäraja on siellä 20 vuotta. Aikuinen voidaan sulkea pakkohoitoon korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi ja nuori jopa vuodeksi. Hoitoa annetaan erityisissä hoitokodeissa, joilla on oma toimintaideologiansa: nuoria hoidetaan nuorisokollektiiveissa. Aikuisten pakkohoidoista on lohduttomat tulokset. Seurannassa 1/3 oli kuollut. Nuorten hoidosta on hyviä tuloksia. Hoidossa korostetaan yhteisvastuuta, koulunkäyntiä ja ruumiillista työtä. Parhaat tulokset nuorten kohdalla on saatu hoitokodeista, joissa on selkeä ideologia.

Haluun korostaa vielä kerran, että tämä mielenterveyslaki ei esitetyssä eikä muutettuna muodossa tarjoa keinoa nuorten narkomaanien pakkohoitoon. Se ei salli riittävän pitkää pakkohoitoaikaa eikä velvoita kehittämään oikean laatuista hoitopaikkoja. Hallituksen on ryhdyttävä pikaisiin toimenpiteisiin tämän asian järjestämiseksi.

Valiokunnan niukan enemmistön äänestämässä muodossa mielenterveyslaki saattaa Suomen oikeusvaltiona häpeään niin ajankohtaisessa asiassa kuin lapsen oikeudet ovat. Ainoaksi toivoksi jää, että eduskunta tekisi vielä järkevät muutokset. Eduskunnan suuren valiokunnan tulisi kuulla oikeusoppineita YK:n lasten oikeuksien sopimuksen osalta.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Mönkäre sanoi, että valiokunta ei kuullut yhtään asiantuntijaa 8 §:n kiinni lyömisen jälkeen, se oli aivan totta. Mutta miksi valiokunnan olisi pitänyt kuunnella asiantuntijoita, koska me olimme käsittelyn aikana kuunnelleet lukuisia asiantuntijoita?

Nimenomaan voin vielä lukea Suomen Lääkäriliiton lausuntona seuraavaa: "Valtioneuvoston käsittelyssä poistettiin sosiaali- ja terveysministeriön esityksessä ollut erillinen

maininta alle 18-vuotiaiden tahdosta riippumattomasta hoidosta. Lääkäriliitto katsoo, että tällainen maininta tulisi lakiin palauttaa." Minun mielestäni tämä nyt on jo niin vahvaa tekstiä, puhumattakaan niistä lukuisista käytännön työtä tekevästä lääkäreistä, jotka kävivät valiokunnassa. Heidän kokemuksensa ja tietotaitonsa perusteella mielestäni oli tarpeeksi riittävästi pykälän muuttamiselle pohja-aineistoa.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Juuri siltä se vaikuttaa, että tämä tieto on riittänyt. Lääkäriliiton tai Psykiatriiliiton kanta ei riitä silloin, kun lainsäädäntöä tehdään. Me tarvitsemme oikeusoppineiden lausuntoja. Me olisimme tarvinneet kansainvälisen oikeuden asiantuntijan lausunnon, ja juuri siitä täällä on ollut useissa puheenvuoroissa kysymys. Toivotaan, että suuri valiokunta sen asian vielä korjaisi.

Ed. Vastamäki: Arvoisa puhemies! Vasta käytyyn keskusteluun sanoisin ed. Mönkäreelle, että tässä laissa on alusta asti ollut mukana mielisairas alaikäinen tahdonvastaisen hoidon kohteena. Koko vuoden ajan kuunneltiin asiantuntijoita, myös oikeusministeriön asiantuntijaa. Missään vaiheessa ei asetettu epäilyksen alaiseksi sitä oikeusministeriön taholta, että kyseessä olisi kansainväliset oikeudet rikkova laki, eikä myöskään siinä vaiheessa, kun sosiaali- ja terveysministeriön ensimmäisessä hallituksen tuomassa laissa oli 8 §:n osalta vakavaa mielenterveyden häiriötä potevien nuorten tahdonvastaisen hoidon mahdollisuus. Tätä asiaa varmasti oli myös selvitetty siinä yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Eduskunnassa on nyt loppusuoralla mielenterveyslain käsittely. Tämä varsin merkittävä laki on viipynyt meillä talousvaliokunnassa pitkään, ja sen tiimoilta on käyty koko lain valmistelun ja sen valiokuntakäsittelyn ajan keskustelua, joka kuitenkin on painottunut varsin suppeaa potilasryhmää koskevan pykälän osaan eli alaikäisen tahdonvastaiseen hoitoon. Tästä vielä myöhemmin puhun enemmän.

Ensin itse laista, joka tulee voimaan erikoissairaanhoidon kanssa samanaikaisesti 1.1.1991. Laki on varsin merkittävä mielenterveytyön suuntaviivojen antaja.

Se määrittelee mielenterveytyön yksilön

psykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämiseksi ja mielisairauksien ja muiden mielenterveyden häiriöiden parantamiseksi ja lieventämiseksi. Mielenterveystyöhön kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Lain 1 §:n 2 momentti puhuu lääketieteellisin perustein arvioitavan sairauden tai häiriön vuoksi annettavista palveluista mielisairauksia tai muita mielenterveyden häiriöitä poteville henkilöille. Mielenterveystyöhön kuuluu myös väestön elinolosuhteiden kehittäminen siten, että ne ennalta ehkäisevät mielenterveyden häiriöiden syntyä ja edistävät mielenterveystyötä sekä myös tukevat mielenterveyspalvelujen järjestämistä. Tämä kaikki on laissa sanottuna.

Mielenterveystyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu lääninhallituksille kuten muunkin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu. Oleellista on, että tämä laki tuo vihdoin mielenterveysasiat tasavertaisiksi ja samantarvoiksi muun sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun kanssa yhtenä osana sosiaalihuoltoa, kansanterveystyötä ja erikoissairaanhoidtoa.

Laki edellyttää myös palvelujen järjestämistä siinä laajuudessa, kuin tarve edellyttää, ja korostaa palvelujen järjestämistä ensisijaisesti avohoidon palveluina. Samoin laki edellyttää mielenterveyspalvelujen järjestämistä sairaanhoitopiirien ja niiden alueella toimivien terveyskeskusten ja sosiaalitoimen sekä erityispalvelujen kanssa niin, että syntyy toiminnallinen kokonaisuus. Paitsi hoidon myös kuntoutuksen ja siihen liittyvän tuki- ja palveluasumisen mahdollisuus on järjestettävä yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Tältä osin laki on varsin merkittävä. Se suo mahdollisuudet työskennellä.

Mielenterveyslaki antaa puitteet onnistuneelle mielenterveystyölle. Valiokunnassa kuitenkin korostettiin työn onnistumisen tarvitsevan myös riittävät henkilö- ja muut resurssit, joita ei lailla määrällisesti säädetä. Uskon, että mielenterveystyö kuitenkin nyt muuhun sosiaali- ja terveydenhoidon palveluun paremmin liitettynä tulee saamaan myös paremmin voimavaroja työn suorittamiseen.

Ennen kaikkea kuitenkin pidän tärkeänä ennalta ehkäisevän työn merkitystä, jolloin yhteistyökumppaneina tarvitaan periaatteensa kaikki viranomaiset — koulutoimi, työ-

voimaviranomaiset, yhteiskuntasuunnittelusta, esimerkiksi kaavoituksesta, vastaavat viranomaiset ynnä muut. Niiden lisäksi myös vapaaehtoisjärjestöt, joiden työn merkitystä ei pidä väheksyä, on varsinkin mietinnössä otettu huomioon.

Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota voimavarojen lisäämisen tarpeisiin ja alueellisen tasa-arvon aikaansaamiseen, koska esimerkiksi lastenpsykiatriset palvelut ovat jakautuneet hyvin epätasaisesti maassamme. Tässä yhteydessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että nimenomaan lastenpsykiatrian koulutus pitäisi olla kaikissa yliopistoissa, ja todettiin, että sitä ei Oulun yliopistossa ole.

Psykiatristen sairauksien pitkäkestoisuus ja kokonaisvaltaisuus tulee huomioida eri hoitovaiheissa, palvelujen kehittämisessä ja voimavarojen jakamisessa. Erityisesti kiinnitettiin huomiota myös eri palvelujen antajien työohjauksen merkitykseen. Mielenterveystyö on siksi vaikeaa työtä, että se tuottaa myös henkilökunnalle jatkuvan työohjauksen tarpeen. Myös työohjauksen ohjaamista tulee kehittää.

Mielenterveyslaki määrittelee myös tahdonvastaisen hoidon edellytykset ja tarkkailuun ottamisen, hoitoon määräämisen, hoidon jatkamisen ja hoidon lopettamisen. Valiokunta kuuli näissä lukuisan määrän asiantuntijoita, ja teki lakiin muutosehdotukset asiantuntijoiden kuulemisen perusteella. Mainittakoon, että eniten keskustelua herättänyt alaikäisen tahdonvastainen hoito silloin, kun kyseessä on vakava mielenterveyden häiriö, oli silloisen sosiaali- ja terveysministerin Pesolan hallituksen tuomassa ehdotuksessa sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemana. Kuten täällä on jo esitetty, oikeusministeriön osittaisesta painostuksesta tämä kuitenkin jäi hallituksen esityksestä pois.

Kuitenkin lääketieteellisin perustein asiantuntijain antamien lausuntojen mukaan tähän oli perusteluja. Alaikäisen mielisairausdiagnoosi on erittäin vaikea tehdä. Sairauskertomukseen kirjattuna se on ja pysyy papereissa. Tämä on yksi syy, jonka takia diagnoosia vältetään. Toinen syy on se, että alaikäisen mielisairausdiagnoosin teko on todella vaikeaa ja mielisairauden esiintulo ei suinkaan ole yhtäkin tapahtuma, vaan pitkäaikainen prosessi, jonka aikana asiaan

pitäisi pystyä jo puuttumaan, jolloin sairautta myös alaikäisten nuorten kohdalla pystyttäisiin paremmin hoitamaan.

Puberteetti-ikään liittyy usein mielentilan muutoksia, joita ei voida pitää mielisairauteina. Silti nämä saattavat vaatia hoitoa ja hyvin harvassa tapauksessa kyseessä on tilanne, jolloin kysymykseen tulee tahdonvastainen laitoshoito. Useimmiten tilanteista selvittää keskustelemalla ja hoito järjestyy enemmän tai vähemmän nuoren tahdon mukaan eli nuori saadaan motivoitua hoitoon. On kuitenkin tilanteita, joissa ei hoitoon motivointi onnistu. Valiokunnassa esiin tuli nimenomaan muutama sairausryhmä, joka ei ole mielisairaus, mutta on vakava mielenterveyden häiriö. Sellaisia ovat esimerkiksi anorexia nervosa eli pakonomainen laihduttaminen tai vakava itsemurhayritys, joka ei ole mielisairaudeksi luokiteltava.

Myös osa alkavista mielisairauksista tulee esiin vakavana mielenterveyden häiriönä, jolloin potilaalta puuttuu sairauden tunne, mutta jolloin hoidolliset toimenpiteet asiantuntijoidenkin esityksen mukaan ovat usein jo siksi merkittävästi mielisairauden etenemistä parantavia, että niihin pitäisi päästä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, tätä ei kukaan kieltänyt.

On kuitenkin pöyristyttävää kuulla, että tämän lain perusteella kuvitellaan voitavan sulkea ns. hankalat nuoret perheistä sairaalaan. Sillä sanonnalla lyödään koko maamme psykiatrin asiantuntemus täysin epäoikeudenmukaisesti maahan. Laissa on tarkkailuaika, joka valiokunnan yhteisellä päätöksellä jatkettiin neljään vuorokauteen. Tänä aikana ei tutkittavaa potilasta suinkaan pidetä missään häkissä tarkkailtavana, vaan hänen kanssaan keskustellaan, puhutaan, hän on hoitoyhteisössä, jossa on eri alojen edustajia, on mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijä, on psykiatri, on psykiatrisesti erikoistuneet sairaanhoitajat, on psykiatrian koko laitososastohoitoaikkokojen henkilökunta käytettävissä. Siellä kuunnellaan nuorta tai kyseistä potilasta, oli hän sitten aikuinen tai nuori, myös hänen perhettään, yhteisöään, varsinkin nuorten kohdalla vanhempia, sitä yhteisöä, jonka kanssa potilas on elänyt.

Jos vakavaa mielenterveyden häiriötä ei todeta tarkkailuaikana tai voidaan todeta, että tarvittava hoito voidaan suorittaa ilman

vastentahtoista hoitopäätöstä, näin tehdään. Tämä nimenomaan on kuulemisena nuorelle huomattavasti parempi kuin mahdollisuus, että kyseessä olisi oikeusistuinkuuleminen. Jokaisesta tahdonvastaisesta hoitopäätöksestä, on kyseessä sitten mielisairas tai vakava mielenterveyden häiriö, kun kyseessä on alaikäinen, tulee alistus lääninoikeuteen, mikä on hallintolain mukainen oikeusmenettely.

Alaikäiset asetettiin koko lain käsittelyn ajan mielestäni täysin erilaiseen asemaan. Kun puhe oli mielisairaasta lapsesta, ei yksikään ollut vaatimassa lasten oikeuksia, ei edes lastenosastoja. Me sentään kuulimme koko vuoden asiantuntijoita. Vasta lain ensimmäisen käsittelyn jälkeen tulivat nämä asiat esille. Ed. Mönkäre puheessaan sanoi, että näitä olisi pitänyt kuunnella jo siinä vaiheessa, mutta niistä ei kukaan puhunut. Katsottiin, että mielisairasta lasta koskeva pykälä on täysin ihmisoikeusjulistuksen mukainen. Tämä minusta on kummallista asioitten käsittelyä.

Valiokunnan saaman tiedon mukaan, olen myös näin asian tarkistanut, toinen vaihtoehto lapsen hoitoon saattamisessa olisi sosiaalitoimen kautta lapsen huostaanotto lastensuojelulain mukaan ja lapsen sijoittaminen terveydenhuollon laitokseen. Jos kuitenkin kyseessä on tahdonvastainen huostaanotto, jossa esimerkiksi hoitava psykiatrin henkilökunta, psykiatri ja vanhemmat ovat sitä mieltä, että lapsi olisi hoidon tarpeessa ja vakavaan mielenterveyden häiriötä poteva nuori ei miellä sairauttaan, vaan on toista mieltä, ei häntä myöskään voida sosiaaliviranomaisten toimesta ottaa huostaan virkamiespäätöksellä.

Tällöin joudutaan tilanteeseen, joka mielestäni on aika kummallinen. Vakavaa mielenterveyden häiriötä potevan lapsen tai nuoren asiat on vietävä sosiaalilautakuntaan ratkaistaviksi. Tämä on lain mukaan 14 vuorokauden kuluessa tehtävä, jolloin sosiaalilautakunta, jossa nykyään ei enää edes vaadita erikoisjäseniä terveydenhuollon tai muun asian tuntemuksen piiristä, ratkaisee asiat. Kuten tunnettua, kysymyksessä on poliittisesti, parlamentaarisesti, valittu sosiaalilautakunta. Tämä on ainoa paikka, jossa mielenterveydestä päättäisi poliittisesti valittu lautakunta. Tätä pidän erittäin kummallisena. Se tulee kysymykseen silloin, kun

lapsi on toista mieltä, ja tässä lapsi on huostaanotostaan toista mieltä.

On myös käsittämätöntä se, että suomalaisesta psykiatrisesta hoidosta on puhuttu sen kaltaisesti, ettei perhettä oteta huomioon lainkaan, ei perheen sosiaalisia vaikeuksia selvitetä. Se on aivan yhtä yksisilmäistä kuin olisi sanoa, ettei sosiaalitoimi ota huomioon perheen psykiatrisen hoidon tarvetta. Kuitenkin täysin tiedetään, että sosiaalitoimen ansiosta on huostaanotettu useita lapsia, joilla on psykiatrisen hoidon tarve. Ei ole vain ollut psykiatrista asiantuntemusta ja on jo useita lapsen sijoituksia tapahtunut, ennen kuin lapsi on kertaakaan ollut psykiatrisesti tutkittavana tai hoidon tarve selvitetävänä.

Olen samaa mieltä ed. Mönkäreän kanssa siitä, ettei tämä ole huumenuorten hoitolaki muulloin kuin silloin, kun huumeiden käyttöön liittyy vakava mielenterveyden häiriö. Tällä lailla ei huumenuoria pakkohoitoon laiteta. Lyhytaikaiseen hoitoon voi huumeuuren ottaa päihdehuoltolain nojalla viideksi vuorokaukeksi, ja sen jälkeen voidaan katsoa, mikä on mahdollisuus huumeuuren hoitoon omasta vapaasta tahdostaan, mutta siinä olen samaa mieltä, ettei tämä ole mikään huumeongelmia ratkaiseva laki.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vastamäki toi mielestäni itse esiin sen ristiriidan, joka on ollut kokoomuksen toiminnassa ja päätöksenteossa erityisesti siltä osin, että hän kertoi, miten nuorten kohdalla diagnoosin teko on vaikeaa ja että ei pitäisi leimata diagnoosilla nuoria. Juuri tästä syystä pitäisi lähestyä häiriökäytöksistä nuorta sosiaali- ja lastensuojelutoimin ja yrittää motivoida häntä hoitoon. Mikäli häntä ei voida motivoida, suoritetaan huostaanotto. Juuri ehkä sosiaalitoimen tuntemattomuuden vuoksi olevaa pelkoa osoitti se, että ed. Vastamäki vain kuvasi lautakunnan kokoonpanoa.

Sosiaalitoimen huostaanoton valmistelussa käytetään koko terveydenhuollon kenttää. Meillä on yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollossa lastensuojelun osalta erityisen saumattomasti. Meillä on erityisneuvolat, meillä on erilaiset kasvatusneuvolat ja muut, joita käytetään ensin, ja sen jälkeen, mikäli näillä kevyemmällä toimilla ei kyetä pääsemään tulokseen eikä motivoimaan lasta hoitoon, siinä vaiheessa suoritetaan huostaanotto, jos-

sa on oikein mielestäni eduksi tässä tapauksessa, että kysymys on eri yhteiskuntaluokkia edustavista jäsenistä.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Puistolle sanoisin: Ihmettelen vain, missä vaiheessa sosiaalitoimi tulee mukaan silloin, kun kyseessä on esimerkiksi itsemurhaa yrittänyt nuori tai anorexia nervosa. Nämä näemme aivan muilla osastoilla. Sosiaalitoimen mukaan saattaminen tapahtuu lähinnä sairaalan sosiaalihoitojaan yhteyden ottamalla. Mutta se, että nämä asiat tulevat aina sosiaalilautakuntaan, johtuu siitä, että tässä on yritetty lasta usein psykiatrisen sairaanhoidon piiristä keskustelemalla vanhempien kanssa saada hoitoon, mutta hän ei ole siinä vaiheessa suostunut. Häntä ei myöskään millään kasvatusneuvolatyöskentelyllä saada siihen suostumaan, ja aikaa on silloin vähän.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mikäli lähdemme siitä, että kaikki tapaukset tulevat lastensuojelulautakuntaan, niin olemme, ed. Vastamäki, väärässä. Erittäin monet häiriökäytökset voidaan hoitaa sosiaalitoimen avohuoltotoimina, ja vain ne tapaukset, joissa ei kyetä, tulevat huostaanoton kautta sijoitettaviksi.

Tällä lain muutoksella todella poistetaan se, että sosiaalitoimen edustajien kanssa perheen ei tarvitse keskustella, ei selvittää perheensä kokonaisongelmaa ja problematiikkaa, vaan lapset voidaan suoraan siirtää psykiatriseen hoitoon.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauksena toteaisin edelleen, että on käsittämätön ajatus psykiatrisesta hoidosta, ettei siinä olisi perhekeskeytystä. Kyse on suorastaan asioiden tuntemattomuudesta silloin. Se, että sosiaalitoimi ei aina tule mukaan, on hyvin ymmärrettävää silloin, jos kyseiseen asiaan ei kuulu minkäänlaista häiriökäyttäytymistä muussa mielessä kuin terveydenhoidossa, toisin sanoen lapsi on sairas. Silloin hän ei missään vaiheessa tule sosiaalitoimen alaisuuteen, kasvatusneuvolaan. Ei siellä lapsen terveydenhoidollisia ongelmia pystytä sen kummemmin ratkaisemaan.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä vain totean,

että niin lastentautien kuin lastenpsykiatrieen rutiinitoimintaan kuuluu kaikissa tapauksissa, että sosiaalihoitaja on paikalla. Näin on ollut 1940-luvun alusta lähtien, kun Mirja Aukee tuli Lastenklinalle. Nyt siellä on neljä tai viisi sosiaalihoitajaa. Lastenpsykiatrisilla yksiköillä sekä Oulussa että Helsingissä, jotka minä parhaiten tunnen, on riittävä staabi, niin että tämä minusta ei ole tähän keskusteluun liittyvä puute.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, herr talman! En malta olla kommentoimatta ed. Vastamäen ajatuksia, miten hyvin tai miten paljon perhekeskeinen ajattelu on Suomessa käytäntönä. Niin kuin ed. Vastamäki varmasti tietää, psykiatriassa on hyvin monta eri ajatussuuntaa, erilaisia työskentelytapoja, erilaisia hoitomalleja. On biologisesti orientoituneita, joissa korostetaan biologisia tekijöitä ja joissa aika paljon etsitään ongelmiin vastausta esimerkiksi lääkityksestä. Sitten on perhekeskeisiä suuntauksia, erilaisia näitäkin. Lisäksi on myös täysin yksilökeskeisiä ajatussuuntia. Esimerkiksi ortodoksinen psykoanalyttinen ajattelu lähtee siitä, että potilasta autetaan kahdenkeskisessä hoitosuhteessa, joka saattaa olla hyvinkin pitkä ja tiivis, jossa eletään uudelleen lapsuuden kokemukset ja traumat ja koetetaan tätä kautta saada ne korjatuksi. Ehkä ed. Vastamäki myös tietää, että on esimerkiksi kokonainen lastenpsykiatrinen koulukunta, joka ei lainkaan suosittelu, vaan jopa kieltää perheterapian, jossa on ajatuksena, että lapsi pitää pelastaa pahoilta vanhemmilta, ottaa pois perheestä ja antaa lapselle mahdollisuus kehittyä perheen vahingollisten vaikutusten ulkopuolella. Tästä ehkä ed. Vastamäki ei voi olla eri mieltä. (Ed. Vastamäki: Niinhän on lastensuojelussakin!)

Kuitenkin koko mielenterveyslaissa nyt liikaa keskitytään pakkohoitoasiaan, joka sinänsä on tärkeä, mutta se on kuitenkin vain hyvin pieni osa. Koko mielenterveyskysymyksen on erittäin keskeinen, erittäin tärkeä yhteiskunnassa ja jokaiselle ihmiselle. Kun esimerkiksi mietitään sitä tosiasiaa, että mielenterveyshäiriöt tänä päivänä ovat ylivertaisesti suurin ennenaikaiselle sairaseläkkeelle johtava sairausryhmä, niin saadaan ehkä oikea kuva. 33 prosenttia kaikista sairauksilakkeista myönnetään mielenterveysperustein.

Kun tutkimukset osoittavat, että joka viides tai joka kuudes suomalainen elämänsä aikana joutuu turvautumaan mielenterveyspalveluihin, niin ymmärrämme, että kyseessä on hyvin laaja ongelmavyyhti. Tietysti ihmisen psyykkisellä pahoinvoinnilla on hyvin monta erityyppistä syytä. Yleensä ei voida löytää yhtä tekijää tai yhtä syytä, joka johtaisi mielenterveyden järkkymiseen. Pitäisi samanaikaisesti pitää mielessä erilaisia lähestymistapoja, kun yrittää ymmärtää ihmisen sairastumista: Ihmisen oma henkilökohtainen kehitys, oma kehityshistoria ja kaikki, mitä siihen liittyy on tietysti hyvin tärkeää. Toinen aspekti sitten on ihmisen ihmissuhteet eli suhdeverkosto, jossa häiriöt usein aiheuttavat psyykkistä sairautta. Voidaanpa sanoa, että kun yksi ihminen hajoaa ja tulee psyykkisesti sairaaksi, hänen hajoamisessaan ilmenee ehkä monen kymmenen ihmisen epäonnistunut yhdessä eläminen.

Kolmanneksi samanaikaisesti olisi pidettävä mielessä sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset tekijät. Ihmisen, joka on taloudellisesti ahtaalla, asuu huonosti, jolla on vähän koulutusta tai jolla on vähän varoja, joustavuus ja liikkumavara on paljon pienempi kriisitilanteessa kuin ihmisellä, jolla on enemmän koulutusta, enemmän varoja ja enemmän liikkumavaraa kaiken kaikkiaan.

Minun mielestäni tässä mielenterveyslaissa on paljon hyvää. Se, mikä on erityisen tärkeää, on, että kun tämä liittyy erikoissairaanhoidolakiin, joka astuu voimaan ensi vuoden alusta, tämä takaa mielenterveystyölle, hoitotyölle, ennaltaehkäisylle saman aseman kuin muille erikoissairaanhoidon aloille. Koska psykiatria on tähän saakka aika lailla kohdeltu huutolaispojan tavoin, niin tämä tulee vähitellen merkitsemään enemmän voimavaroja.

Kuitenkin näkisin, että ehkä suurin ongelma Suomessa tällä hetkellä mielenterveystyössä liittyy hyvin suuriin alueellisiin eroavaisuuksiin, alueelliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Jos sattuu asumaan syrjäseudulla tai maaseudulla ja sairastuu vakavasti psykoosiin, mahdollisuudet saada adekvaattia hoitoa, puhumattakaan siitä, että voisi itse valita, minkälaista hoitoa saa, ovat hyvin paljon vähäisemmät, kuin jos asuu jossain kaupungissa ja sairastuu esimerkiksi neuroosiin eli lievemmällä tavalla. Tällöin hoitomahdollisuuksia on paljon enemmän, ihmi-

sellä on valinnanvaraa ja kaikki toimii paljon paremmin. Tässä on perusepäoikeudenmukaisuus, joka toivottavasti vähitellen korjaantuu tämän uuden lain myötä.

Hyvää tässä uudessa lakiesityksessä on myös sen korostaminen, että mielenterveys-työtä tekevä ihminen käyttää omaa persoonallisuuttaan tässä työssään ja että on erittäin tärkeätä henkilökunnan psyykkisen työsuojelun ja myös menestyksekkään työn kannalta, että on toimiva työnohjausjärjestelmä, joka nyt on lakiin kirjoitettu. Tästä minun mielestäni valiokunta ansaitsee kiitoksen.

Muutama sana tästä paljon kiistellystä pakkohoitopykälästä, josta on paljon puhuttu jo tänään, 8 §:stä, ja sitten 24 §:stä. Siis nyt puhutaan siitä, että tämän päivän käytäntöön halutaan muutosta. Tänä päivänä käytäntö on se, mikä hallituksen esityksessä on myös tässä uudessa laissa. Siis jotta pakkohoittoa voitaisiin suorittaa mielenterveyslain mukaan, täytyy todeta, että ihminen on mielisairas eli psykoottinen, että hän on itselleen tai muille vaaraksi, että hän vaarantaa omaa terveyttään, että muita hoitokeinoja ei ole olemassa.

Siis nykyinen käytäntö on tällainen, ja tarvittavat pakkohoitopäätökset on tehty lastensuojelulain kautta, kuten täällä on kuultu, tai jos on kysymys päihteenkäyttäjistä, päihdehuoltolain kautta. Minä en ole tullut vakuuttuneeksi, että yksikään nuori tai lapsi olisi jäänyt puuttuvan pakkolainsäädännön vuoksi hoitamatta. Olen todella yrittänyt tähän kysymykseen syventyä. Kukaan nuorisopsykiatri ei ole tätä väittänyt, ja ne lastenpsykiatrit, jotka ovat vaatineet tätä lisäystä 8 §:ään, ovat aika epämääräisesti sanoneet, että esimerkiksi itsemurhaa yrittänyt nuori kuuluisi tällaiseen ryhmään. Minun oma kokemukseni on se, että jos nuori on yrittänyt itsemurhaa, häntä ei ole vaikeata motivoida hoitoon eikä ole vaikeata saada häntä pysymään hoidossa.

Jos kysymyksessä taas on ns. käytöshäiriöinen nuori, oma kokemukseni on, että suljettu laitoshoido yleensä ei kovin paljon auta. Se on huono vaihtoehto. Siinä pitäisi päästä sellaiseen hoitosuhteeseen, että tämä nuori on motivoitunut yleensä ottamaan jonkinlaista apua vastaan. Ei laitoshoido ole mikään sellainen autuaaksi tekevä hoitomuoto, joka automaattisesti auttaisi käytöshäiriöistä nuorta ihmistä.

Se, miksi minun mielestäni on huonoa, että tehdään tämä lisäys, liittyy juuri siihen, että meillä ei ole hoitopaikkoja näille nuorille. Se, että nuoria hoidettaisiin aikuisten suljetuilla osastoilla, on täysin tuomittavaa. Sen tietää jokainen, joka on käynyt tai ollut töissä aikuisten suljetulla osastolla.

Toinen mielestäni kielteinen asia liittyy siihen, että hoitava psykiatri tämän lain kautta joutuu tuomarin asemaan joissakin tapauksissa. Kun hän on aikaisemmin ollut neutraali, koko perhettä huomioiva lääkäri, nyt yhtäkkiä tuodaan tämä ongelma esille ja sanotaan, että lääkärin pitäisi ratkaista tämä.

Minä myös epäilen, vaikka en epäile lainkaan suomalaisten psykiatrien ja lääkäreitten moraalia enkä myöskään osaamista, että näissä tapauksissa usein kuitenkin aivan tiedostamattomalla tasolla saattaa toimia halu saada tähän ongelmaan nopea ratkaisu. Saksalainen psykoanalytikko Helmut Stierlin puhuu karkottamisesta perheen yhtenä mekanismina, joka ei ole tietoinen eikä pahaa tarkoittava, mutta vanhemmat saattavat kuitenkin toimia niin, että lapsi tulee karkotetuksi pois perheestä, jos siinä perheessä on hyvin paljon jännitteitä ja tuskaa. Tämä saattaa minun mielestäni joissain tapauksissa tosiaan johtaa siihen, että kun joku perhe kipeästi tarvitsisi syvällistä perehtymistä perheen ongelmiin, mutta asia ratkaistaan siten, että tämä nuori otetaan hoitoon sairaalaan suljetulle osastolle. Näin jäävät sitten selvittämättä nämä kipeät asiat, mikä ei voi olla tämän nuoren eikä myöskään muitten perheenjäsenten kannalta mikään onnistunut ratkaisu.

Jos kuitenkin tällainen väljennetty pakko-hoitokriteeri jää tähän lakiin, toivon, että se muutettaisiin takaisin hallituksen esittämään alkuperäiseen muotoon. Silloin minun mielestäni olisi aivan itsestäänselvää ja välttämätöntä, että 24 §:ssä olisi valitusoikeus. En ymmärrä, ketä tämä voisi vahingoittaa. Olisi alkeellista oikeusturvaa nuorelle tai lapselle, että hänellä on jokin tie, jokin juridisesti hyväksyttävä tapa, jota hän voi käyttää, jos hän ei ole tyytyväinen tähän päätökseen. Minusta tämä on aivan perustavaa laatua olevaa nuoren ihmisen oikeusturvan takuuta. Minä en ole koskaan ymmärtänyt, miksi tätä on vastustettu, mikä on se argumentti, jolla halutaan kieltää tällainen itsestäänselvä oikeus.

Arvoisa puhemies, herr talman! Tässä laissa on aika vähän potilaan oikeusturvaa lisääviä toimia. Niitä on luvattu laissa, joka on valmistella, joka koskee potilaan oikeuksia. Tässä on kuitenkin tehty joitakin mielestäni myönteisiä muutoksia. Eräs on se, että hallituksen ehdottama kahden vuorokauden tarkkailuaika on pidennetty neljään vuorokauteen, mikä käytännössä on järkevää, koska moni sekavuustila menee muutamassa päivässä ohi elikkä ei sitten tarvita tätä pakkohoitopäätöstä. Lisäksi tämä kahden vuorokauden tarkkailuaika olisi merkinnyt esimerkiksi viikonloppuisin suurta kiirettä ja myös lisävirkojen perustamista. Mielestäni tämä neljä vuorokautta on hyvä kompromissi ja myös lisää potilaan oikeusturvaa ja vähentää käytännössä pakkohoitopäätöksiä.

Myös on myönteistä, että sellaisessa ehkä pieneltä tuntuvassa asiassa kuin kirjesensuurissa tapauksissa, missä epäillään, että potilas esimerkiksi hankkii huumeita kirjeitse sairaalaan, lakia on valiokunnan toimesta täsmennetty niin, että henkilökunnalla ei ole mitään yleistä oikeutta puuttua potilaan kirjeenvaihtoon, vaan lupa pitää olla joka kerta erikseen saatu ja annettu.

Arvoisa puhemies! Toisessa käsittelyssä seikkaperäisemmin käsittelen vielä tätä lakia, mutta tässä kuitenkin vaatisin, kun suuri valiokunta käsittelee tätä lakia, että siellä kuultaisiin lainopillista asiantuntemusta nimenomaan valitus- ja kuulluksitulemisoikeudesta.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Claes Anderssonin puheessa oli paljon semmoisia näkökohtia, jotka ovat hyvin varteenotettavia, kun tätä lakia toteutetaan käytännössä. Mutta sen lisäksi hän toi minun mielestäni esille myös sen, että hän pitää lakia siksi huonona, ettei ole hoitopaikkoja. Kuitenkin meidän olemme mietinnössä painottaneetkin, että tätä puolta pitää kehittää niin, että paikkoja tulee tarvetta vastaavasti. Nämä tapaukset, kuten ed. Claes Andersson aikaisemmin sanoi, tulevat ehkä lisääntymään, mutta nämä tapaukset ovat erittäin harvoja vastaisuudessaakin. Tavallaan siis ed. Andersson hyväksyy pakkohoidon, mutta esteenä ovat hoitopaikat.

Hän sanoi, että lääkäri tulee ykskaks neutraalista tuomariksi. Tähän asti kuitenkin on saman tyyppinen lainsäädäntö ollut voi-

massa. Ihmettelen, miksi nykyinen neutraali lääkäri ykskaks tulisi tuomariksi, kun laki suurin piirtein pysyy samana.

Ed. Vastamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Andersson puhui käytöshäiriöiden laitoshoidosta. Siinä on nimenomaan jälleen tapaus, josta ei missään muodossa tule tahdonvastaisen hoidon peruste. Käytöshäiriö ei ole tahdonvastaisen hoidon peruste.

Ed. Dromberg puhui lääkärin asemasta tuomarina. Jos vakavasti mielenterveydeltään häiriytyneen lapsen tahdonvastainen hoito toteutetaan lastensuojelulain kautta, jolloin lapsi nimenomaan sosiaalilautakunnan huostaanottamana sijoitetaan hoitoon, tuomarin asemaan tulee sosiaalilautakunta. Kyseessä on mielenterveyden häiriö. Kyllä minusta silloin tässäkin asemassa tuomarilta tarvittaisiin jonkinlainen perustieto mielenterveyden häiriöistä. Mielestäni lääkärin toimiminen mielenterveyskysymyksessä tuomarin asemassa on perustellumpaa kuin se, että siinä toimivat ihmiset, joilla ei ole kompetenssia mielenterveyden häiriön tunnistamiseen.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergille sanoisin, että hallituksen esitys, jossa ei ollut erillispykälää nuorten pakkohoidosta, olisi jatkanut nykyistä käytäntöä. Lisäys ei jatka nykyistä käytäntöä, vaan laajentaa huomattavasti mahdollisuuksia tehdä pakkohoitopäätöksiä. Siinä se ero juuri on. Minun mielestäni nykykäytäntö on toiminut hyvin. Minä en näe mitään syytä laajentaa pakkohoitoa.

Ed. Vastamäelle sanoisin, että se juuri on niin hankalaa tässä, kuka määrittelee, mikä on vakava mielenterveyden häiriö. Nimenomaan voi ajatella, että juuri hankala käytöshäiriöinen nuori aiheuttaa niin paljon vihamielisiä tunteita ja niin paljon ärtymystä ympäristössään, että tulee hyvin suuri kiusaus ratkaista asia niin, että hänet pannaan lukkojen taakse hoitoon. Tämä on tietysti inhimillistä, että näin on, mutta tämä kategoria kuuluu juuri näihin, jotka ovat nyt tämän lain piirissä ja joissa on hyvin vaikea täsmentää, kuka kuuluu tähän, kuka ei.

Ed. Kauppinen: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi ilmoitan, että kyse on niin

tärkeästä ja laajakantoisesta asiasta ihmisoi-
keuden kannalta, että aion käyttää puheese-
ni aikaa suositusta enemmän eli haluan
käyttää kansanedustajan rajoittamatonta pu-
heioikeutta.

Aivan ensimmäiseksi kommentaisin muu-
tamia asioita, joita on tullut keskustelussa ja
aiemmissa puheenvuoroissa esiin.

Oikeastaan yleisilmiönä voisi sanoa, että
jos ajatellaan eduskunnan osallistumista täl-
laiseen yksilön kannalta erittäin tärkeään ja
laajakantoiseen asiaan, niin on huomiolle
pantava se, että täällä on hyvin vähän
ihmisiä, jotka ovat tästä kiinnostuneet, ja
julkisen sanan puolella vielä vähemmän.
Tämä on minusta erittäin vakava asia, koska
kuitenkin ollaan käsittelemässä perustavan
laatuista yksilön oikeusturva-asiaa.

Minusta ed. Anderssonin näkemykset
osoittivat syvällistä laaja-alaista kokonaisval-
taista ymmärtämistä psykiatrisesta kokonais-
valtaisesta hoidosta. Puolestaan ed. Vasta-
mäen puheenvuoro oli aika lailla tyypillinen
osoitus kirurgisesta asennoitumisesta medisiin-
naan, mikä on, että pala pois, tuosta poikki,
tikit päälle ja sillä siisti, eli kirurgiassa
toiminta on huomattavasti suoraviivaisem-
paa. Tämä on tosiasia.

Toisaalta ed. Dromberg mainitsi täällä
myös, että hän luottaa suomalaisen lääkärin
moraaliin. Tähän voisin todeta sen, että
Lääkäriliiton edustaja sanoi kansanedustajil-
le järjestetyssä tilaisuudessa, että mikäli suo-
malaisen lääkärin moraali olisi rikkumaton,
minkäänlaisia Lääkäriliiton eettisiä toimin-
taohjeita ei tarvittaisi, niin kuin ei myöskään
potilaan oikeusturvainsäädäntöä. Minusta
tämä on aika lailla huomiota herättävä ja
varteenotettava tosiasia. Tämän lausuman
kuulijoina oli aika monta kansanedustajaa.

Ed. Moilaselle sanoisin, vaikka hän ei
täällä nyt olekaan, että tämän lainsäädännön
käsitteilyssä nimenomaan lasten kohdalla on
kyse vain kuulemismenettelystä eikä lapsen
ja nuoren hoidotta jättämisestä. Tämä on
selvä käsitteellinen ero, joka merkitsee hyvin
paljon.

Me olemme nyt siis käsittelemässä halli-
tuksen esitystä n:o 201 mielenterveyslaiksi,
joka on lähetetty talousvaliokuntaan valmis-
teltavaksi huomisesta vuosi sitten eli
31.10.1989. Jos ajatellaan tämän asian mer-
kityksellisyyttä, niin edelleenkin ihmettelisin
sitä, että mm. SMP:n edustajat eivät ole

kiinnostuneet perustavan laatuudesta ihmisen
ja yksilön oikeusturva-asiasta. Minkäänlaista
kannanottoa ja puheenvuoroa asian tiimoilta
ei ole ollut tästä. Tosin teidän edustajianne ei
ole talousvaliokunnassa ollut, mikä voinee
selittää tämän, mutta minun tietääkseni teillä
on kyllä tiedossa aika paljon sellaisia tapauk-
sia, joissa ihmiset ovat ottaneet teihin yhteyt-
tä, kun heidän oikeusturvaansa on loukattu.
Luulisi olevan sitä kautta ainakin käytännön
tietämystä siitä, mitä tämä pahimmillaan voi
olla.

Hallituksen esityksen käsittelyaikahan on
ollut pitkä. Niin kuin kuulumme, yli 70
asiantuntijaa on kuultu. Laissa käsitellään
avuttoman, täysin puolustuskyvyttömän ih-
misen oikeusturvaan ja hoitoon liittyviä
asioita. Sen tulisi erityisesti vaatia meiltä
jokaiselta syvällistä, poikkeuksellisen huolel-
lista paneutumista asiaan, ja erityistä huo-
miota on kiinnitettävä yksilön oikeudelliseen
suojaamiseen.

Toivonkin, että eduskunta voisi asettua eri
intressiryhmien yläpuolelle ja näyttää siten
selkärankansa ja kohottaa arvovaltaansa yk-
sittäisten kansalaisten silmissä niin, että me
jokainen kansanedustaja osaltamme huoleh-
tisimme yhteiskuntamme perusrakenteitten
korkeasta arvosta ja pitäytyisimme ihmisen
asialla emmekä olisi vain jonkin suppean
ammattiryhmän asioiden puolustajia. Nyt
meillä on mahdollisuus näyttää tämä, nyt jos
milloin. Nyt voidaan eduskunnan arvovaltaa
punnita, onko sitä vai eikö sitä ole. Haluam-
meko sitä pitää vai emmekö?

Tässä asiassa ei nimittäin ole kyse poliit-
tisesta ristiriidasta, vaan inhimillisen elämän
arvoista nyt ja tulevaisuudessa. Kansainväli-
sesti olemme joutuneet eräänlaiseksi kohde-
maaksi tilanteessa, missä psykiatriaa käyte-
tään länsimaisen käsityksen mukaan väärin.
Tällä viittaa lentokonekaappausasioihin.
Vastaavat mahdollisuudet on meillä nyt lain-
säädäntövaiheessa esitettävissä niin, ettei jää
minkäänlaista mahdollisuutta toimia meidän
psykiatrisen lainsäädäntömme, mielenter-
veyslain, valossa väärin.

Esityksessä on mielenterveysasioiden suh-
teen uudistuksia, jotka parantavat jonkin
verran yksilön oikeusturvaa, niin kuin täällä
on tullut esiin. Monissa oikeusturvakysy-
myksissä on viitattu valmisteilla olevaan po-
tilaan oikeusturvaa koskevaan lakiin. Psy-
kiatrisen potilaan oikeusturvaan liittyvä kui-

tenkin erittäin tärkeä erityispiirre — mahdollisuus vastentahtoisesti ottaa tarkkailuun ja hoitoon.

Tämän johdosta oikeusturvan takaaminen on erittäin tärkeää, ja niin kuin täällä jo aiemmin mainitsin, niin silloin ainakaan, kun hallituksen esitystä lähetettiin lausuntokierrokselle, sieltä ei löytynyt minkäänlaista mainintaa tämän asian tiimoilta. Siellä puhuttiin lähinnä sellaisista asioista, jotka nytkin normaalisti eettisesti toimivilla lääkäreillä ovat jokapäiväistä elämän tosiasiaa, mutta muutamia poikkeuksia varten tarvitaan erillistä potilaan oikeusturvainsäädäntöä.

Tässä esityksessä korostetaan ehkäisevän mielenterveystyön vahvistamista, hoidon painopisteen ohjaamista avohoitoon sekä kuntoutuksen lisäämistä. Lakiin tarvitaan, niin kuin jo täällä on tullut muutamaan otteeseen mainittua, erikoissairaanhoidon voimaan astuessa eli 1.1.1991, varsin pian.

Erikoissairaanhoidon käsittelyn yhteydessä otin voimakkaasti kantaa asiakirjojen siirreltävyyteen ilman asianomaisen suostumusta, nimenomaan siten, että sitä ei tulisi sallia. Kuitenkaan kantani ei mennyt valiokunnassa läpi. Nyt ollaan kuitenkin tilanteessa, jossa erikoissairaanhoidot joudutaan muuttamaan jo siinä vaiheessa, kun se ei käytännössä ole vielä astunut edes voimaan. Tämä kuvastaa aika paljon eduskunnan työskentelyn tasoa. Olisi syytä itsetutkiskeluun.

Meillä on tähän saakka ollut myös puutteellinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten välillä, vaikka useat asiakkaat ovat yhteisiä. Tämä on ollut erittäin merkittävä puute. Itse olen lääkärin työssäni joutunut sosiaaliviranomaisen yhteydenoton kohteeksi, jossa viranomaisen tarkoitus oli, että olisin kirjoittanut eräälle ulkopaikkakuntalaiselle lähetteen vastentahtoiseen psykiatriseen tarkkailuun siksi, että kyseisellä henkilöllä ei ollut rahaa matkustaa kotipaikkakunnalleen, vaan sosiaalitoimi olisi joutunut antamaan hänelle matkarahan. Mutta jos hänet olisi toimitettu mielisairaalaan, niin se olisi mennyt kyseisen mielisairaalakuntainliiton piikkiin. Kieltäydyin kirjoittamasta kyseistä lähetettä tutkittuani potilaan.

Ottaen huomioon maassamme vallitseva käytäntö, jossa yksilöön kohdistuvat pakotteet mielenterveyden hoitona ovat maailman ylivoimaista huippuluokkaa — noin 12 000

kappaletta vajaan 5 miljoonan asukkaan joukosta vastentahtoisia hoitopäätöksiä vuodessa — voidaan kysyä, mistä on kyse. Mielestäni kyse ei ole ainakaan meille ominaisesta mielisairaiden määrällisestä runsaudesta eli eräänlaisesta siunatusta hulluudesta, joka suomalaisia kohtaa, vaan se kuvastaa paljolti sekä yhteiskunnan että lääkärikunnan sallimatonta asennetta. Meillä tulkitaan yksilöiden elämän tilanteita ahtaista normeista ja katsojan omasta suppeasta näkökulmasta, eikä meillä kunnioiteta yksilöllisiä eroja riittävästi. Tällä on varmaan monet historialliset perusteensa.

Voidaan myös kysyä, ovatko suuret psykiatriset, muusta lääketieteestä erillään olevat hoitolaitokset eli hoitoisolaatit enää nykyaikana sopivia. Vastaan, että eivät ole. Yleensä on suurena vaarana, että kyseisissä isolaateissa lääkärikunnan kontaktit valikoidut liian suppealle alueelle ja heidän arvostelukriteerinsä voivat vuosien saatossa tulla hyvinkin suppeiksi.

Tämän seikan korjaamiseksi tarvitaan psykiatrikunnan säännöllistä työkiertoa mm. muun lääketieteen erikoisalojen tehtävälueille, ja tämän vuoksi on myös erittäin tärkeää, että valiokunta esittää mielenterveyslain erästä pykälää muutettavaksi niin, että siihen tulee maininta säännöllisestä työohjauksesta. Toivoa sopii, että sitä pystyttäisiin toteuttamaan pontevasti. Tähän liittyy myös se, että niin henkisesti rasittavalla työsaralla kuin psykiatrisen sairaalan henkilökunta toimiikin, niin minusta myös heidän henkisen terveytensä tasoa pitäisi voida tutkia ja tarkkailla niin, että tiedettäisiin, miten heidän oma henkinen laitansa siinä tilanteessa on. He joutuvat antamaan omasta itsestään suuren panoksen hoitaessaan potilaita, ja silloin on riski, että he pikkuhiljaa menettävät omia realiteettitestaustilanteita.

Arvoisa puhemies! Varsin usein on käytännön työssä voinut havaita, että esimerkiksi psyykkisesti sairaan on usein mahdollista tai ainakin vaikeaa saada ajallaan asianmukaista ja riittävää hoitoa somaattisiin eli ruumiillisiin sairauksiinsa.

Kokonaan luku sinänsä on, milloin psyykkisen sairauden diagnoosiperusteeksi riittää, ettei somaattisia kipuja hoitava lääkäri löydä diagnoosia. Näistä on esimerkkejä, mm. nuorten naisten selkäydinkanavaan pullistuvista nikamavälilevytyristä jne. Tiedossani

on useita tapauksia, joissa ei ole osattu tehdä oikeaa diagnoosia somaattisesta sairaudesta, vaan sairas on toimitettu vastentahtoiseen psykiatriseen hoitoon. Vuosien päästä vasta on päädytty leikkaushoitoon, joka on ollut välttämätön ja jo paljon aikaisemminkin olisi ollut.

On myös esimerkki, että aiemmin liikenneonnettomuudessa pahoin loukkaantunut henkilö myöhemmin sairastui vaikeisiin alaraajojen symmetrisiin kipuihin, päänsärkyyn, ja lisäksi hänen psyykensä muuttui impulsiivisemmaksi, lyhytjänteiseksi jne. Yli kymmenen vuoden ajan häntä hoidettiin psykiatrisella diagnoosilla, vaikka oli aivan selvät kliiniset merkit laaja-alaisesta aivojen otsalohkon vauriosta. Kun tätä sitten pyydettiin psykiatrisen konsultaation yhteydessä jatko-tutkimaan, seurauksena oli, että lääkitystä vain lisättiin, siis tutkimatta tarkemmin tätä asiaa. Potilaan oireet lääkesivuvaikutuksista vain pahenivat, vaiva ei suinkaan korjaantunut. Asia olisi kuitenkin ollut helppo tutkia tietokonekerroskuvauksella.

Edelleen potilas lähetettiin vielä yliopistoliseen keskussairaalaan psykiatrian poliklinikalle ajatellen, että siellä ollaan jo ehkä vähän jäävittömämpiä asian suhteen, koska ei ole aiemmin osallistuttu hoitoprosessiin. Sielläkin vain pitäydettiin vanhassa diagnoosissa, vaikka oli esitetty kysymys mahdollisen kallovamman aiheuttamista oireista. Kuvaus edelleenkin jätettiin tekemättä.

Näin potilasta pompoteltiin muutaman vuoden ajan paikasta toiseen. Mutta selvityä jatkettiin sinnikkäästi, koska potilas oli vakuuttunut, että hänen ongelmansa johtuivat onnettomuuden jälkivaivoista, ja minäkin lääkärinä katsoin, että hänen oirekuvansa kuuluu tyypilliseen frontaalipsyyken kuvaukseen.

Hänet lähetettiin sitten vihdoin ortopedille yksityisvastaanotolle kysymyksenasetteluna, johtuisivatko potilaan vaivat ortopedisistä vanhojen vammojen, murtumien, jälkeisistä syistä, ja jos näin ei olisi, niin voisiko olla mahdollista, että henkilöllä olisi laajan aivo-ruhteen aiheuttamat jälkivaivat. Lisäksi toivottiin, että jos viimeainittu mahdollisuus on todennäköisempi, voisiko potilaan ohjata tietokoneviipalekuvaukseen.

Nyt vasta täppäsi, koska asialla oli yliopistollisen keskussairaalan ortopedian erikoislääkäri yksityisvastaanotollaan. Hän teki

lähetteen, niin että potilas palasi siis alkupe-
räiseen ensimmäiseen tutkimuspaikkaansa
erikoislääkärin läheteellä. Aikaa ja rahaa
potilaalta oli kulunut kansaneläkkeen mini-
mitoimeentulosta. Tutkimus tehtiin ja todeti-
tiin laaja-alaiset aivojen etulohkojen vanhan
vamman aiheuttamat muutokset, siis tyypil-
liset ainekset ns. frontaalipsyykelle, ja sieltä
löytyi selvitys myös alaraajakipuihin.

Sitten seurasikin korvausoikeudenkäynti
vakuutusyhtiötä vastaan — arvoisa puhe-
mies, huomaa vilkkuvan valon, mutta niin
kuin mainitsin, aion käyttää enemmän aikaa
— oikeudenmukaisten päätösten aikaansaa-
miseksi. Siinä sitten maamme korkea-arvoiset
psykiatrian asiantuntijalääkärit antoivat
lausuntojaan potilaasta näkemättä häntä
koskaan tutkien niitä vanhoja psykiatrisia
papereita, mitkä hänestä oli tehty, eli sairau-
skertomuksia. Erään lausunnon mukaan
kyseessä oli mm. rappioalkoholisti, vaikka
potilas ei ole ottanut viinan tippaa sitten
vuoden 1983. Potilas sai vakuutusyhtiöltä
korvauksia, jotka oli tietenkin vähennetty
rappioalkoholistosuudella. Ei ainoastaan se,
että kyseessä oleva potilas tuli leimattua
rappioalkoholistiksi. Asiaan liittyy myöskin
se, että ensivaiheen psykiatria oli pitänyt
tämän seikan tutkimuksen käynnistämistä
allekirjoittaneen ensimmäisenä melisairau-
den merkinä asiapaperiselvitysten mukaan.
Psykiatrit ovat siis varsin kaikkietäviä ja
osa erittäin herkästi loukkaantuviakin.
Tämä esimerkki vain osoittaa, millaista mie-
livaltaa psykiatreilla on mahdollisuus käyt-
tää tämän päivän Suomessa, varsinkin kun
siihen liittyy vielä erittäin vahva kollegiaali-
suuden tunne.

Edellä kerrotun valossa on siis erittäin
tärkeää kiinnittää huomio potilaan, se on
yksittäisen suomalaisen, oikeusturvaan.
Tämä laki suo edelleenkin mahdollisuudet
käyttää psykiatria vallankäyttömenetelmänä.
Suoraan sanoen, psykiatreilla on hirmu-
vallan avaimet taskussaan vielä tämän uu-
denkin lain tultua hyväksytyksi eduskunnas-
sa.

Arvoisa puhemies! Voi esittää sitten kysy-
myksen, miksi näin on.

Ensinnäkin, tutkimuksiin toimittamistoi-
menpiteisiin voidaan ryhtyä edelleenkin pu-
helin- tai muiden ilmoitusten perusteella, ja
ilmiantajan henkilöllisyyttä ei tarvitse paljas-
taa missään eikä koskaan eikä kenellekään.

Takana voi olla mahdollinen tarve vaientaa epämieluisia asioita selvittämään lähtenyt henkilö. Silloin tällaisen henkilön uskottavuus tietysti katoaa, jos todetaan hänellä olevan mielenterveyden häiriöitä. Sopivalla klikkiytymällä ja etukäteisyhteyksien otolla aina lääkintöhallitusta myöten voidaan tilanne varmistaa. Varsin usein käy ilmi, että asiakkaan omat tiedot nollataan, toisin sanoen niille ei anneta mitään todisteellista arvoa. Silloin soppa onkin jo aivan selvä. Vastentahtoiseen tarkkailuun toimittamisesta ei voi edes valittaa uudenkaan lainsäädännön mukaan, mikä on käsittelyssä.

Toiseksi, kansainvälisesti menettely on varsin outo. Ihmisoikeussopimusten mukaan jo kaikki vastentahtoiset vapaudenriistot on saatettava kansainvälisesti ottaen pikaisesti tuomioistuinkäsittelyyn, jos pidätysaika on yli kaksi tuntia, riippumatta siitä, onko pidätysaika mielenterveydellisistä vai muista syistä.

Kolmanneksi, nyt käsittelyn alla olevassa mielenterveyslaissa ei vastentahtoiseen tarkkailuun ostopäivästä voi siis valittaa eikä viedä sitä tuomioistuinkäsittelyyn. Mikäli tätä ei saada nyt eduskunnassa muutettua kansainvälisen, länsimaaisen käytännön mukaiseksi, olen melko varma, että jo lähivuosina Etan toteututtua joudumme näiltä osin lakia muuttamaan. Miksi emme tekisi sitä jo nyt, kun tämä asia tiedetään?

Herra puhemies! Mitä tarkkailuajan pituuteen tulee, onko se kaksi vai neljä vuorokautta, voidaan tietysti olla monta mieltä. Mutta voin sanoa, että on oikeastaan häpeäksi suomalaiselle oikeusturvalle, että tässä vaiheessa potilaan oikeusturvakysymyksiä ei voida järjestää kuntoon. Siihen sisältyy myöskin tarkkailuajan pituus. Kyseessä ei siis pitäisi olla minkään poliittisen ryhmän erityisintohimoja herättävä asia, vaan äänestämme suomalaisen oikeudellisen turvan parantaminen.

Asiantuntijoista suuri osa psykiatrikuntaa oli nimenomaan potilaan oikeusturvan parantamiskysymyksiä vastaan ja halusi nimenomaan mm. pidempää tarkkailuaikaa: hallituksen esityksen hyvästä kahdesta vuorokaudesta neljään vuorokauteen. Perusteluina pidettiin työvoimapulaa ja sitä, että psykoosista paranee kyseisenä aikana, niin kuin täälläkin kävi äsken ilmi. Kuitenkin on huomattava ero, että kyse on vain tarkkai-

lusta, ei hoitoajasta, tarkkailusta, jonka aikana pitää voida varmistaa, onko henkilö vastentahtoisien hoidon tarpeessa vai ei. Siis sen tarkoitus ei ole lainkaan hoidollinen.

Arvoisa puhemies! Nyt valiokunnan esittämä tarkkailuajan pidennys ei voi olla hyväksyttävä, koska jos esimerkiksi henkilö niinsanotusti kyyditetään vailla riittäviä perusteita vain kiusallisena henkilönä, tällöin on mahdollista todeta, että kyllä hän oli psykoosissa, kun tuli, mutta se psykoosi neljässä vuorokaudessa parani. Tästä johtuen on erittäin vakava oikeusturvan loukkauskysymys, jos tarkkailuaikaa pidennetään.

Tarkkailun aikaanahan on vain voitava todeta, onko henkilö mielisairas ja hoidotta jääminen pahentaisi kenties hänen mielisairauttaan ja vakavasti vaarantaisi hänen terveyttään tai turvallisuuttaan tai muiden turvallisuutta ja jos mitkään muut mielenterveyspalvelut eivät sovi tässä tapauksessa. Toisin sanoen mielisairaudesta, ryhdyttäessä vastentahtoiseen hoitoon, on mielestäni selvästi ja suurimmassa osassa tapauksia jo varsin helpostikin oltava aivan maallikoiden havaittavissa, mikäli näissä kriteereissä pysytään. Siihen ei nähdäkseni asiantuntijoilta tarvita neljää vuorokautta. Jos kyseessä on niin kapea-alainen muutos, että vain psykiatrian erikoislääkärit voivat sen havaita eivätkä sielläkään kaikki, eivät mielestäni vastentahtoisien hoidon kriteerit voi silloin täytyä tämän lain hengen mukaisesti. Silloin pelataisiin vain ns. odotusarvoilla eli psykiatrian olettamuksilla, kuinka kyseessä olevassa tapauksessa voisi käydä. Tämä ei voi olla nykyaikaisessa Suomessa mahdollista tulevaisuudessakaan.

Viidenneksi, vastentahtoisien hoidon päätöksestä kansainvälisen ihmisoikeuden valossa tulisi myös voida valittaa tuomioistuinteen, jossa asianomaisella on asianosaisoikeus, jota hänellä ei nyt esitettyä muodossa olisi. Lääninoikeuskäsittely ei vastaa tuomioistuinkäsittelyä, se on eräänlainen asiantuntijakäsittely, jossa asiantuntijat antavat lausuntoja asiapapereitten perusteella, ja siellä ei voida tutkia, onko asiapapereissa siteek-sikään totta. Siellä ei edes tarvitse kuulla asian kohteeksi joutunutta henkilöä. Käsittely perustuu vain asiantuntijatutkailuun eikä taustojen juridisiin perusteisiin.

Kuudenneksi, on myös ennenkuulumaton-

ta, että valitusaika olisi vain 14 vuorokautta yksilön vapaudenriistoasioissa. Koko vapaudenriiston ajan ja vielä senkin jälkeen pitäisi olla oikeus valittaa, siis viedä asia tuomioistuinkäsittelyyn, jossa joudutaan valaheutoisesti todistamaan, myöskin ne henkilöt, jotka ovat tehneet asiapaperimerkintöjä, joutuvat valaheutoisesti todistamaan ja joutuvat väärän todistuksen antaessaan myös asianmukaisiin seuraamusvastuisiin. Lääninoikeusmenettelyssä tällaista ei ole mahdollista tapahtua.

Nyt esitetyllä valitusmenettelyllä jatkettaisiin vain entistä käytäntöä, jossa asiantuntijat antavat lausuntoja virkamiesten runoilamista asioista tutkimatta lainkaan — tietoisesti kärjistän tätä asiaa hiukan, että varmasti heräätte siihen, mistä on kyse — onko taustalla siteeksikään totta. En tällä halua esittää, että kaikki maamme psykiatrit syylistyisivät virreharkintoihin, tahallisiin tai tahattomiin, ymmärtämättömyyttään, vaan että kaikki mahdollisuuksiin siihen on voitava lainsäädännöllä estää. Yksikin virhemennettely on liikaa.

Kansainvälisesti on havaittu, että tuomioistuinmahdollisuus vähensi huomattavasti tahdonvastaisia hoitopäätöksiä, jostakin kumman syystä. Psykiatritkin ovat vain ihmisiä ja tulkitsevat asioita omasta arvomaailmastaan käsin ymmärtämättä tutkittavakseen tulleen mahdollisesti hyvinkin erilaisista ja laajemmista tietotaito- ja kokemuspohjista kuin tutkivalla psykiatrilla kenties itsellään on.

Arvoisa puhemies! Oma lukunsa on myös kirjesalaisuus, tapaamisoikeuksien rajoitukset, puhelurajoitukset jne. Jos ajatellaan esimerkiksi kirjesalaisuutta, parannus on se, että kirjesalaisuuden loukkaamattomuus laitettiin yksikkömuotoon. Mutta mikä siitä jäi merkitsemättä, on se, että kyseisestä kirjesalaisuuden loukkaamisesta jokaisesta tapauksesta pitäisi erikseen tehdä asianmukainen pöytäkirja kahtena kappaleena, joista toinen liitetään asiakkaan eli potilaan sairauskertomukseen ja toinen annetaan hänelle itselleen. Minusta vähintään oikeudenmukaisuus vaatii sen, että avaamistilaisuudessa on kyseinen henkilö, kenen lähetys avataan, itse mukana, mutta sitä ei nyt tarvita tämän esityksen mukaan.

Arvoisat kansanedustajakollegat! Vetoankin teihin voimakkaasti ihmisten perusoikeuksien puolesta, että edellä mainitun kal-

taiset menettelymahdollisuudet on pystyttävä totaalisesti estämään. Tähän päästään sillä, että käsiteltävänä olevaan lakiin tehdään eduskunnassa muutokset, joilla turvataan mielenterveyden vuoksi tarkkailuun tai vastentahtoiseen hoitoon määrätyn oikeus viedä asiansa tuomioistuinkäsittelyyn, jossa se on pikaisesti käsiteltävä. Lain toisen käsittelyn yhteydessä tulen tekemään sitä koskevat pykälämuutosesitykset, koska asian ratkaisuvassa valiokuntakäsittelyssä en voinut eräiden yhteensattumien johdosta olla läsnä. Asian käsittelyhän virui kesäkuusta näin pitkälle syksyyn, eikä voinut enakkoon tarkoin arvioida, koska se on ratkaisevassa käsittelyssä.

Mikäli muutoksia ei voida eduskunnassa tehdä, voidaankin kysyä, kenen asioita me olemme täällä hoitamassa. Harvalukuisen psykiatrikunnan, byrokraattien eli hallintokoneiston vai tavallisten suomalaisten eli äänestäjien asioita? Me olemme saaneet valtakirjamme suomalaisilta äänestäjiltämme, ja meidän on voitava tehdä päätökset täällä vaikka vastoin psykiatrien mielenilmauksia. Tosiasiahan on, että jokainen ammatikunta puolustaa entistä menettelyä viimeiseen hengenvetoonsa. Muutosvastarinta on suuri. Meidän tulee taata, että ketään suomalaista ei voida pidättää vastentahtoisesti sillä perusteella, kuten minulle sanottiin, kun kysyin, mikä se mahdollisesti hyvin kapea vainoharhani mahtaa olla, kun minä en tiedä. Kun se näytettiin sormien välissä kahden millin suuruisena rakona, niin minä sanoin, että se on sitten varsin helppo sanoa, kun se on noin pieni, antaa kuulua, minä kestan kuulla. Vastaus oli, että sinä et näytä uskovan, mitä viranomaiset sanovat. Siis itsenäinen ajattelu minulta oli kielletty.

Tämän tyyppisestä saman kaltaisesta asiasta ilmeisesti oli kyse myös perjantai-ilta televisiossa esitetyssä arkkitehdin kohdalossa. Samalla perusteella minut voitaisiin yhä edelleenkin teljetä mielisairaalaan. Onneksi kansanedustajat nauttivat parannettua koskemattomuuden suojaa, joten minä uskallan nyt ja tässä puhua tämänkin julki. Muuten minulla ehkä olisivat noutajat jo oven takana.

Lyhyen tarkkailuajan kritiikissä esitettiin lääkäriresurssien niukkuutta. Minusta perustavan laatuudessa oikeusturvakysymyksessä se ei ole mikään peruste. Somaattisissa sai-

rauksissa, jos esimerkiksi valittaa rintakipua, on henkilöllä välittömästi oikeus päästä tai joutua tehostettuun valvontaan, jossa häntä ei jätetä hetkeksikään yksin ja lisäksi hänet liitetään runsaiden teknisten valvontalaitteiden ohjelmistoon. Hän saa yöstä päivää parhaan mahdollisen lääketieteellisen avun hoitajineen, lääkäreineen, lääke- ym. hoitoineen ja päivystysluonteisine tutkimuksineen. Siis mikään henkilöstöresurssikysymys ei voi olla peruste tarkkailuajan pidentämiselle.

Entä Suomessa tänä päivänä henkilö, jonka mieli on pirstoutumassa kenties lopullisestikin. Hänen tulee odotella vaikeuksineen arkea, kunnes lääkärit palaavat viikkolevotaan. On aika jo vihdoinkin tehostaa psykiatristen sairaaloiden päivystysvalmiutta joka suhteessa eikä elää edelleen menneisyyden tavoissa ja niukoissa resursseissa. Lakia ei tarvitse laatia olemassa olevien resurssien mukaan — tämän olen kysynyt asiantuntijoilta — vaan sillä voidaan asettaa selvät tavoitteet. Laki ei tähän asiaan aseta selviä tavoitteita.

Valiokunnan mietinnössä tosin kiinnitetään huomiota psykiatrian voimavarojen lisäykseen ja uudelleenjärjestelyyn, mikä sinänsä on oikein. Pelkään kuitenkin, että muutosnopeus on etanan vauhtia eikä psykiatrikunnan lisäys nopeuta kriisivaiheessa tai vastentahtoisessa tarkkailussa olevan potilaan tehokasta tutkimusta. Meillä tarvitaan siis pikaisesti psykiatrian koulutusresurssien lisäystä erityisesti ennalta ehkäisevään ja kuntouttavaan psykiatriaan ja näiden suppeiden erikoisalojen professuureja kaikkiin maamme yliopistollisiin opetuslaitoksiin, joissa lääketieteellistä koulutusta annetaan.

Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että kritesiterapiaan kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Mielestäni sinne tulisikin suunnata voimavaroja niin, että mahdollisuus kritesiterapiaan on jokaisena vuorokauden aikana. Tällä voitaisiin varmasti monta sairastumista mielisairauteen estää tai ainakin sairauden oireita ja tuskaa potilaissa lieventää.

Arvoisa herra puhemies! Mielenterveysalan vammaisjärjestöt ovat kehittyneet varsin myöhään. Niiden ongelmana on edelleen, että niissä toimiminen koetaan usein leimavaksi ja toiminnassa mukana olevilla voivat ajoittain olla toimintaresurssit vähäisiä. Ottaen huomioon mielenterveyshäiriöiden yleisyys ja kansantaloudellinen merkitys olisi

tärkeätä, että mielenterveyden vammaisjärjestöjen toimintaa tuettaisiin voimakkaasti, koska onhan se hyvin suuri voimavara asioiden kehittämiseen, ja tuettaisiin niin voimakkaasti, että niiden taloudellisten toimintamahdollisuuksien jälkeensä jääneisyys muihin vammaisjärjestöihin nähden korjataan pikaisesti.

Arvoisa puhemies! Sanon vielä muutaman sanan valiokunnan työskentelyedellytyksistä. Puheenjohtajamme menettely on ollut aivan loistavaa ja ansaitsee täyden tunnustuksen. Sitä ei kuitenkaan voine sanoa eräistä kokouksista, joissa varapuheenjohtaja oli puheenjohtajan estyneenä ollessa hoitamassa tehtävää. Erittäin paheksuen näen sen, että varapuheenjohtaja Laurila esti oikeusministeriön asiantuntijaa esittämästä vapaasti mielipidettä esitettyihin kysymyksiin. Tämä tuli esiin siten, että varapuheenjohtaja mainitsi samaiselle henkilölle kahteen eri kertaan, että — tämä on suora lainaus, kirjoitin sen silloin ylös — ”aivan erityisesti korostan, että asiantuntijan ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin eikä kaikilta osin”. Tietääkseni asiantuntijat ministeriöstä tullessaan tietävät tämän seikan. Tällä oli nimenomaan tarkoitus estää tulemasta esille oikeusministeriön mielipidettä potilaan oikeuksista ja tuomioistuinmenettelystä asioiden tutkimuspaikkana ristiriitatilanteissa.

Esittämäni kysymykset näiltä osin toin esiin, koska tiedän, että mm. oikeusministeriön toimesta mielenterveyslakiesitys on palautettu jo vuosia sitten juuri potilaan oikeusturvakysymysten valossa uuteen valmisteluun. Ottaessani edellä mainitun asian esiin valiokunnassa varapuheenjohtaja käyttäytyi, niin kuin hänen asemassaan olevan ei voisi olettaa käyttäytyvän.

Arvoisa puhemies! Tulenkin suuressa valiokunnassa esittämään asiantuntijan kuulemista uudelleen, sekä oikeusministeriöstä että Helsingin yliopistosta lainopin tutkijaa. Asiantuntijakuulemisen uudelleen avautuessa pyysin tätä valiokunnassa, mutta siihen ei annettu mahdollisuutta.

Herra puhemies! Siltä varalta, että varapuheenjohtaja Laurila hyökkäisi minua vastaan — hän ei täällä olekaan, mutta olen valmistautunut siihenkin — esittäen asioiden olevan toisin, voin sanoa, että valiokunnassa oli asioille useita muitakin kuulihoita.

Toisaalta varapuheenjohtaja Laurila ar-

vosteli allekirjoittanutta erittäin voimakkaain sanoin kemikaalilain käsittelyn yhteydessä tässä salissa noin vuosi sitten. Hän lähes syytti minua vainoharhaisuudesta erilaisin sanakääntein. Asia on vain niin, että tässä salissa saa ja tulee esittää tarpeelliseksi katsottua kritiikkiä meidän hallintojärjestelmistämme, myös lääkintöhallituksen toimista ja niiden oikea-aikaisuudesta.

Arvoisa puhemies! Tulen esittämään muutokset asianmukaisissa kohdissa asian toisen käsittelyn yhteydessä.

1) Tarkkailuajan pituudesta hallituksen esityksen kahdeksi vuorokaudeksi.

2) Tarkkailuunoton valitusmahdollisuudesta tuomioistuinmenettelynä.

3) Vastentahtoisen hoitoon ottamisen valitusmahdollisuusajan jatkamisesta koko prosessin ajaksi ja 30 vuorokautta vielä sen päättymisestä.

4) Koko valitustieksi tuomioistuin käsittelyn pikaisesti kaikissa yli kaksi tuntia menevissä mielenterveydellisin syin tapahtuneissa vapauden riistoissa.

5) Tulen esittämään hoidossa olevan potilaan kirjesalaisuuden rikkomisen kohdalla, että jokaisessa tilaisuudessa tulee olla asianomaisen itsensä läsnä ja jokaisesta tällaisesta toimesta on tehtävä asianmukainen pöytäkirja, joka on liitettävä sairauskertomukseen ja annettava potilaalle välittömästi.

Viime mainittu siksi, että tiedossammehan on mm. lääkäreiden lääke-, alkoholi- ja huumeongelmia ja muunkinlaista salakähmäisyyttä psykiatrian sisällä. Tämä on voitava kitkeä sieltä pois. Lääkärit ovat saaneet jopa tuomioita näistä asioista, heitä on hallinnollisella menettelyllä pidätetty virasta, ja lääkärinoikeuksiakin on menetetty näistä tapauksista.

Erittäin tärkeää on myös säännöllinen työhönohjaus, niin kuin edellä sanoin.

Lopuksi toivomuksena esitän, että ryhdyttäisiin pikaisesti toimiin huumenuorten tehokkaan hoidon järjestämiseksi sekä erityishoitopaikkojen perustamiseksi anoreksiasta kärsiville uusien, inhimillisiä arvoja kunnioittavien hoitomahdollisuuksien kehittämiseksi. Anoreksiahan on vain oire perheen sisäisestä psykopatologiasta, jonka hoitamiseksi tarvitaan koko perheen tukea ja myötävaikutusta.

Arvoisa puhemies! Nyt alan lähestyä loppusuoraa ja kiitän teitä kaikkia tarkkaavaisuudesta ja siitä, että olen saanut näin

pitkään puhua. Kiitän teitä läsnä olevia kansanedustajia sitkeydestä kuunnella pitkää puheenvuoroani. Meidän koko eduskunnan on nyt näytettävä selkärankamme yksilön oikeusturvan puolesta.

Mitä valiokunnan mietintöön liitettuihin vastalauseisiin tulee, minä tulen kannattamaan SDP:n vastalauseetta, joka on minusta järkevä ja asiallinen.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Lyhyenä kommenttina ed. Kauppisen puheenvuoroon. Olen vilpittömän pahoillani, ettette voinut osallistua valiokunnan ratkaisevaan lakiesityksen käsittelyyn, jolloin vääristymää ei olisi lakiin päässyt syntymään.

Mielenterveyshäiriöiden merkitys kansanterveysongelmana on laajasti ja selkeästi tunnistettu tosiasia. Toimittuani pitkään sosiaalityön avohoidossa sekä laitostyössä koin toistuvaa mielipahaa todetessani psykiatristen avopalvelujen tarpeen ja tarjonnan välisen syvän ristiriidan sekä joustavien vaihtoehtoisten hoitomuotojen puutteen. Tätä kuilua on pahentanut mielenterveyspalvelujen virheellinen painottuminen laitoseskeisiksi.

Viime vuosina tapahtuneen kehityksen myötä tätä epäkohtaa on jonkin verran lievitetty. Valtioneuvoston päätöksiin on valtakunnallisten suunnitelmien vahvistamisen yhteydessä osoitettu uusia voimavaroja psykiatrisen avohoidon kehittämiseen ja samalla edellytetty sairaalalaitoksen supistamista. Näin on kuitenkin tapahtunut vasta kymmenen viime vuoden aikana, kun mielisairaanhoidolaitoksen kasvu jatkui sitä ennen 130 vuotta. Tämän historiallisen kehityksen valossa on ymmärrettävää, että kokemukset uudesta avohoitoon suuntautuneesta mielensterveystyöstä ovat vielä tuoreita, palvelujärjestelmiemme kehitys pahasti kesken ja uutta kehitysvaihetta suuntaavat säännökset tarpeellisia.

Käsiteltävänä olevan esityksen tarkoituksena on täydentää erikoissairaanhoidon uudistamista mielenterveystyötä koskevilla erikoissäännöksillä. Lakiehdotus luo puitteet mielenterveystyön uudistamiselle erikoissairaanhoidon lisäksi myös perusterveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa.

On oikein, että painotetaan avohuoltoa, yksilön oikeusturvaa sekä inhimillisen vuorovaikutuksen keinoin tapahtuvan hoidon ja

kuntoutuksen järjestämistä. Lukuisissa tutkimuksissa on voitu osoittaa, että krooniseen mielisairausras ei edellytä elinikäistä laitoshoidoa. Useimmat potilaat kykenevät selviytymään laitosten ulkopuolella.

Avohoidon suunniteltaessa on kuitenkin välttämätöntä tunnistaa tosiasia, että laitoksesta poistuminen ei merkitse vakavan psyykkisen sairauden paranemista. Vasta tällöin potilaan tarpeet tulevat vakavasti näkyville ja hoitojärjestelmän tulee olla varautunut vastaamaan niihin.

Ongelma hoidon järjestämisessä on avohoidon vapaaehtoisuus. Tämä koskettaa erityisesti kaikkein raskaimmin psykiatrian potilaita, jotka ovat paranoisia eivätkä lainkaan motivoituneita hoitoon. He saattavat hallita ympäristöään niin, etteivät omaistensa eikä kukaan tuttavapiiristä uskalla vaatia apua. Avohoidon henkilöstö myös kunnioittaa lainlaattijan tekstiä avohoidon vapaaehtoisuudesta eikä juuri yhtä kertaa useammin lähesty potilasta, ellei hän sitä itse halua.

Usein potilas ei edes laske hoitajaa sisälle. Tässä kohdissa eivät siis välttämättä sairaalapaikkojen vähentäminen sekä avohoidon resurssien lisääminen kohtaa tai korvaa toisiaan, vaikka avun tarvitsijoita ja hoidosta hyötyviä henkilöitä avohoidossa toki on enemmistö. Tämä lienee myös syy siihen, miksi puhutaan potilaiden heitteillejättöstä ja hoitamatta jättämisestä. Mikä tähän ratkaisuksi, on varmasti kunnan arvoinen tieto. Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys ei tätä ongelmaa ratkaise.

Lakiesityksen valiokuntakäsittelyssä on erityisen herkillä korvalla kuultu mielenterveyspalvelujen käyttäjien, omaisten ja palveluja tuottavien järjestöjen kannanottoja. Mielenterveyspalvelujen käyttäjien organisoitunut järjestötoiminta on varsin nuorta ja voimavaroiltaan niukasti resursoitua. Täten on ymmärrettävissä huoli, ettei heidän tarpeitaan ja kokemuksiaan kuultaisi ja huomioitaisi päätöksenteossa samalla painoarvolla kuin muita vastaavia potilasjärjestöjä.

Valiokuntakäsittelyssä on kuitenkin kiitettävästi tiedostettu mielenterveyshäiriöistä kärsivien puolustuskyvyttömyys yhteiskunnassamme sekä kansalaisten oikeus yhdenvertaiseen asemaan palvelujen kysyjänä ja käyttäjänä riippumatta siitä, millaisesta sairaudesta he kulloinkin kärsivät.

Lakiesitykseen sisältyvät määritelmät mielenterveydestä ja -palveluista, joihin sisältyy myös ehkäisevä mielenterveystyö. Lakitekstin perusteluissa viitataan siihen, että mielenterveystoimistoihin ei ole lähetepakkoa. Näin tulee ollakin, sillä ihmisen psyykinen hätä voi olla niin ahdistava, että byrokratia terveyskeskuskynnyksineen voi estää hoitoon hakeutumisen. Psykiatriseen terveydenhuoltoon hakeutumiseen pitää säilyttää matala kynnys, mutta yksikössä tulee tarkoin harkita, keitä ja miten ryhdytään hoitamaan, eli pitää korkea hoitoonottokynnys.

Lakiesitykseen sisältyy myös säännös eri tahojen tuottamien palvelujen yhteensovittamisesta siten, että niistä muodostuu eheä, toiminnallinen kokonaisuus. Täten erikoissairaanhoidon, terveyskeskusten ja sosiaalihuollon sekä järjestöjen tuottamien palvelujen tulee yhteistyössä toteuttaa tarvittava palvelukokonaisuus.

Toivottavaa on, että tänään täällä käytyä keskustelua eheämmin seuraava talousvaliokunta mahdollisesti joutuessaan käsittelemään samaista lakia sen vinoumien korjaamiseksi paremmin näkee yhteiskunnan eri sektoreiden kiinteän yhteistyön tarpeen. Valitettavaa on, että selkeästi terveydenhuolto ja sosiaalitoimi on asetettu tänään salissa vastakkain siitä huolimatta, että henkilökohdaisesti olen pyrkinyt kertomaan niiden välttämättömän yhteistyön tarpeen.

Palvelujen yhteensovittamisvelvoite sekä tuki- ja asumispalvelujen järjestäminen ovat tärkeitä kysymyksiä. Vaikka kuinka painotetaan, että psykiatrinen hoito on erikoisala kuten muutkin, niin psyykkisesti sairaiden kohdalla esimerkiksi vammaistuen saamiseksi kriteerit tuntuvat kovemmilta kuin muiden vammaisten kohdalla. Ainakin käytännössä on kovin vähän tapauksia, joille vammaistukea voitaisiin saada. Kuitenkin psyykkisistä syistä eläkkeellä olevia on lukumääräisesti suuri määrä verrattuna muihin erikoisaloihin.

Myönteistä on, että terveyskeskukset velvoitetaan antamaan mielenterveyspalveluja kuten muutakin yleislääkäritasoisia hoitoa ja että mielenterveysyksiköt antavat konsultaatio- ja työnohjauspalveluja terveyskeskuksille. Terveyskeskusten henkilökuntamäärä on kuitenkin niin suuri, että mielenterveystoimistojen henkilökunta ei ehkä ehdi anta-

maan riittävästi konsultaatiota. Tästä syystä on tärkeää, että terveydenhuollon koulutus kaikilla portailla antaa riittävästi valmiuksia myös psyykkisten kysymysten hoitamiseksi.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävää lakiesitystä on ehditty jo julkisuudessa käsitellä milloin huumelakina, milloin pakkohoitolakina. Sekä lakiesityksessä että valiokunnan yksimielisissä muutoksissa ja mietinnössä on kiinnitetty erityistä huomiota potilaiden oikeusturvan parantamiseen. Oikeusturvaa käsiteltäessä on huomioitava myös omaisten ja lähiympäristön oikeusturva sekä potilaan oikeus saada tarvitsemansa kaltaista hoitoa myös silloin, kun hän ei itse osaa sitä vaatia.

Valitettava lapsen oikeusturvan laiminlyöminen ja eriarvoiseen asemaan saattaminen syntyi talousvaliokunnan enemmistön tahdosta lisäyksenä hallituksen lakiesitykseen. Talousvaliokunnan päättämässä muodossa 8 §:n 2 momentti ei noudata lapsen oikeuksien sopimuksen 37 artiklaa. Lisäksi kokoomuksen, keskustan ja RKP:n voimin tehty lisäys on selkeässä ristiriidassa lastensuojelulain kanssa, jonka mukaan 12 vuotta täyttänyt lasta kuullaan ja hänellä on mahdollisuus alistaa asiansa lääninoikeuteen ja saada maksuton oikeudenkäynti.

Surullista oli todeta, että lastensuojelulain käsittelyn yhteydessä lasten oikeuksia pontevasti puolustanut ed. Louvo talousvaliokunnassa varajäsenenä ratkaisi hallituksen esityksestä poikkeavan muutoksen lapsen oikeuksia loukkaavalla tavalla. En voi hyväksyä mielenterveyslakiin tätä heikompaan oikeusturvan säätelyä ja tulen lain kaikissa käsittelyvaiheissa äänestämään vastalauseesityksen mukaisesti.

Tänään vastauspuheenvuoroissa ja käynteissä puheenvuoroissa on tuotu perusteluina esiin, että mietinnössä on toivomukset ja vaateet alaikäisten lasten hoitamisesta lasten ja nuorten erityisosastoilla. Tämä on pelkkää toivetta, koska me kaikki tiedämme, että lain tulisi tulla voimaan jo vuoden 1991 alusta ja näitä erityispaikkoja ei ole maassamme. (Ed. Dromberg: Yhdeksän!) Tästä syystä kannatan myös tänään tehtyjä esityksiä, että voimme suuressa valiokunnassa kuulla asiantuntijoita.

Ed. Wasz-Höckert: Arvoisa puhemies! Tähän viimeiseen toteamukseen viitaten ehdotan ensimmäisenä korjauksena sen,

että maamme viidestä lääketieteellisestä tiedekunnasta on vielä yksi sellainen, josta puuttuu lasten- ja nuorisopsykiatrian professori, nimittäin Oulun yliopisto. Kuitenkin juuri se tiedekunta oli se, missä tämä esitys ensimmäisenä tehtiin, kun itse hoidin siellä lastentautiopin professorin virkaa. Vasta silloin, kun on yliopistossa täysprofessori, syntyy keskussairaalaan klinikka. Klinikka toimii itsenäisesti ilman, että joku muu siihen voi vaikuttaa.

Tämä tulisi nyt pikimmiten korjata, jotta näissä viidessä yliopistollisessa keskussairaalaan niiden lasten- ja nuorisopsykiatriassa yksiköissä voitaisiin, jos tarvitaan joskus, hoitaa sellaisia nuoria, jotka eivät itse ymmärrä, että ovat sairaita, joiden vanhemmat eivät tahdo ymmärtää, että nämä ovat sairaita. Jonkun täytyy vastata, ja lääkäri perinteellisesti on se, joka lääkärivalan ja lääkärietiikan mukaan ottaa silloin vastuun. Minä näen tämän hyvin paljon lääkärin näkökulmasta.

Jos meille tulee Punaisen Ristin sairaalaan eli HYKSin Töölön sairaalaan tajuton potilas, josta kirurgi huomaa, että hänen on pakko tehdä välittömästi leikkaus, se suoritetaan. Ei se ole niin kuin Yhdysvalloissa, että lähdetään hakemaan jostakin omaisia, jotka sitten hyväksyvät, että tällainen elämää pelastava leikkaus suoritetaan. Tämä on vähän se filosofia, jonka takia minä nyt olen tänne tullut.

Herra puhemies! Minä tulen nyt lukemaan kerrankin suoraan paperista ruotsinkielistä tekstiä, pyydän sitä teiltä anteeksi, mutta tämä voisi olla vaikka kielikylpyä. Teen sitten suomenkielisen lyhyen yhteenvedon. Miltei kaikki on sanottu, mutta meidänkin puolellamme pitäisi olla tämä informaatio.

Herr talman! Vid utskottsbehandlingen av mentalvårdslagen har vi hört ett osedvanligt stort antal sakkunniga. För vid slutskedet av utskottsbehandlingen har åsikterna i viss mån sökt sig olika banor.

En del utskottsmedlemmar har ansett att då vårdbehovet hos en ung patient mellan tolv och aderton år enligt läkarens yrkesbedömning är sådant att vård av barn- eller ungdomspsykiater samt ett vårdteam är nödvändig, både med tanke på patientens och på omgivningens bästa, då bör detta kunna ske också utan den ungas medgivande. Detta

gäller förutom drogmissbrukare också vissa psykiatriska sjukdomstillstånd, där dödsrisk i annat fall kan förekomma, exempelvis självmords- och anorexipatienter.

Den andra åsikten ser inte saken ur den medicinska synvinkeln på samma sätt, dvs. läkarens och teamets skyldighet att ge bot utan analyserar den närmast ur en mänskörättssynpunkt och såsom en social fråga.

I verkligheten är det emellertid stundom så att den psykiskt sjuka, dock icke psykotiska, ungdomen eller tonåringen inte har sjukdomskänsla och följaktligen motsätter sig vård och likaså föräldrarna, som antingen inte förstår eller vill förstå vårdbehovet hos deras barn.

Frågan om besvärsrätt vid eventuell s.k. tvångsvård var också en orsak till omröstning i utskottet. Personligen ser jag inte att länsstyrelsen förfogar över annan kompetens än den juridiska. Då kan tjänstemännens åsikt komma att strida mot den behandlande läkarens, behandlingsteamets uppfattning. Däremot kan man alltid besvara sig till medicinalstyrelsen som till sitt förfogande har såväl läkaretjänstemän som tillgång till landets förnämsta expertis bland sina ständiga sakkunniga (pysyvat asiantuntijat).

I denna diskussion har också kommit fram frågan om huruvida vårdprinciperna överensstämmer med internationell lagstiftning. Jag för min del beklagar att inte överdirektör Leif Sevón har hörts. Om detta kommer att föreslås förefinns ännu den möjligheten i stora utskottet. Men denna fråga har man strävat till att klarlägga och rätta till.

En sak som kommit upp är avsaknaden av vårdplatser för dylika patienter. En av huvudprinciperna med all sjukvård av barn är att barn inte skall skötas på vuxensjukhus oberoende av sjukdom.

Jos pienellä lapsella on korvatulehdus, jos lapsella on mikä hyvänsä sairaus, niin Pohjoismaissa on järjestö, jonka nimi on Nobab, joka jo on saanut aikaan sen, että missään Pohjoismaissa lasta ei hoideta aikuisten joukossa aikuisosastoilla. Sen sijaan esimerkiksi meillä silmä- ja korvaklinikoissa hoidetaan lapsia, mutta aina lastenosastoilla.

Detta gäller också naturligtvis och kanske särskilt den psykiatriska vården. Om mentalvårdslagen nu ändras i sådan riktning att

man i realiteten kan räkna med vård mot den ungas vilja, bör dessa vårdmöjligheter skapas i anslutning till de existerande fem universitetsspecialsjukhusen, där såväl barn- som ungdomspsykiatriska avdelningar redan finns tillgängliga. Enligt min uppfattning kan denna resursökning inte stöta på praktiska svårigheter.

Herra puhemies! Minä olen nyt aivan lyhyesti kosketellut juuri niitä asioita, joita täällä niin moneen kertaan on todettu, ja tällä tavallaan myös selvittänyt mahdollisille ruotsinkielisille kuulijoille tai lukijoille, minä takia RKP on suorittanut sen äänestysratkaisun, jonka jouduin suorittamaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

25) Ehdotus laiksi mittatekniikan keskuksesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 165

Talousvaliokunnan mietintö n:o 7

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

26) Ehdotus laiksi teknillisestä tarkastuskeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 166

Talousvaliokunnan mietintö n:o 8

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

27) Ehdotus erämaalaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 42
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22

Puhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Pyydän tämän asian pöydälle ensi viikon tiistain täysistuntoon.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Astalan ehdotusta.

Puhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja ehdotusta on kannatettu, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Astala ed. Paloheimon kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Astalan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

28) Ehdotus laiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 101
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 23

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 23.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

29) Ehdotus laiksi pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 3 ja 17 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 171
Toivomusaloitteet n:ot 911 ja 961/1987 vp., 809/1988 vp., 513, 542, 551 ja 596/1989 vp. sekä 686
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Pienyrittäjän vuosilomarahaa pidettäväksi hallitus on esittänyt otettavaksi oikean suuntaisen, mutta melko pienen askeleen. Kuuden päivän lomaa esitetään jatkettavaksi kahdeksan päivän lomaksi. Kiinnitän eduskunnan huomiota siihen, että oppositio on jättänyt valiokunnan mietintöön vastalauseen, joka vastaa pienyrittäjien lomatyöryhmän vuonna 1987 tekemää esitystä, että loma jatkettaisiin 12 päivään. Tulemmeikin lain toisen käsittelyn yhteydessä tekemään vastalauseen mukaisen ehdotuksemme.

Vielä kiinnitän huomiota vastalauseeseen sisältyvään lausumaan, jolla hallitusta veloitettaisiin ryhtymään toimenpiteisiin pienyrittäjien vuosilomarahaa enimmäismäärän ja korvattavien lomapäivien määrän lisäämiseksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

30) Ehdotukset laiksi rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 168
Lakialoite n:o 89
Toivomusaloitteet n:ot 681, 726 ja 729
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

Ed. Saapunki: Herra puhemies! Sotiemme veteraaneihin ja invalideihin voidaan katsoa kuuluviksi kaikkien niiden henkilöiden, joille on myönnetty rintamasotilas-, rintamapalvelus-, rintama- tai veteraanitunnus. Näiden lisäksi on vielä suuri joukko kansalaisia, jotka ovat toimineet velvoitetöissä sotatoimialueella tai sotateollisuuden palveluksessa sotien aikana ja joille ei ole myönnetty vielä edellä mainittuja tunnuksia. Asetuksen muutoksella olisi helposti luotavissa järjestelmä, jossa naisten ja miesten tasa-arvon periaatteella voitaisiin vielä tällä hetkellä ilman tunnuksia olevat henkilöt hyväksyä rintamapalvelus- tai rintamasotilastunnuksen saajien joukkoon. Tällä asetuksen muutoksella olisi mielestäni kiire.

Sotiemme veteraaneja on ruokittu suomalaisessa eläkejärjestelmässä lähes samalla tavalla kuin pieniä lapsia tikkukaramelleilla. Eläkejärjestelmä on täynnä erilaisia lisistä koostuvia osia, joiden määrä peruseläkkeiden kanssa on vieläkin aivan liian pieni. Nyt käsiteltävänä olevalla rintamasotilaseläkelain 9 a §:n muutoksella nostetaan jälleen vain muutamalla kymppillä ylimääräistä rintamaliisää, joka olisi nousun jälkeen enintään 410 markkaa kuukaudessa. Itse sota-ajan lapsena olen ollut ensimmäisen kerran kuulemassa sotiemme veteraanien eläke-etuisuuksien parantamistarpeita käsittelevää poliittista esitelmää vuonna 1957 ollessani 12-vuotias. Tuosta ajasta on kulunut jo 33 vuotta, ja edelleen poliittisella tasolla hidastellaan itsenäisyytemme lunastaneiden ihmisten elinolosuhteiden parantamisessa.

Mielestäni veteraaniasioiden hoito on eräs konkreettisimmista esimerkeistä siinä mielessä, että suomalaisessa puoluepolitiikassa kylä luvataan kansalaisille vaalikentillä paljon, mutta kun eduskunta kokoontuu, puheet unohdetaan. On suorastaan törkeää, jos vielä tulevaisakin vaaleissa kentällä mennään lupaamaan veteraaneille heidän eläkkeidensä korotusta, sillä sitä on luvattu jo yli 30 vuotta. Nyt tarvitaan tekoja, jotka me edimme vielä suorittaa tämän eduskuntakauden aikana.

Eduskunnalle on jätetty kuusi lakiesitystä sotiemme veteraanien vähimmäiseläkkeiksi. Kaikissa eri ryhmiltä tulleissa kuudessa aloitteessa esitetään veteraanien vähimmäiseläkkeeksi 4 500 markkaa kuukaudessa, joka sidottaisiin työntekijäin eläkelain mukaiseen palkkaindeksiin. Edellä mainituista aloitteista löytyy 100 kansanedustajan nimet. Toivotavasti nyt olemme puolustamassa omia näkemyksiämme sen mukaan kuin olemme aloitteisiin nimemme laittaneet. Tällöin saisimme veteraanien vähimmäiseläkeasian tyydyttävään ratkaisuun ja voisimme kohdata heidät myös vaalikentillä puhtaalla omalla tunnolla.

Sosiaalivaliokunnan mietinnön II vastalauseessa ehdotetaan, että hallituksen tulisi antaa pikaisesti lakiesitys veteraanien vähimmäiseläkkeistä eduskunnalle edellä mainittujen kuuden lakialoitteen mukaisesti siten, että ko. eläke olisi vähintään 4 500 markkaa kuukaudessa. Lisäksi tuossa vastalauseessa ehdotetaan ylimääräisen rintamaliisän vähimmäisrajaksi 50 markkaa kuukaudessa.

Arvoisa puhemies! Kannatan sosiaalivaliokunnan II vastalauseen mukaista lakiesitystä sekä toivomusta, että hallitus antaisi pikaisesti uuden veteraanien vähimmäiseläkettä koskevan lakiesityksen eduskunnalle.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Ihan lyhyesti ajattelin myös kiinnittää huomiota näihin asioihin, josta ed. Saapunki ansiokkaasti puheenvuorossaan äsken käsiteli. Sen verran täytyy ed. Saapungin puhetta korjata, että eduskunnalle on nyt jätetty kuuden veteraanien vähimmäiseläkelakialoitteen sijasta seitsemän, kun ed. Kohijoki on jättänyt saman sisältöisen aloitteen. Kuudessa aloitteessa oli yhteensä 99 allekirjoittajaa eikä 100, koska ed. Apukka oli allekirjoittanut kaksi eri lakialoitetta. Nyt kun ed. Kohijoki on jättänyt samanlaisen lakialoitteen, on näissä seitsemässä lakialoitteessa yhteensä 105 kansanedustajan nimet.

Arvoisa puhemies! Ainakin me keskustan kansanedustajat olemme olleet aivan vakavissamme ja aloitteemme perusteluissa toteamme, että säätämällä kunnollinen veteraanien vähimmäiseläkelaki voidaan vihdoinkin lunastaa ne monien juhlapuheiden lupaukset, joita veteraanit ovat odottaneet kymmeniä vuosia, kuten ed. Saapunki puheenvuorossaan totesi.

Olemme vastalauseeseemme sisällyttäneet tällaisen perustelulausuman sen takia, että lain kolmannessa käsittelyssä kansanedustajilla olisi mahdollisuus äänestyksessä lausua tukemalla kannattaa omia aloitteitaan.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ei tietysti olisi pitänyt kuluttaa aikaa enää enempää, mutta keskustan molemmat puheenvuorot olivat niin hurskastelevia, että niihin täytyy kiinnittää kyllä huomiota. Olemme tietysti samaa mieltä 4 500 markan kuukausieläkkeestä, koska olemme aloitteen allekirjoittaneet ja olemme siinä mukana. Mutta keskustasta haluaa nyt esiintyä niin kuin he olisivat joitakin suuria sankareita tässä asiassa.

Haluan todeta, että tämä hallitus on merkittävästi paneutunut rintamamiesten ylimääräisen rintamalisän korottamiseen, siitä ei päästä mihinkään. Ne, jotka joutuvat vaalikentillä kuljeskelemaan sivuteitä, kun veteraanit tulevat vastaan, ovat kyllä keskustalaisia aivan selvästi. Heidän aikanaan, viime hallituksen aikana, ei ole näissä asioissa tapahtunut mitään. Nyt on tapahtunut tämän hallituksen aikana, tosin vähäisesti, ylimääräisen rintamalisän nostamisen kautta, ja nyt on tietysti tervetullutta, kun eduskunta on ottanut vallan omaan hanskaansa ja lähtee näin voimakkaasti yli 100 kansanedustajan voimin ajamaan 4 500 markan eläkettä, se on yhteinen yritys täällä. Kun keskusta paikkaili vanhoja syntejään tavallaan yhteisellä yrityksellä, niin se nostaa vähän karvat hartioissa pystyyn, joten sen takia täytyi pitää tämä puheenvuoro.

Ed. Saapunki: Herra puhemies! En malta olla ed. Aittoniemelle toteamatta sitä, minkä toin jo pöntössä esille. Hän puhuu hurskastelusta. Minua syytettiin viime vaalikentillä siitä, että en puhu veteraaniasiaista mitään, mikä johtuu siitä, että 33 vuotta sitten kuulin ensi kerran näistä asioista. Ei minulla riitä kantti puhua siellä näistä asioista enää. Täällä minä puhun, mutta kentällä en puhu, koska täällä on tekojen paikka. Tämä puhe ei ole hurskastelua.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! En muista aivan varmasti, oliko ed. Aittoniemi edellisen eduskunnan jäsen. Itse olin, olin silloin hallituspuolueen kansanedustaja ja

voin ed. Aittoniemelle kertoa, että edelliselläkin vaalikaudella kyllä rintamasotilaiden eläke- ja kuntoutusasioissa tapahtui heidän kannaltaan myönteistä kehitystä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

31) Ehdotukset laeiksi työsopimuslain, vuosilomalain 3 §:n ja sairausvakuutuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 207

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 29.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

32) Ehdotukset laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1991 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksun perimättä jättämisestä vuodelta 1991

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 167

Lakialoite n:o 59

Toivomusaloitteet n:ot 665, 707 ja 816

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 30.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Keskustelu työnantajien sosiaaliturvamaksuasiasta toistuu eduskunnassa vuosittain. Jälleen on se aika vuodesta. Opposition edustajat ovat jättäneet tälläkin kertaa sosiaalivaliokunnan mietintöön vastalauseen, joka nyt perustuu

kansanedustaja M. Lahtisen ym. jättämään lakialoitteeseen, joka taas perustuu Suomen Yrittäjien Keskusliiton kansanedustajille lähettämään aineistoon. Syyskuussa tänä vuonna jätetyssä lakialoitteessa on yhdeksän allekirjoittajaa, joista on kolme sosiaalivaliokunnan jäsentä.

En halua mitenkään piikitellä enkä kiusata, mutta ihmettelen vain sitä, että kansanedustaja allekirjoittaa aloitteen, josta hän tietää jo allekirjoittaessaan, että hän ei voi sitä kuitenkaan eduskunnassa kannattaa eli ei voi kannattaa omaa ehdotustaan. Mielestäni tällainen ei voi olla rehellistä eikä sellaista toimintaa, joka lisäisi politiikan uskottavuutta.

Myös sosiaalivaliokunta ja eduskunta ovat vaarassa menettää tässä asiassa uskottavuuttaan. Valiokunnan mietinnöstähän käy ilmi, kuinka montaa kertaa valiokunta ja eduskunta ovat edellyttäneet hallitukselta lainmuutosta, jolla työvoimavaltaisten yritysten asemaa parannetaan uudistamalla nykyinen palkkaperusteinen sosiaaliturvamaksujärjestelmä. Hallituksen nyt esittämä pieni alennus heinäkuun alusta lähtien on todella vaatimaton ja pieni askel siihen suuntaan, jota eduskunta on edellyttänyt. Tulemme palamaan tähän asiaan lain myöhemmissä käsittelyissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

33) Ehdotus laiksi ulkomaanliikenteen lastialusten kilpailuedellytysten edistämisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 152
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

34) Ehdotus laiksi valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 134
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

Puhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 35) asia.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

lakivaliokuntaan

36) Hallituksen esitys n:o 218 laiksi rikosasioiden käsittelystä yhden tuomarin istunnossa annetun lain muuttamisesta

perustuslakivaliokuntaan

37) Hallituksen esitys n:o 219 laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

talousvaliokuntaan

38) Hallituksen esitys n:o 220 laiksi läänioikeuslain 11 §:n muuttamisesta

39) Hallituksen esitys n:o 223 laiksi verotuslain 72 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokun-

taan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Haluan eduskunnan pöytäkirjaan lukea seuraavan evästyksen valiokuntaa varten:

Hallitusohjelmaan on aikoinaan kirjattu periaatepäätös harkintaverotuksen poistamisesta. Saatuaan siitä tiedon Eurajoen kunnan edustajat ovat eri yhteyksissä esittäneet useille ministereille, mm. Liikanen, Louekoski, Suominen ja Paasio, huolensa kunnallisen harkintaverotuksen poistamisesta Eurajoen kunnalle aiheutuvasta noin 30 prosentin verotulojen menetyksestä, jonka kunnassa toimiva Teollisuuden Voima Oy maksaa liike- ja kiinteistötulon harkinnan perusteella kunnalle. Kaikissa käydyissä keskusteluissa ministerit ovat vakuuttaneet, että syytä huoleen ei ole: Asia tullaan hoitamaan niin, että kunnalle ei tule lakimuutoksesta aiheutuvia verotulojen menetyksiä.

Lukuisiin tekemiimme kirjallisiin ja suullisiin kysymyksiin olemme saaneet saman suuntaisia vastauksia. On olemassa ja parhaillaan harkittavissa useita vaihtoehtoja, joilla asia on hoidettavissa niin, ettei Eurajoen kunnalle tule laskelmien osoittamaa verotulojen menetystä. Muun muassa 27.9. käytiin kyselytunnin yhteydessä tästä periaatteellinen ja pitkä keskustelu.

Ministeri Puolanteen ensinnä hallitukselle esittelemänä ja nyt siis hallituksen eduskunnalle esittämänä tämä lakiesitys on tarkoitus saada voimaan niin, että liike-tulon harkintaverotus kunnallisverotuksessa poistettaisiin 1.1.1991 alkaen. Lakimuutos ei tuo esitetyssä muodossa minkäänlaista kompensatiota Eurajoen kunnalle siihen noin 13 miljoonan markan verotulojen menetykseen, joka kunnalle aiheutuu esitetyistä verotuslain — siis verotuslain 72 §:n muuttamisesta. Eurajoen kunnan vuoden 1988 verotuksessa liike-tulon harkintaosuus on 23,7 prosenttia kunnan kaikista verotuloista. Tästä 23,7 prosentista on Teollisuuden Voima Oy:n osuus 99 prosenttia ja muiden liike-tulojen osuus 1 prosentti.

Uuden lain myötä Eurajoen kunta tulee menettämään tämän osuuden verotuloistaan, ellei käsiteltävänä olevaan lakimuutokseen

sisällytetä lausumaa tai pykälää, jolla menetyks kompensoidaan kunnalle.

Lakiehdotuksen voimaantuloon on otettu säännös vuoden 1991 ennakon määräämisestä siten, ettei liike-tulon harkintaverotuksen poistamista otettaisi huomioon määrättäessä ennakkoa maksuunpantavaksi vuodelle 1991. Tämä säännös on Eurajoen kunnalle todellinen sudenkuoppa. Harkintaverotuksella Eurajoen kunta olisi nykyisen lain perusteella saamassa Teollisuuden Voima Oy:ltä verotuloja noin 15 miljoonaa markkaa, josta kiinteistö- ja harkintaveron osuus on noin 2 miljoonaa markkaa. Tämän säännöksen seurauksena vuoden 1991 verotuksen valmistuttua vuoden 1992 marraskuun 1 päivänä tulee Eurajoen kunnan palauttaa liikaa saamansa ennakko kerralla takaisin marraskuun 28 päivänä 1992 17 prosentin korotuksella — siis 13 miljoonaa markkaa 17 prosentin korotuksella.

Muutoksen esittäjä voi puolustautua sillä, että teollisuuskiinteistöt jäävät edelleen harkintaverotettaviksi ja että teollisuuskiinteistöille nykyisen lain perusteella harkinnalla määrättyä kunnallisveron määrää voitaisiin lisätä korottamalla kiinteistön harkintaveroprosenttia. Näin ei voida kuitenkaan menetellä, kun huomioidaan verohallituksen ohjeet. Verohallituksen yhtenäistämishoiden mukaan teollisuuskiinteistön harkintaveroprosentti on ollut seuraava: vuosina 1972—76 2—4 prosenttia, vuosina 1977—79 2—3 prosenttia ja vuodesta 1980 edelleen 1—2 prosenttia. Teollisuuden Voima Oy:n kiinteistön harkintaprosentti on ollut 2 prosenttia, eikä verolautakunnalla ole mahdollisuutta poiketa ylöspäin annetuista ohjeista. Lisäksi on huomattava, että kiinteistön harkintaverotus voi alentua jopa puoleen, jos yhtiö tekee tappiollisen tilinpäätöksen ja siten osoittaa tulosta, josta tappio vähennetään.

Eurajoen kunnalla on nykyisten säännösten mukaan hyvin pieni vaikutusmahdollisuus kiinteistön harkintaveron määrään, koska Teollisuuden Voima Oy:llä on kiinteistöjä myös Helsingin kaupungissa ja yhtiön kotipaikka on Helsinki. Tästä seuraa, että joku Helsingin kaupungin verojaostoista tekee ehdotuksen Teollisuuden Voima Oy:n kiinteistön harkintaverotuksesta, jonka ehdotuksen Eurajoen verolautakunta voi joko hyväksyä tai olla hyväksymättä. Jos ehdotusta ei hy-

väksytä, tekee ratkaisun lääninlautakunta Turussa.

Lakiesitys on valiokuntakäsittelyssä saatettava sellaiseen muotoon, että se täyttää maan kaikkien kuntien osalta ne lupaukset, jotka verouudistusta valmisteltaessa ja toteuttaessa on annettu kunnille niiden verotulojen turvaamisesta ja tässä tapauksessa erityisesti, että lunastetaan ne lupaukset, jotka Eurajoen kunnan edustajille on annettu siitä, että lainmuutoksen mahdollisesti aiheuttamat menetykset kompensoidaan kunnalle niin, ettei muutos vaaranna Eurajoen kunnallistaloutta missään vaiheessa.

Kuntien keskusjärjestöt ovat myös vuonna 1991 budjettineuvotteluissa saaneet lupauksen, että lainmuutos ei vaaranna kuntien kunnallistaloutta.

Herra puhemies! Lakiehdotuksen valiokuntakäsittelyssä tulee ehdottomasti kuulla asiantuntijoina mm. Eurajoen kunnankamreeria sekä Rauman verojohtajaa.

Ed. von Bell: Herra puhemies! Kannatan niitä ajatuksia, joita ed. Vuoristo esitti. Toetan, että nyt eduskunnalle annettu lakiesitys on tietysti pitkään odotettu ja pääosin hyvä. Sen vaikutukset kaikilta osin eivät kuitenkaan ole myönteisiä, niin kuin äsken kuultiin, eivätkä kaikille kunnille oikeutta tekeviä.

Voimalaitoskunnat, joita on myös muita kuin Eurajoen kunta, ovat vuosia vaatineet oikeutta voimayhtiöiden verotukseen ja ovat samalla todella syventyneet asian ongelmakenttään. Samalla kunnat ovat varmasti harjaantuneet laskemaan sellaisten veroratkaisujen vaikutukset kunnan verotuloihin, joista nyt on kysymys.

Käsiteltävänä olevalla hallituksen lakiesityksellä poistuu suurin osa harkintaverotuksesta. Lain vaikutukset ovat varsin tuntuvia ns. voimalaitoskunnille. Olisi ollut näitä kuntia kohtaan oikeudenmukaista sopia samalla sellaisesta korvaavasta järjestelmästä, jolla verotulojen taso näissä kunnissa säilytetään.

Varsin ihmeellistä lakiesityksessä on se, niin kuin ed. Vuoriston puheenvuorosta kuultiin, että kunnat voisivat kantaa ennakot vielä vuodelta 1991, mutta joutuisivat mahdollisesti verotuksen valmistuttua maksamaan osan pois korkealla korolla lisättyinä.

Nyt laissa esitetyt muutokset ilman korvaavaa järjestelmää merkitsevät esimerkiksi

Oulujoki- ja Iijokivarren kunnissa usean penin painetta veroäyriin. Tässä tilanteessa ei liene muita toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja kuin ottaa tarpeellinen aikalisä sellaisten korvaavien vaihtoehtojen löytämiseksi, joilla korvataan voimalaitoskunnille verotulojen kohtuuttomat menetykset.

Eräinä ratkaisumalleina voivat olla erillisen voimalaitosmaksun säätäminen tai sähköyhtiöiden sisäisen laskutusjärjestelmän muuttaminen siten, että voimalaitokset myyvät sähkön sisäisesti Imatran Voimalle ns. käypään hintaan. Silloin oikea veroperuste syntyy luonnostaan.

En usko sellaisia väitteitä, etteivät vuosia asian kanssa askarrelleet kunnat ja maakuntaliitot osaisi laskea luotettavalla tavalla lain vaikutuksia kunnan talouteen. Kunnat eivät pyydä eivätkä esitä mahdottomia. Ne pyytävät vain kohtuutta ja oikeutta.

Toivon, että valiokuntakäsittelyssä kuntien huoli otetaan huomioon ja etsitään sellainen korvaava järjestelmä, joka takaa kunnille nykyisen tasoiset verotulot.

Ed. Heikkinen: Herra puhemies! Hallituksen esitys liiketulon harkintaverotuksen poistamiseksi on sinänsä aivan oikea ja hyväksyttävä. Itse asiassa tämä hallituksen esitys on vain osittaisuudistus, joka aloitettiin jo edellisen hallituksen ja edellisen eduskunnan aikana. Silloinhan poistettiin liiketulon harkintaverotus yksityisiltä liikkeenharjoittajilta ja pääosin lähes kaikilta avoimilta ja kommandiittiyhtiöiltä. Nyt tätä uudistusta jatketaan poistamalla liiketulon harkintaverotus muiltakin avoimilta ja kommandiittiyhtiöiltä sekä osakeyhtiöiltä.

Vaikka tämä uudistus sinänsä on hyväksyttävä, se tuo mukanaan paljon todella suuria ongelmia monille kunnille, nimenomaan kunnille, joissa tuotetaan sähköenergiaa eli voimalaitoskunnille. Eurajoen osalta esiteltiin tätä asiaa yksityiskohtaisesti, mutta tämä koskee huomattavasti suurempaa joukkoa kuntia kuin vain Eurajoen kunta.

Nimenomaan Pohjois-Suomessa on vesi-voima valjastettu sähköenergian tuotantoon. Esimerkiksi koko Oulujoen vesistö on valjastettu sähköenergian tuotantoon, joet on rakennettu, kosket rakennettu, järvet säännöstellty latvavesiä myöten. Oulujoen vesistön energiaa tuottaa Imatran Voiman tytäryhtiö, Oulujoki Osakeyhtiö, ja nimenomaan pohjoi-

sen vesivoiman rakentamisen osalta on valtio omistajana järjestänyt asian niin, ettei verotuloja tarvitse näiden tuotantoyhtiöitten maksaa lainkaan. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi Oulujoki Osakeyhtiöllä on yhtiöjärjestyksen mukaan yksinmyyntiehto emoyhtiölleen Imatran Voimalle ja sen on tapahduttava omakustannushintaan. Siis mitään liiketaloudellista voittoa ei pyritäkään tavoittelemaan, elikkä ei synny lainkaan verotettavaa tuloa.

Tässä tilanteessa keino turvata kuntien verotulot on ollut harkintaverotuksen käyttäminen. Nyt tämä poistetaan, ja näin poistuu liiketulon verotus vesivoimayhtiöitten osalta Pohjois-Suomessa lähes kokonaan, ainoastaan kiinteistötulon harkintaverotus oikeus enää jää jäljelle. Tätä ei missään tapauksessa voida pitää hyväksyttävänä ja oikeudenmukaisena, että ne kunnat, joissa luonnonvesivoimat on rakennettu ja joissa harjoitetaan erittäin mittavaa liiketoimintaa, eivät saisi liiketulon verotuloja lainkaan.

Tänä päivänä esimerkiksi Oulujoen vesistön vapaat kosket, säännöstelemättömät järvet olisivat sekä kalataloudellisesti että matkailullisesti ehkä huomattavasti kunnille tuottoisempia kuin nykyinen harkintaverotus. On todella kohtuullista ja oikein, että myös tuotantoyhtiöt osallistuvat kuntien verotulojen maksamiseen.

Sitä paitsi tällä järjestelyllä siirretään pohjoisen verotuloja Imatran Voimalle, pääyhtiölle, satoja miljoonia markkoja. Esimerkiksi Oulujoki Oy:n tuotantoteho on 500 megawattia, mutta yhtiön liikevaihto on laskutusperiaatteesta johtuen, johon ed. von Bellkin viittasi, vain 100 miljoonan luokkaa, koska energia luovutetaan 2—4 pennin kilowattitunnin hinnalla pääyhtiölle Imatran Voimalle. Jos käytettäisiin liiketaloudellista hintaa, vaikka 15—20 penniä, Oulujoki Osakeyhtiön todellinen liiketaloudellinen liikevaihto olisi 600—700 miljoonaa markkaa, ja mikäli näin meneteltäisiin, yhtiölle jäisi todella valtavat verotettavat tulot, eikä kunnilla olisi mitään vaatimuksia harkintaverotuksen tai muunkaan järjestelmän osalta. Mutta tällä tavalla emoyhtiölle siirretään pohjoiselle kuuluvat verotulot, ja ne peittyvät sitten miljardien liikevaihdossa, ja nimenomaan näitten tulojen avulla pystytään sitten pääyhtiön osalta suorittamaan myös mittavia investointeja.

On ehdoton vaatimus, kun nyt harkinta-

verotus liiketulon osalta poistuu, että tilalle luodaan uusi ja pysyvä järjestelmä, jolla kuntien verotulot turvataan, ja siihen mielestäni on kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen on: muuttamalla yksinkertaisesti Oulujoki Oy:n yhtiöjärjestyksestä niin, että sillä ei ole omakustannushintaan mitään pakkoa myydä sähköenergiaa, vaan se voi vapaasti markkinoida. Tämä tietää Oulujoki Oy:n verotettavan tulon kasvua useilla sadoilla miljoonilla markkoilla, mutta tiedän, että tämä on käytännössä aika mahdoton, koska sillä olisi vaikutusta jo valtakunnallisesti sähköenergian hintaan, ja voi olla, että se on pois laskuista. Toinen on energiantuotantomaksu, josta täällä tänäkin iltana on jo puhuttu ja mainittu. Sitä ovat mm. Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntaliitot yhdessä asianomaisten voimalaitoskuntien kanssa jo vuosia valmisteelleet, ja siltä pohjalta on löydettävissä erinomaisen käyttökelpoinen ja hyvä ratkaisu.

Tämä on luvattu toteuttaa ministereitten suulla. Muun muassa viime toukokuussa olimme tässä talossa tapaamassa ministeri Louekoskea pohjoisten maakuntaliittojen ja kuntien edustajien kanssa, mukana oli myös Eurajoen kunnan edustaja. Ministeri Louekoski valtioneuvoston huoneessa sanoi, että voitte olla aivan vakaalla mielellä, asia hoidetaan ja korvaava järjestelmä luodaan. Hän sanoi vielä, ettei tarvitse teidän odottaa kuin 2—3 viikkoa, kun järjestelmä on jo hahmotunut ja voidaan teille se esitellä. Sitä ei ole esitelty vielä tänäkään päivänä. Nyt on lupausten lunastamisen aika. Keskustan vaatimus on, että pysyvä korvaava lakisääteinen järjestelmä tulee luoda harkintaverotuksen tilalle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sivistysvaliokuntaan

40) Hallituksen esitys n:o 226 laeiksi opintotukilain 10 §:n ja asumistukilain 2 §:n muuttamisesta

41) Hallituksen esitys n:o 227 laiksi opinto-keskusten valtionavusta annetun lain muuttamisesta

42) Hallituksen esitys n:o 228 laiksi kansanopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan

43) Hallituksen esitys n:o 234 laiksi lapsiläisain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto valtiovarainvaliokunnalta

44) Hallituksen esitys n:o 214 Amerikan yhdysvaltojen kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

ulkoasiainvaliokuntaan

45) Hallituksen esitys n:o 215 Euroopan ydinfysiikan tutkimusjärjestön perustamista koskevan yleissopimuksen ja siihen liittyvän rahoitusta koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

toiseen lakivaliokuntaan

46) Hallituksen esitys n:o 216 asunto-osakeyhtiölaiksi ja laiksi ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

47) Hallituksen esitys n:o 217 laiksi vesilain muuttamisesta

48) Hallituksen esitys n:o 221 laiksi poliisin hallinnosta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ehdotan, että asia jätetään pöydälle ensi tiistain istuntoon.

Puhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia lausumaan mielensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Aittoniemi ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Aittoniemen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

pankkivaliokuntaan

49) Hallituksen esitys n:o 224 laiksi ulkomaalaisen oikeudesta omistaa suomalaisen luottolaitoksen osakkeita ja harjoittaa pankkitoimintaa Suomessa annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi

maa- ja metsätalousvaliokuntaan

50) Hallituksen esitys n:o 229 metsähallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

toiseen lakivaliokuntaan

51) Hallituksen esitys n:o 232 laiksi hyödyllisyysmallioikeudesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

sosiaalivaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto talousvaliokunnalta

52) Hallituksen esitys n:o 233 sosiaali- ja terveydenhuollon keskushallinnon uudelleenjärjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi

laki- ja talousvaliokuntaan

53) Hallituksen esitys n:o 236 laiksi palo- ja pelastustoimesta annetun lain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

54) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 90 laiksi liikevaihtoverolain 3§:n muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan

55) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 93 laeiksi kansaneläkelain väliaikaisesta muuttamisesta, vuodelta 1991 suoritettavasta sairausvakuutusmaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta vuodelta 1991

perustuslakivaliokuntaan

56) Ed. Sasin ym. lakialoite n:o 97 laeiksi Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta sekä valtiopäiväjärjestyksen 52 ja 63 §:n muuttamisesta

57) Ed. Malmin ym. lakialoite n:o 103 laiksi Posti- ja telelaitoksesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Malm: Herra puhemies, talman! Eduskunta sääti lain Posti- ja telelaitoksesta 1989. Kun Posti- ja telelaitos on nyt käsitelty suunnitelmansa siittä, miten se aikoo soveltaa lakia, lakia on tarpeen täsmentää päätöksenteon osalta.

Päätöksen toimenpiteistä, jotka merkitsevät perusteellisia muutoksia esimerkiksi Postilaitoksen organisaatioon, palveluihin ym., tekee Posti- ja telelaitoksesta annetun lain 7§:n ja valtion liikelaitoksista annetun lain 10§:n säännösten mukaan eduskunta, jonka tulee myös osoittaa tarvittavat varat eräissä tapauksissa.

Posti- ja telelaitos on nyt puolestaan tehnyt päätöksen laajasta postitoimipaikkojen lakkauttamisesta ilman, että olisi yksityiskohtaisia ja selkeitä suunnitelmia sellaisten paikkakuntien ja talouksien postipalvelujen turvaamisesta, jotka joutuvat kärsimään lakkautuksista.

On ilmeistä, että Posti- ja telelaitoksen olisi ainakin pitänyt odottaa valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarvion käsittelyä eduskunnassa, ennen kuin laitos teki päätöksen näin perusteellisesta muutoksesta. Lain hengestä ja tarkoituksesta käy selkeästi ilmi päätöksentekojärjestys, jonka mukaan ensin päätöksen tekee eduskunta ja tämän jälkeen Posti- ja telelaitos.

Kun näyttää siltä, että tämä asia ei ole selvä Postille, olen esittänyt, että lain 7§:ään lisätään seuraava momentti: "Posti- ja telelaitos ei saa ryhtyä tekemään perusteellisia muutoksia toimintaansa, ennen kuin eduskunta on tehnyt päätöksen posti- ja telelaitoksen palvelu- ja toimintatavoitteista."

Det är alldeles uppenbart att det finns skäl att se över den lag som gäller Post- och televerket sedan det blev affärsverk.

När riksdagen stiftade lagen år 1989 var andemeningen att riksdagen skulle ha stort inflytande på utformningen av postens servicefunktioner. Detta har uttryckligen sagts i texten till det betänkande som godkändes i riksdagen.

Utgående från de beslut Post- och televerket under denna höst har fattat visavi postservicen kan man konstatera att posten har för avsikt att företa avsevärda ändringar utan att riksdagen har hörts i frågan.

Personligen har jag den uppfattningen att Post- och televerket har kört över riksdagen i den här frågan i och med att man drar in ungefär två tredjedelar av postkontoren. Samtidigt som man drar in de här postkontoren gör man gällande att servicen skall förbättras. Det är svårt för vanliga människor, också för mig som vanlig riksdagsman,

att förstå att postservicen skall förbättras i en situation där så stor del av postkontoren dras in. Det är uppenbart att det krävs en ändring av lagen om Post- och televerket, en ändring som ett tillägg till lagens sjunde paragraf som klart och tydligt konstaterar att Post- och televerket inte kan vidta avsevärda ändringar i sin verksamhet utan att riksdagen först har hört i frågan.

Enligt mitt sätt att se skulle det ha varit naturligt att Post- och televerket skulle ha väntat med sina beslut tills riksdagen har tagit slutlig ställning till 1991 års budget.

Jag hoppas att postservicen i fortsättningsen skall kunna upprätthållas ute i regionerna och i bygderna på ett sätt som motsvarar de krav man kan ställa på Post- och televerket och jag hoppas att riksdagen kan ta upp den här lagändringen, dvs. detta tillägg till behandling så att det kan påverka den omvandling som är på gång inom Post- och televerket visavi postservicen i dag.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Me kaikki olemme herramme pieniä muurahaisia, niin äskenenkin puhuja, joka yrittää pieniä poliittisia pisteitä saada tästä postikysymyksestä. Sellaisenaan hänellä on varmasti ihan vilpittön tarkoitus, en minä sitä voi väittää.

Minä jo eduskunnan viime kyselytunnilla kysyin ministeri Kanervalta, tarvitaanko lainmuutosta vai onko eduskunta herra talossa, samoin hallitus Postin suuntaan, eli voiko Posti kieltäytyä noudattamasta eduskunnan määräyksiä postitoimipaikkojen ylläpitämisestä, kunhan eduskunta osoittaa sille tarvittavat määrärahat. Ministeri Kanerva vastasi täällä selkeästi, niin kuin lehdistökin hänen lausuntonaan oli, että kyllä eduskunta on herra talossa ja sillä siisti, mitään tällaisia ei tarvita.

Toisin sanoen, kysymys on vain siitä, että sormi painaa oikeata nappia joulukuun äänestyksessä sen 200 miljoonan markan puolesta, siinä ei sen kummempia lainsäädäntöjä tarvita.

Haluaisin vielä lopuksi äskeiselle puhujalle huomauttaa, että kun oltiin budjettiriihessä, jossa ette varmasti ollut mukana — tai saatoitte olla, mutta en muista — niin ei siellä ruotsalaisen kansanpuolueen ministereiltä löytynyt pisteen pistettä siihen suuntaan, kun pyrimme saamaan asiaa jo silloin

järjestykseen ehdottamalla määrärahaa kiinteiden postitoimipaikkojen ylläpitämiseksi.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Tietysti näinkin voidaan lähteä erityislakia muuttamaan, mutta tämä momentti, joka tässä nyt on, ei minun ymmärtääkseni vastaa sitä periaatetta, mikä kokonaisuudessaan liittyy lakiin. Mielestäni, jos lakia lähdetään muuttamaan, nimenomaan silloin erään pykälän osalta, jossa tai-sanan jälkeen puhutaan Postin velvollisuudesta liikelaitosmaisesti tuottaa palveluja, se sana olisi mieluummin muutettava kuin tehtävä tällaisia päätöksiä.

Haluun huomauttaa nimenomaan siitä, että tällä hetkellä ei vielä tiedetä, mitkä konttorit tavallaan lopettavat.

Ihmettelen, että lakialoitteessa ei ole perusteltu nimenomaan sitä, mistä tämä kaikki johtuu: Postipankki Oy:n päätöksestä vetää rahaliikenne pois määrätyistä konttoreista.

Kuten ed. Aittoniemi totesi, budjettiriihessä valitettavasti ruotsalainen kansanpuolue ei ollut tukemassa sitä esitystä, jonka siellä tein. Toivon nyt, että silloin, kun ensi vuoden budjetista äänestetään täällä nimenomaan siltä osin, joka koskee Postille tulevaa rahaa, summaa siitä palvelusta, joka on tappiollista, ruotsalainen kansanpuolue on tukemassa meitä siinä.

Ed. Malm: Herra puhemies! Näyttää siltä, että tämä postiasia on erittäin kipeä SMP:lle. Puheenvuorossani en maininnut SMP:tä, en pääjohtaja Vennamoakaan enkä entistä liikenneministeriäkään. Mutta silti se oli niin tärkeä, että kaksi SMP:n kansanedustajaa puuttui asiaan.

Minusta tämä on erittäin tärkeä. Olen esitykselläni koettanut vahvistaa eduskunnan mahdollisuuksia. Toivottavasti me voimme hoitaa asian ilman tätä lakimuutosta. Tuskin muutos ehtii siihen, kun budjetti tulee esiin eduskunnassa. Ilmeisestikään emme voi korjata sitä, mitä on nyt tapahtumassa siellä Postin osalta. Ainakin valtiovarainministeri ilmoitti täällä, että hän on kysynyt pääjohtaja Vennamolta sekä entiseltä liikenneministeriltä, tarvitaanko lisää rahaa, ja molemmat ovat vastanneet, että ei tarvita. Näin hän ainakin kertoi tässä salissa.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Ihan lyhyesti haluan todeta vielä sen, että on

olemassa vieläkin se esitys, joka on kirjoitettu Smolnassa sinä iltana, kun tämän esitin. En halua lähteä kommentoimaan nimenomaan sitä, mitä valtiovarainministeri esitti. Hän tarkoitti nimenomaan neuvottelua, joka tapahtui etujärjestöjen kanssa, ja se tapahtui, mikäli muistan oikein, huhtikuussa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

58) Ed. Sarapään ym. lakialoite n:o 104 laiksi kunnallisesta sähköntuotantomaksusta

sosiaalivaliokuntaan

59) Ed. Koistisen ym. lakialoite n:o 107 laeiksi kansaneläkelain 24 ja 25§:n sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 21.06.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola